



BANKA POPULLORE E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË

Në mbështetje të nenit 47, paragrafi (1), pika 6) të Ligjit të Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 158/2010) dhe nenit 2, paragrafit (1), pika 29 dhe nenit 64 paragrafit (3) të Ligjit për Bankat ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 67/2007, 90/2009 dhe 67/2010), Këshilli i Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë, miratoi

VENDIM

për metodologjinë e përcaktimit të përshtatshmërisë së kapitalit ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 47/2012)

I. DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

1. Me këtë vendim përshkruhet metodologjia e përcaktimit të normës së mjerueshmërisë së kapitalit të bankës dhe të elementeve të saj.

2. Norma e mjerueshmërisë së kapitalit llogaritet si raport ndërmjet mjeteve vetanake të bankës të përcaktuar në pajtim me kreun III të këtij vendimi dhe aktivitet të ponderuar sipas rrezikut të përcaktuar në pajtim me pikën 28 të këtij vendimi.

3. Banka është e detyruar vazhdimisht të mbajë normën e mjerueshmërisë së kapitalit që nuk mund të jetë më e ulët se 8%.

Guvernatori i Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë (në tekstin e mëposhtëm: Banka Popullore) mund të përshkruajë përqindje më të lartë prej 8% nëse ajo është e nevojshme për shkak të natyrës, llojit dhe vëllimit të aktiviteteve që kryen banka dhe rreziqet ndaj të cilave është e ekspozuar si rezultat i atyre aktiviteteve.

4. Banka është e detyruar të sigurojë nivelin e duhur të mjeteve vetanake varësisht nga vëllimi dhe lloji i aktiviteteve financiare dhe lartësia e rreziqeve që rezultojnë nga kryerja e atyre aktiviteteve.

Pjesa nga mjetet vetanake e nevojshme për mbulimin e rrezikut të caktuar nuk mund njëkohësisht të përdoret për mbulimin e rreziqeve tjera.

5. Në rastet kur banka është subjekt i mbikëqyrjes së konsoliduar dhe përgatit raporte financiare të konsoliduara të grupit bankar, është e detyruar të përcaktojë mjerueshmërinë e kapitalit në bazë individuale dhe të konsoliduar.

II. PËRFKUFIZIME

6. Shprehjet e caktuara të përdorura në këtë vendim e kanë kuptimin si vijon:

1) **"Mjete jomateriale"** janë mjetet që lidhen me themelimin, licencat, patentat, koncesionet dhe shenjat mbrojtëse (përfshirë parakontratat për përvetësimin/përdorimin e tyre) dhe gudvillin. Mbështetja softuerike (angl. software) ose mbështetja softuerike në zhvillim nuk konsiderohen si mjete jo-materiale. Mjetet jomateriale paraqiten në shumën neto, të reduktuara me shumën e zhvlerësimit të akumuluar dhe humbjeve nga dëmtimi;

2) Portofoli për tregtim përfshin pozicionet në instrumentet financiare dhe mallra që banka i mban për shkak tregtimit (në emrin tuaj për llogarinë tuaj dhe në emër dhe llogari të klientëve të saj), pozicionet që paraqiten kur banka ka marrë autorizim të vepron si mbështetës i tregut (ang. market maker) ose pozicionet që ruhen për shkak të mbrojtjes së vlerës (ang. Hedging) të pozicioneve tjera në portofolio për tregtim. Këto pozicione ruhen që të realizohet e ardhur nga shitja e tyre në afat të shkurtër dhe/ose të realizohet e ardhur si rezultat i ndryshimeve afatshkurtra të ndodhura ose të pritshme në çmimin e tregut;

3) **Portofoli e aktiviteteve bankare** përfshin të gjitha pozicionet që nuk janë të përfshira në portofoli për tregtim të bankës;

4) **Institucioni i jashtëm për rejtingun kreditor** (në tekstin e mëposhtëm: IKR) është person juridik që përgatit dhe lëshon rejtingje kreditore në bazë profesionale;

5) **Institucioni i jashtëm i njohur për rejtingun kreditor** (në tekstin e mëposhtëm: IKR e njohur) është IKR që është e njohur nga Banka Popullore në pajtim me kreun XIII të këtij vendimi, si dhe institucionet: "Fiç rejtings" (Fitch Ratings), "Mudis" (Moody's Investors Services Ltd) dhe "Standard dhe Pours" (Standard&Poor's Ratings Services);

6) **IKR-ja e zgjedhur** është IKR e njohur rejtingjet e të cilave banka ka vendosur t'i përdorë gjatë përcaktimit të ponderit të rrezikut, në pajtim me aktet interne të saj;

7) **Agjencia e njohur e kredisë së eksportit** (në tekstin e mëposhtëm: AKI e njohur) është:

- Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD),
- agjencia që:
 - a) është me seli në vendin-nënshkrues të marrëveshjes me udhëzime për kredi për eksport me mbështetje zyrtare (ang. Arrangement on Guidelines for Officially Supported Export Credits) ose
 - b) publikon rejtingjet kreditore të tij dhe e pranon metodologjinë e OECD-së sipas të cilës vlerësimet kreditore shpërndahen në një nga tetë shkallët e cilësisë së kredisë në bazë të premisë minimale për sigurimin e eksportit;

8) **Rejtingu kreditor** paraqet vlerësim të aftësisë kreditore të personit (person juridik, shteti, vetëqeverisja lokale etj.), të borxhit, instrumentit të borxhit, veprim prioritar ose instrument tjetër financiar ose të emetuesit të këtyre instrumenteve, të përgatitur dhe të emetuar në bazë të sistemit të vendosur dhe të definuar në kategoritë për rangim. Rejtingu kreditor mund të jetë rejting kreditor i kërkuar ose i pakërkuar. Si **rejting kreditor i kërkuar** konsiderohet rejtingu që e ka lëshuar IKR-në e njohur vetëm me kërkesë të klientit të saj. Çdo rejting tjetër kreditor që nuk është i kërkuar konsiderohet për **rejting kreditor të pakërkuar**;

9) Si **segmente të tregut** konsiderohen:

- segmentet bazë të tregut,
- grupë të personave dhe/ose instrumentet financiare për të cilat IKR e njohur përdorë metodologji të njëjtë dhe procedurë për lëshimin, rinovimin ose tërheqjen e rejtingut kreditor.

Segmentet e tregut bazë janë:

- financat publike - institucionet jofitimprurëse nga sektori publik (qeveria qendrore, institucionet publike jo-komerciale, pushteti vendor dhe rajonal) dhe instrumentet financiare që i emetojnë këto persona (me përjashtim të produkteve të strukturuar financiare),
- shoqëritë tregtare - personat juridikë nga sektori publik ose privat që funksionojnë në bazë komerciale dhe instrumentet financiare që i emetojnë këto persona (me përjashtim të produkteve të strukturuar financiare),
- produktet e strukturuar financiare - të gjitha produktet e strukturuar financiare, pa dallim nga emetuesi i tyre, duke përfshirë produktet e sekjuritizimit.

10) **Qeveria qendrore** përfshin të gjitha njësitë administrative të shtetit, si dhe organet tjera qendrore që financohen nga buxheti qendror i shtetit, në pajtim me rregulloret e vendit përkatës.

- institucionet e pushtetit ligjvënës, gjegjësisht Kuvendi i Republikës së Maqedonisë;
- institucionet e pushtetit ekzekutiv, gjegjësisht kryetari i Republikës së Maqedonisë, Qeveria dhe ministritë, dhe
- Gjykata kushtetuese dhe institucionet e pushtetit gjyqësor dhe të jurisprudencës;

11) **Vetëqeverisja lokale dhe pushteti rajonal** përfshin organet e pushtetit lokal dhe rajonal të përcaktuara me rregulloret e vendit përkatës. Në Republikën e Maqedonisë si vetëqeverisje lokale konsiderohen njësitë e vetëqeverisjes lokale (komunat), duke përfshirë edhe Qytetin e Shkupit dhe organet e tyre.

12) **Institucionet publike** janë institucionet për të cilat organi kompetent i vendit në të cilin gjendet selia e tyre ka përcaktuar trajtim të institucioneve publike (ang. public sector entities, PSE) ose në vend në të cilin gjendet selia e tyre janë themeluar si:

- organet administrative përgjegjëse ndaj pushtetit qendror, pushteti rajonal ose vetëqeverisja lokale;
- personat juridikë jofitimprurës të themeluara nga pushteti qendror, detyrimet e të cilëve garantojnë nga pushteti qendror, duke përfshirë organet e vetëqeverisjes lokale të themeluara në pajtim me ligj të veçantë dhe që i nënshtrohen kontrollit të shtetit.

Për nevojat e këtij vendimi, në Republikën e Maqedonisë si institucione publike konsiderohen: ndërmarrjet publike që janë të themeluara nga pushteti qendror, personat juridikë në të cilët Republika e Maqedonisë është aksionar dominues, shërbimet publike dhe shfrytëzuesit e mjeteve nga buxhetet e njësisë të vetëqeverisjes lokale (shkolla, kopshte, muze, kopshte zoologjike, biblioteka, qendra kulturore, universitetet e punëtorëve dhe të tjera), agjencitë dhe institucionet e tjera të themeluara me ligj, institucionet e financuara nga mjetet publike dhe të gjitha institucionet e mbetura dhe personat që në pajtim me rregulloret janë subjekt i auditimit shtetëror.

Si **institucione publike që kanë trajtim të qeverisë qendrore** konsiderohen:

- institucionet publike nga vendet-anëtare të Bashkimit Europian për të cilat organi kompetent i vendit ka përcaktuar trajtim të qeverisë qendrore;
- institucionet publike në Republikën e Maqedonisë financohen nga buxheti qendror i Republikës së Maqedonisë, gjegjësisht organet në vijim dhe institucionet e administratës shtetërore:
 - a) organet e pavarura të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë: Agjencia për Rini dhe Sport, Agjencia e Emigracionit, Komisioni për Marrëdhëniet me Bashkësitë Fetare dhe Grupet Fetare, Agjencia për Zhvillim dhe Investime, Qendra e Menaxhimit të Krizave, Agjencia për Rezerva Mallrash, Drejtoria për Mbrojtje dhe Shpëtim dhe organe tjera të ngjashme;
 - b) organet në kuadër të ministrive të veçanta: Drejtoria e Sigurisë dhe Kundërzbulimit, Inspektorati Shtetëror i Punës, Drejtoria për Çështje Hidrometeorologjike, Drejtoria e të Ardhurave Publike, Drejtoria Doganore, Drejtoria e Policisë Financiare, Drejtoria për Ndalimin e Larjes së Parave dhe të Financimit të Terrorizmit, Byroja për Siguri Publike dhe organe tjera të ngjashme;
 - c) organizatat administrative: Arkivi Shtetëror i Republikës së Maqedonisë, Enti Shtetëror i Statistikës dhe Agjencia e Kadastrës së Pasurive të Paluajtshme dhe
 - ç) organe tjera dhe organizata të administratës shtetërore që financohen nga buxheti qendror.
- Banka Maqedonase për mbështetjen e zhvillimit;

13) **Banka Shumëpalëshe e Zhvillimit** është institucion i themeluar nga së paku tre vende ose në të cilën janë anëtarë së paku tre vende,

veprimtaria bazë e të cilit është financim i zhvillimit ekonomik të të gjitha vendeve që janë anëtare të institucionit ose vetëm të grupi të caktuar vendesh. Si banka shumëpalëshe të zhvillimit konsiderohen edhe: Korporata Ndër-Amerikane e Investimeve, Banka e Detit të Zi për Tregti dhe Zhvillim dhe Banka e Amerikës Qendrore për Integrimin Ekonomik.

14) **Organizata ndërkombëtare** janë Bashkësia Europiane, Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe Banka për Shlyerje Ndërkombëtare;

15) **Ndërmarrjet e vogla (në tekstin e mëposhtëm: NV)** janë persona që kryejnë në mënyrë të pavarur veprimtaritë, për shkak të realizimit të fitimit, pavarësisht formës së tyre. Si NV konsiderohen tregtarët-individualë, personat fizik që në pajtim me Ligjin për Shoqëritë Tregtare nuk konsiderohen për tregtar dhe tragtarët që në pajtim me Ligjin për Shoqëritë Tregtare konsiderohen për tregtarë të vegjël dhe mikro.

Banka mund të kryen klasifikimin e klientëve të NV dhe me përdorimin e klasifikimit të brendshëm, vetëm nëse klasifikimi nuk shkakton zbatim të ponderit më të ulët të rrezikut nga ponderi që do të zbatohet në rast të përdorimit të definimit dhënë në paragrafin (1) të kësaj nënpike.

16) **Kërkesa me probleme** është ekspozim që në pajtim me Vendimin për menaxhimin me rrezikun e kreditor konsiderohet për kërkesë me probleme.

17) **Kërkesa me rrezik të lartë** janë ekspozimet e bankës tek të cilat ekzistojnë tregues objektiv për ekzistimin e rrezikut të lartë, si p.sh. Kërkesa/investime prej/në fondet e investimeve private dhe shoqëritë me aktivitete fitimprurëse të larta dhe me rrezik të lartë (ang. private equity investments, venture capital firms) dhe të ngjashme;

18) **Objekt banesor** është shtëpi ose ndërtesë familjare që janë të destinuara për të jetuar, si dhe toka ndërtimor i destinuar për ndërtim të shtëpive familjare ose banesave për të cilat është siguruar leje përkatëse për ndërtim. Garazhi ose vendi për parkim, bodrumi, ballkoni, terraca dhe lozha konsiderohen për objekt banesor nëse mbi ato është themeluar hipotekë, së bashku me shtëpinë familjare ose banesën;

19) **Objekt afarist** është ndërtesë afariste (fabrikë, ndërtesë administrative dhe objekte tjera të ngjashme), hapësirë afariste (dyqane, hotele, magazinim dhe objekte tjera të ngjashme), garazhi ose vendi për parkim të destinuara për kryerjen e aktivitetit të caktuar afarist ose komerciale, si dhe toka bujqësore dhe toka ndërtimore e destinuar për ndërtim të objektit afarist për të cilën është siguruar leje përkatëse për ndërtim. Si objekt afarist konsiderohet objekti që kryesisht përdoret për kryerjen e aktiviteteve afariste. Garazhi ose vendi për parkim konsiderohen për objekt afarist ose nëse kryesisht përdoren për kryerjen e aktiviteteve afariste, ose nëse mbi to është themeluar hipotekë, së bashku me objektin afarist;

20) **Mjetet monetare në proces të arkëtimit** janë mjetet që janë në proces të transferimit prej njëres bankë në tjetrën dhe i përfshijnë mjetet

të llogarive kalimtare, paratë në rrugë dhe format tjera të mjeteve në arkëtim;

21) **Instrument për mbrojtjen e kredisë** është instrumenti për uljen e rrezikut kreditor që i plotëson kriteret e definuara në kreun

VI.2 të këtij vendimi. Instrumenti për mbrojtjen e kredisë mund të jetë instrument i financuar ose i pafinancuar për mbrojtjen e kredisë;

22) Si **kërkesë e siguruar** konsiderohet kërkesa në shumë-bruto (pa u zvogëluar shuma e amortizimit të akumuluar, korigjimi i vlerës, gjegjësisht rezerva e veçantë, primin ose zbritjen dhe efektet nga ndryshimi i vlerës objektive) që është e siguruar me instrumente për mbrojtjen e kredisë nga kreu VI.2 të këtij vendimi. Nëse vetëm një pjesë e kërkesës është siguruar me instrumente për mbrojtjen e kredisë nga kreu

VI.2 të këtij vendimi, ajo pjesë e paraqet **pjesën e siguruar të kërkesës**. Pjesa e mbetur e kërkesës e paraqet **pjesën e pasiguar të kërkesës**;

23) **Rreziku valutor** është rrezik nga humbja për shkak të ndryshimit të kurseve ndër-valutore, ndryshimi i vlerës së denarit kundrejt vlerës së valutave tjera të huaja dhe ndryshime në vlerën e arit.

24) Për **rreziqet e tregut** konsiderohen:

- rreziku nga investimet në instrumentet pronësore që janë pjesë nga portofoli për tregtim;
- rreziku nga investimet në instrumentet e borxhit që janë pjesë nga portofoli për tregtim;
- rreziku nga tejkalimi i kufijve të ekspozimit që rrjedh nga pozicionet në portofolin e tregtimit.”
- rreziku nga shlyerja/dorëzimi dhe rreziku nga pala tjetër kontraktuese.

25) Kontrata repo është kontratë për shitje/blerje të menjëhershme të letrave me vlerë ose mallrave, me detyrim të blerësit/shitësit për riblerjen/shitjen e letrave me vlerë të njëjta ose të ngjashme ose mallra të një date të ardhshme sipas çmimit paraprakisht të përcaktuar, me ç’rast duhet të plotësohen kushtet në vijim:

- banka ose pala tjetër kontraktuese janë të obliguara ta transferojnë të drejtën e pronësisë të letrave me vlerë ose mallrave;
- në pajtim me kontratën, banka nuk guxon në të njëjtën kohë t’i transferojë ose t’i rikthejë letrat me vlerë ose mallin e ose tek palët e treta, me detyrim për riblerjen e tyre ose zëvendësimin për letra me vlerë të njëjta ose të ngjashme ose mallra.

26) **Kontratë për dhënien e letrave me vlerë ose mallrave hua të palës tjetër kontraktuese për huazim të letrave me vlerë ose mallrave nga pala tjetër kontraktuese janë** kontrata me të cilat banka ose pala tjetër kontraktuese i transferojnë (i japin hua) letrat me vlerë ose mallra në zëvendësim për sigurinë e duhur, me detyrim pala kontraktuese që i ka marrë hua letrat me vlerë ose mallin t’i kthejë letrat me vlerë të njëjta ose të ngjashme ose mallrat në ndonjë datë të ardhshme ose kur ajo prej saj do ta kërkon palën tjetër kontraktuese që i ka dhënë hua;

27) **Derivate financiare** janë instrumentet vlera e së cilës direkt ose

indirekt varet nga çmimi i letrave me vlerë, mallrave, treguesit e bursës, valutat ose nga normat e interesit që janë subjekt i derivatit financiar (ang. underlying financial instrument). Këto instrumente shlyhen në ndonjë datë të ardhshme dhe në momentin e lidhjes së tyre nuk ka investim të mjeteve monetare ose shuma e investuar është shumë e vogël;

28) **Instrumentet pronësore** i përfshijnë aksione të zakonshme me të drejtë ose pa të drejtë vote, konfirmimi për aksione të institucionit depozitues (p.sh. CDHV), letrat me vlerë konvertibile (letrat me vlerë që japin mundësi për konvertimin në aksione), pjesët në fondet investuese, treguesit e bursës, si dhe pozicionet në derivate financiare që i referohen instrumenteve pronësore;

29) **Instrumentet e borxhit** i përfshijnë obligacionet, instrumentet me të cilat tregtohet në tregun e parave dhe derivatet dhe instrumentet tjera financiare që i referohen normave të interesit dhe/ose të instrumenteve tjera të borxhit;

30) **Garantimi dhe/ose vendosja e emetimit të letrave me vlerë** nënkupton marrëveshje me të cilat banka obligohet për llogarinë e emetuesit të letrave me vlerë të organizojë dhe të zbatojë emetimin e letrave me vlerë dhe t'i regjistrojë dhe t'i paguajë të gjitha letrat me vlerë, ose vetëm ato që do të mbesin të paregjistruara, për shkak të shitjes së tyre të mëtejshme të investitorëve potencialë, si dhe vendosjen e letrave me vlerë tashmë të emetuara në treg të ri. Banka është e detyruar në të njëjtën mënyrë t'i trajton edhe kontrata me të cilat paraqitet si bashkëgarantues ose anëtare e grupit të bankave që garantojnë emetimin e letrave me vlerë;

31) **Rreziku i shlyerjes/dorëzimit** është rreziku që rrjedh nga transaksionet me instrumentet e borxhit, instrumentet pronësore, valutat dhe mallrat në portofoli për tregtim, që nuk janë shlyer në datën e shlyerjes;

32) **Rreziku nga pala tjetër kontraktuese** është rrezik se pala tjetër kontraktuese nuk do të shlyen detyrimin e tij në bazë të pozicioneve në portofolin për tregtim para ose në datën e shlyerjes.

33) **Dorëzimi i lirë** (ang. free delivery) është transaksion që shlyhet ashtu, që njëra palë kontraktuese bën pagesën/dorëzimin para palës tjetër kontraktuese të kryejë detyrimin e tij kontraktues. Nëse transaksioni i tillë nuk shlyhet në datën e shlyerjes së përcaktuar në kontratën, banka është e ekspozuar ndaj rrezikut të humbjes në të gjithë shumën e pagesës/dorëzimit të kryer.

7. Termat që nuk janë të definuara në këtë vendim zbatohet rëndësia e përcaktuar me Ligjin e Bankave.

III. MJETET VETANAKE

8. Mjetet vetanake të bankës paraqesin përmbledhje të kapitalit bazë, të përcaktuar në pajtim me kreun III.1 dhe kapitali shtesë, i përcaktuar në pajtim me kreun III.2 të këtij vendimi, të reduktuar me shumën e zërave të zbritshëm, të përcaktuara në pajtim me kreun III.3 të këtij vendimi.

9. Pozicionet që nuk i plotësojnë kushtet nga kreu III të këtij vendimi nuk mund të përfshihen në llogaritjen e mjeteve vetanake të bankës.

Nëse Banka Popullore përcakton se pozita të caktuara që banka i ka përfshirë në përcaktimin e mjeteve vetanake nuk i plotësojnë kushtet nga kreu III, të këtij vendimi, do ta udhëzojë bankën t'i përjashtojë ato pozicione nga shuma e mjeteve vetanake.

10. Gjatë përcaktimit të shumës së mjeteve vetanake, banka është e detyruar t'i respektojë kufizimet në vijim:

- kapitali shtesë nuk guxon të jetë më i madh se shuma e kapitalit bazë të bankës;
- përmbledhja e shumës së aksioneve prioritare kumulative dhe të instrumenteve subordinuara që janë pjesë nga kapitali shtesë nuk guxon të tejkalon 50% të shumës së kapitalit bazë.

III.1 Kapitali bazë

11. Kapitali bazë i bankës paraqet përmbledhjen e pozicioneve nga pika 12) të këtij vendimi, i reduktuar me zërat e zbritshëm nga pika 13) të këtij vendimi.

Pozicionet që janë pjesë nga kapitali bazë duhet t'i plotësojnë kushtet në vijim:

- të janë të pakushtëzuara të pakthyeshme, gjegjësisht të mos kanë afat të maturimit dhe të mos përmbajnë klauzola ose lloj tjetër dispozita që japin mundësi për blerjen, tërheqjen ose pagesë;
- pagesa e dividendit kryhet vetëm sipas pagesës së të gjitha detyrimeve juridike dhe përgjegjëse të bankës dhe pozicionet nuk janë të ngarkuara me detyrim të detyrueshëm për bankën për pagesë të rregullt të dividendit;
- të jenë plotësisht dhe menjëherë në dispozicion për të mbuluar rreziqet dhe humbjet gjatë funksionimit të bankës;
- të jenë plotësisht dhe në dispozicion të pakufizuara për mbulimin e detyrimeve të bankës ndaj kreditorëve të tij në rast të falimentimit, gjegjësisht likuidimit të bankës.

Pozicionet që njëherë janë të përfshira në kapitalin bazë, me përjashtim të pozicionit nga pika 12), nën-pika 2) nën-pika c) të këtij vendimi, në të ardhmen nuk mund të përjashtohen nga llogaritja e tij, ndërsa shuma e tyre mund të

reduktohet vetëm si rezultat i uljes së vlerës së tyre për shkak të mbulimit të humbjeve të funksionimit.

12. Në kapitalin bazë të bankës përfshihen pozicionet në vijim:

1) Vlera nominale e aksioneve prioritare të zakonshme dhe jokumulative të regjistruara dhe të paguara, premia nga shitja e këtyre aksioneve, si dhe mjetet e paguara drejtpërdrejt (për kursimoret që nuk janë të themeluara si shoqëri aksionare).

Premia nga aksionet e shitura paraqet dallim ndërmjet vlerës së shitjes nominale të aksioneve. Nëse vlera e shitjes së aksioneve është më e ulët se vlera nominale e tyre, fitohet premia negative nga aksionet e shitura. Nëse vlera e shitjes së aksioneve është më e lartë se vlera nominale e tyre, fitohet premia pozitive nga aksionet e shitura;

2) Rezervat dhe fitimi i mbajtur i pashpërndarë ose humbje të bankës:

a) Rezervat e ndara nga tatimi në fitim, të cilat shërbejnë për të mbuluar humbjet që rrjedhin nga rreziqet me të cilat përballet banka në funksionimin e saj,

b) Fitimi i mbajtur që nuk rëndohet me çfarëdolloj detyrimi të ardhshëm, e cila shprehet në bilancin e gjendjes së bankës dhe është konfirmuar me vendim të Asamblesë të aksionarëve të bankës. Vendimi duhet të përmbajë dispozitë që parasheh se fitimi i mbajtur nuk do të jetë i disponueshëm për pagesën e dividendës së aksionerëve në të ardhmen (të kufizuara për shpërndarjen e aksionarëve). Në këtë pozicion përfshihet edhe humbja e akumuluar nga vitet e mëparshme, me shenjë negative;

c) Fitimi i realizuar gjatë vitit (fitimi aktual) nëse janë plotësuar kushtet në vijim:

- shuma e fitimit aktual në datën e ndërprerjes së caktuar është konfirmuar nga auditori i autorizuar, me ç'rast fitimi aktual mund të jetë pjesë e kapitalit bazë të bankës për periudhën e ardhshme të raportimit, vetëm nëse në periudhën e ardhshme banka ka realizuar shumë më të lartë të fitimit aktual nga shuma e përcaktuar nga auditori i autorizuar,

- Shuma e fitimit aktual është reduktuar për çfarëdolloj pagesa në bazë të dividendit avans të paguar gjatë vitit, tatimore ose tjetër lloj detyrime të ngjashme që paguhet nga fitimi aktual,

- banka i vlerëson mjetet e veta dhe detyrimet në bazë të standardeve kontabël të parashikuara,

- bordi mbikëqyrës i bankës ka marrë vendim me të cilën parashikohet shpërndarja e fitimit aktual në rezervat ose fitimi i mbajtur në bankë, me çka nuk do të mund të përdoret për pagesën e dividendit të aksionerëve, dhe

- banka ka dorëzuar dëshmi përkatëse në Bankën Popullore se i plotëson kushtet e shënuara në nënparagrafet e mëparshme të kësaj nënpike;

ç) Fitimi pas tatimit në fund të vitit të përcaktuar në bazë të pasqyrave financiare të parishikuara, nëse janë plotësuar kushtet nga nënparagrafet (2), (3), (4) dhe (5) nga nënpika c) të kësaj nënpike. Banka mund ta përfshin fitimin pas tatimit në fund të vitit në kapitalin bazë deri në miratimin e vendimit nga Asambleja e aksionerëve të bankës për shpërndarjen e fitimit të realizuar.

13. Kapitali bazë shtesë zvogëlohet për pozicionet në vijim:

a) Shuma e humbjes në fund të vitit ose suma e humbjes aktuale;

b) shuma e mjeteve jomateriale; c) Shuma e aksioneve vetanake të blera;

ç) Shuma e korigjimit të vlerës dhe rezerva e veçantë, që nuk janë ndarë në datë e llogaritjes së mjeteve vetanake, si rezultat i vonësës së kontabilitetit;

d) Dallimi ndërmjet korigjimit të vlerës dhe rezervës së veçantë të përcaktuar nga banka dhe shuma e nevojshme e korigjimit të vlerës së rezervës së veçantë në pajtim me Vendimin e menaxhimit me rrezikun e kredisë;

dh) Shuma e humbjes së perealizuar nga instrumentet vetanake në dispozicion për shitje të matura sipas vlerës objektive;

e) Zëra tjerë të zbritshëm që i referohen:

- humbjeve të perealizuara nga vlerësimi i mjeteve financiare në dispozicion për shitje,
- humbje nga mbrojtja e rrezikut të investimeve-neto në valutë të huaj (investime në persona juridik me seli jashtë Republikës së Maqedonisë),
- humbjet nga mbrojtja e rrezikut nga rrjedhat monetare,
- fitimet nga detyrimet e bankës që maten sipas vlerës objektive, dhe që janë rezultat i ndryshimeve në aftësinë kreditore (rejtingu) të bankës,
- shpenzime kumulative nga mjetet jorrjedhëse ose grupit të nxjerrjes jashtë përdorimit që ruhen për shitje,
- rezervat neto negative të rivlerësimit dhe dallimet tjera nga vlerësimi që rrjedhin nga investimet në shoqëri të asociuara ose investime të përbashkëta që vlerësohen me përdorimin e metodës së kryegjësë,
- rezervat neto tjera negative të rivlerësimit të ngjashme dhe dallimet tjera të vlerësimit.

rezervat pozitive të rivlerësimit nuk përfshihen në shumën e kapitalit bazë.

III.2 Kapitali shtesë

14. Kapitali shtesë paraqet përmbledhjen e pozicioneve nga pika 15) të këtij vendimi, me ç'rast merren parasysh kufizimet nga pika 10) të këtij vendimi.

Si pozicione nga kapitali shtesë nuk konsiderohen pozicionet nga pika 15) të këtij vendimi, që janë fituar me përdorimin e kredisë ose formë tjetër të ngjashme të ekspozimit kreditor të miratuar nga banka ose personi lidhur me bankën.

15. Në kapitalin shtesë përfshihen pozicionet e mëposhtme:

- a) Vlera nominale e aksioneve prioritare kumulative të regjistruara dhe të paguara dhe premia nga aksionet prioritare kumulative të shitura, të reduktuara për shumën e aksioneve kumulative prioritare vetanake të blera;
- b) rezervat e rivlerësimit, dhe atë:
 - 80% të fitimit të përealizuar nga rivlerësimi i instrumenteve vetanake që janë në dispozicion për shitje dhe të matura sipas vlerës objektive,
 - 80% të fitimit të përealizuar nga rivlerësimi i instrumenteve të borxhit që janë në dispozicion për shitje, të matura sipas vlerës objektive;
- c) instrumente hibride të emetuara nga banka, të definuara në pikën 16 të këtij vendimi;
- ç) instrumente të subordinuara të emetuara nga banka, të definuara në pikën 17) të këtij vendimi.

Aksionet prioritare kumulative nga nënpika a) nga kjo pikë duhet t'i plotësojnë kushtet në vijim:

- të janë të pakushtëzuara dhe të pakthyeshme;
- të janë të subordinuara në raport me kreditorët tjerë të bankës, duke përfshirë edhe pronarët e instrumenteve të subordinuara dhe hibride;
- të mund menjëherë dhe pa kufizime të përdoren për mbulimin e humbjeve nga funksionimi i bankës, si dhe në rast të falimentimit ose likuidimit të bankës;
- banka të ketë mundësi ta kufizon pagesën e dividendit të këtyre aksioneve.

16. Instrumentet hibride që përfshihen në kapitalin shtesë paraqesin instrumente financiare që kanë karakteristika të detyrimeve dhe kapitalit dhe që i plotësojnë kushtet në vijim:

- të krijohen me fluks monetar në bankë, me ç'rast vetëm pjesa e paguar përfshihet në kapitalin shtesë;
- afati i maturimit të tyre nuk është paraprakisht i përcaktuar;
- nuk janë të mbuluara me tjetër lloj sigurimi nga banka ose personi lidhur me bankën (banka ose personi lidhur me bankën, në mënyrë shtesë nuk i ka mbuluar me garanci, hipotekë ose lloj tjetër të sigurimit);

- të evidentohen në llogari të veçantë në evidencë kontabël të bankës;
- Të përmbajnë klauzolë për subordinim, gjegjësisht klauzolë sipas të cilës në rast të falimentimit ose të likuidimit të bankës këto detyrime do të paguhen para shlyerjes së detyrimeve ndaj aksionerëve të bankës, por pas shlyerjes së detyrimeve ndaj kreditorëve tjerë, duke përfshirë detyrimet në bazë të instrumenteve të subordinuara;
- të mund menjëherë dhe pa kufizime të përdoren për mbulimin e humbjeve nga funksionimi i bankës, si dhe në rast të falimentimit ose likuidimit të bankës;
- të mos mund të paguhen ose të blehen nga banka, nëse nuk kanë kaluar së paku pesë vjet e një ditë nga data e lëshimit dhe nëse banka nuk ka marrë pëlqimin paraprak nga Banka Popullore, përveç rastit të konvertimit të tyre në aksione prioritare të zakonshme ose kumulative të bankës, në pajtim me rregulloret;
- Kontrata parasheh opSION për pagesë të shtyrë të normës së kthimit nga instrumenti, në rast kur banka nuk punon me fitim ose kur norma e mjaftueshmërisë së kapitalit është ulur nën nivelin minimal të përshkruar nga Banka Popullore, të rritur për 4 pikë përqindje;
- të mos përdoren si sigurim i kërkesave dhe detyrimet potenciale të bankës;
- Kontrata përmban klauzolë për konvertimin e instrumentit hibrid në aksione prioritare të zakonshme ose jokumulative, nëse norma e mjaftueshmërisë së kapitalit të bankës ulet nën nivelin minimal të përshkruar nga Banka Popullore; dhe
- kontrata përmban dispozitë në të cilën instrumenti hibrid nuk ka trajtim të depozitit (depozitë kursimi) dhe nuk është subjekt i sigurimit nga Fondi për Sigurimin e Depozitave.

Banka Popullore do ta lëshojë pëlqimin nga paragrafi (1), nënparagrafi (7) të kësaj pike nëse është plotësuar një nga kushtet e mëposhtme:

- banka ka siguruar shumë përkatëse në kapitalin bazë ose shtesë me cilësi të njëjtë ose më të mirë me të cilën në tërësi do të zëvendësohet shuma e instrumentit hibrid të paguar;
- banka ka dorëzuar dëshmi se edhe pa instrumentin hibrid të paguar disponon me nivel të duhur të mjeteve vetanake në raport me natyrën, llojin dhe vëllimin e aktiviteteve që i kryen edhe rreziqet në të cilën është ekspozuar si rezultat i atyre aktiviteteve.

Për marrjen e pëlqimit nga paragrafi (1) nënparagrafi (7) të kësaj pike, banka është e detyruar ta dorëzojë në Bankën Popullore dokumentacionin në vijim:

- në rastet nga paragrafi (2), nënparagrafi (1) të kësaj pike, parashikimi i nivelit të mjeteve vetanake dhe norma e mjaftueshmërisë së kapitalit për 3 vitet e ardhshme, me përfshirjen e kapitalit bazë ose shtesë me të cilin do të zëvendësohet instrumenti hibrid i paguar;
- Në rastet nga paragrafi (2), nënparagrafi (2) të kësaj pike, parashikimi i nivelit të mjeteve vetanake, norma e mjaftueshmërisë së kapitalit

dhe të natyrës, llojit dhe vëllimit të aktiviteteve që do t'i kryen banka për 3 vitet e ardhshme.

Nëse instrumenti hibrid i kësaj pike është lëshuar në formë të letrave me vlerë, gjatë llogaritjes së kapitalit shtesë banka merr parasysh vlerën nominale të atyre letrave me vlerë, të reduktuara për shumën e zbritjes.

17. Instrumentet e subordinuara që përfshihen në kapitalin shtesë janë instrumente financiare të bankës që, pa marrë parasysh formën, duhet t'i plotësojnë kushtet e mëposhtme:

- të krijohen me fluks monetar në bankë, me ç'rast vetëm pjesa e paguar përfshihet në kapitalin shtesë;
- të mos janë të mbuluara me tjetër lloj sigurimi nga banka ose personi lidhur me bankën (banka ose personi lidhur me bankën, në mënyrë shtesë nuk i ka mbuluar me garanci, hipotekë ose lloj tjetër të sigurimit);
- të përmbajnë klauzolë për subordinim, gjegjësisht klauzolë sipas të cilës në rast të falimentimit ose të likuidimit të bankës këto detyrime do të paguhen para shlyerjes së detyrimeve ndaj aksionerëve të bankës dhe mbajtësit e instrumenteve hibride, por pas shlyerjes së detyrimeve ndaj kreditorëve tjerë;
- të kanë afat të maturimit më të gjatë se pesë vjet dhe një ditë nga data e fluksit të ndodhur të mjetet monetare në bankë në bazë të këtyre instrumenteve;
- të mos mund të paguhen ose blehen nga banka, para afatit të maturimit, përveç në rast të transferimit të tyre në aksione prioritare të zakonshme ose jokumulative të bankës ose në instrumente hibride ndaj bankës, në pajtim me rregulloret;
- të mund të përdoren për mbulimin e humbjeve në rast të falimentimit ose likuidimit të bankës;
- të mos parashikojnë pagesë të interesit ose ndonjë lloj tjetër normë të kthimit që mund të rrezikojë seriozisht pozicionin fitimprurës të bankës;
- të mos përdoren si sigurim i kërkesave dhe detyrimet potenciale të bankës; dhe
- kontrata përmban dispozitë sipas të cilës instrumenti i subordinuar nuk ka trajtim të depozitit (depozitë kursimi) dhe nuk është subjekt i sigurimit nga Fondi për Sigurimin e Depozitave.

Gjatë llogaritjes së mjeteve vetanake të bankës gjatë pesë viteve të fundit deri në afatin e maturimit, shuma e instrumentit të subordinuar zbritet për 20% çdo vit. Në vitin e fundit para afatit të maturimit ose pagesës, instrumenti i subordinuar nuk përfshihet në llogaritjen e mjeteve vetanake.

Nëse instrumenti i subordinuar i kësaj pike është lëshuar në formë të letrave me vlerë, gjatë llogaritjes së kapitalit shtesë banka merr parasysh vlerën nominale të atyre letrave me vlerë, të reduktuara për shumën e zbritjes.

18. Para se të përfshihen instrumentet hibride nga pika 16) dhe instrumentet e subordinuara të pikës 17) të këtij vendimi në llogaritjen e mjeteve vetanake, banka është e detyruar ta njoftojë Bankën Popullore për kushtet nën të cilat kanë ndodhur, përmes prantimeve të kontratës dhe dokumentacionit tjetër, së paku 30 ditë para synimit për përfshirjen e këtyre instrumenteve në llogaritjen e mjeteve vetanake.

Dokumentacioni tjetër nga paragrafi (1) i kësaj pike duhet t'i përmbajë kushtet të shënuara në pikën 16) dhe 17) të këtij vendimi, përshkrimi i trajtimit kontabël të instrumentit, si dhe:

- llogaritja e nivelit të mjeteve vetanake dhe norma e mjaftueshmërisë së kapitalit me gjendjen e ditës së fundit të muajit para dhe pas përfshirjes së këtyre instrumenteve në llogaritjen e mjeteve vetanake;
- parashikimi i nivelit të mjeteve vetanake, norma e mjaftueshmërisë së kapitalit në raport të natyrës, llojit dhe vëllimit të aktiviteteve që do t'i kryejë banka për 3 vitet e ardhshme; dhe
- parashikimi i të ardhurave dhe shpenzimeve të bankës në të cilën është marrë parasysh efekti nga përdorimi i instrumentit hibrid ose të subordinuar, së paku për 3 vitet e fundit.

III.3 Zërat e zbritshëm nga kapitali bazë dhe kapitali shtesë

19. Përmbledhja e kapitalit bazë dhe shtesë të përcaktuara në pajtim me krerët III.1 dhe III.2 të këtij vendimi, reduktohet për zërat e zbritshëm nga paragrafi (2) të kësaj pike, dhe atë 50% nga kapitali bazë dhe 50% nga kapitali shtesë. Nëse shuma e zërave të zbritshëm nga paragrafi (2) të kësaj pike që duhet të refuzohet nga kapitali shtesë e tejkalon shumën e tij, pjesa e mbetur e zërave të zbritshëm refuzohet nga kapitali bazë.

Zëra të zbritshëm nga kapitali bazë dhe shtesë janë:

- a) Investimet në kapitalin e bankave tjera ose institucioneve tjera financiare, përveç institucioneve financiare nga nënpika ç) të kësaj pike, që paraqesin mbi 10% të kapitalit të atyre institucioneve. Gjatë përcaktimit të shumës së investimeve të bankës në kapitalin e bankave tjera ose institucioneve tjera financiare merren parasysh të gjitha investimet direkte dhe indirekte në kapitalin e këtyre institucioneve. Nëse në këtë mënyrë shuma e fituar tejkalon 10% të kapitalit të atyre institucioneve, si zëra të zbritshëm merren vetëm investimet direkte të bankës në kapitalin e atyre institucioneve;
- b) Investimet në instrumentet e subordinuara dhe hibride dhe intrumente tjera që në pajtim me rregulloret, përfshihen në përcaktimin e normës së mjaftueshmërisë së kapitalit të bankave tjera ose institucioneve tjera financiare, përveç institucioneve financiare nga nënpika d) të kësaj pike, në të cilat banka posedon mbi 10% të kapitalit të atyre institucioneve;
- c) Shuma agregate e investimeve të bankës në kapitalin, instrumentet e subordinuara dhe hibride dhe instrumentet tjera që në pajtim me rregulloret, përfshihen në përcaktimin e normës së

mjaftueshmërisë së kapitalit të bankave tjera dhe institucioneve tjera financiare, përveç investimeve në institucionet nga nënpikat a) dhe b) të kësaj pike, që tejkalon 10% nga përmbledhja e kapitalit bazë dhe kapitalit shtesë të bankës para se të zvogëlohet për zërat e zbritshëm të kësaj pike. Në shumën agregate nuk përfshihen investimet e bankës në institucionet financiare nga nënpikat ç) dhe d);

ç) Investimet e bankës në kapitalin e shoqërive për sigurim dhe risigurim që tejkalojnë 10% të kapitalit të atyre shoqërive;

d) Investime në instrumentet financiare të lëshuar nga shoqëritë për sigurim në të cilat banka posedon mbi 10% të kapitalit të tyre nëse ato instrumente, në pajtim me rregulloret, përfshihen në përcaktimin e kapitalit të këtyre shoqërive;

dh) Shuma e tejkallimit të kufijve nga Ligji për Bankat që i referohen pjesës individuale të kapitalit (15%) dhe agregate, gjegjësisht shumës totale të pjesëve kapitale në institucionet jofinanciare (30%). Nëse banka tejkalon një nga kufijtë e shënuar, si zëri i zbritshëm merret shuma e tejkallimit të kufirit. Nëse banka tejkalon edhe dy kufijtë e shënuar, si zëri i zbritshëm merret shuma më e madhe e tejkallimit të të dy kufijve.

IV. PORTOFOLI PËR TREGTIM DHE PORTOFOLI I AKTIVITETEVE BANKARE

20. Për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve, banka është e detyruar t'i shpërndajë pozicionet në portofoli për tregtim dhe në portofoli të aktiviteve bankare.

21. Për shpërndarjen e duhur të pozicioneve në instrumentet financiare dhe mallrat në portofoli për tregtim, qëllimi për marrjen e tyre, gjegjësisht për lidhjen e kontratsë lidhur me instrumentin financiar ose mallrat, duhet të njihet para marrjes, gjegjësisht para lidhjes së kontratës.

Që të mund të përfshihen në portofolin e tregtimit, pozicionet në instrumente financiare dhe mallra duhet të jenë të lira nga çfarëdolloj dispozitë kufizuese me të cilat kufizohet mundësia me to lirisht të tregtohet ose të mbrohet vlera e tyre.

22. Në pozicionet për tregtim mund të shpërndahen pozicionet që i plotësojnë kriteret e këtij kreu dhe pika 6), nënpika 2) të këtij vendimi, dhe atë:

- a) instrumentet financiare:
 - instrumentet pronësore;
 - instrumentet e borxhit;
 - derivate financiare (marrëveshje fjuçers dhe forward, opsione, marrëveshje svop etj.).

b) marrëveshje repo dhe marrëveshje për dhënie të letrave me vlerë ose mallra me hua të palës tjetër kontraktuese;

c) marrëveshje për huazim të letrave me vlerë ose mallra nga pala tjetër kontraktuese

ç) provizione, tarifat, interesat, dividendët dhe margjinat në bazë të derivateve financiare me të cilat tregtohet në bursë, që janë direkt të lidhura me pozicionet të përfshira në portofolin për tregtim;

d) ekspozimi në bazë të kontratës për garantimin dhe/ose vendosjen e emetimit të letrave me vlerë.

23. Banka mund të përfshin ekspozimin që rezulton nga marrëveshjet repo me të cilat ajo blen letra me vlerë ose mallra (ang. reverse repo) dhe marrëveshjet për huazim të letrave me vlerë ose mallra nga pala tjetër kontraktuese në portofolin për tregtim nëse janë të plotësuara kushtet në vijim:

- ekspozimi vlerësohet në bazë ditore, në pajtim me vlerën e tregut;
- vlerësimi i sigurimit harmonizohet për çdo ndryshim në vlerën e letrave me vlerë ose mallrat që janë subjekt i marrëveshjes;
- në pajtim me marrëveshjen, kërkesat e bankës mund në mënyrë automatike dhe menjëherë të ngarkohen me kërkesat e palës kontraktuese, nëse pala kontraktuese nuk i plotëson detyrimet e veta;
- pala kontraktuese është bankë vendase, bankë e huaj me shkallë të cilësisë së kredisë prej së paku 2, bursë ose shtëpia e klirimit;
- dispozitat e kontratës shprehin qartë synimin e të dyja palëve kontraktuese për të lidhur këtë lloj kontrate.

Banka është e obliguar që menjëherë ta njoftojë Bankën Popullore për çdo mospërbushje të detyrimeve të palës tjetër kontraktuese në bazë të marrëveshjeve nga paragrafi (1) i kësaj pike.

24. Me përjashtim të pikës 22) të këtij vendimi, derivativët financiarë të integruara, të cilët, në pajtim me Metodologjinë e regjistrimit dhe vlerësimit të zërave kontabël dhe për përgatitjen e pasqyrave financiare, konsiderohen si instrument financiar i veçantë dhe që nuk i plotësojnë kushtet e këtij kreu, nuk përfshihen në portofolin për tregtim.

Banka është e detyruar të menaxhojë me rrezikun që rrjedh nga instrumentet e paragrafit (1) të kësaj pike dhe, nëse është e nevojshme, në mënyrë të duhur t'i përfshijë në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tjera.

25. Banka është e detyruar të vendosë dhe zbatojë politika të duhura të shkruara për shpërndarjen e pozicionit të caktuar në portofolin për tregtim ose në portofolin e aktiviteteve bankare. Supozimet për shpërndarjen e pozicionit të caktuar në portofolin për tregtim ose në portofolin e aktiviteteve bankare dhe zbatimi i tyre duhet të jenë

në mënyrë të duhur të dokumentuara, të zbatohen në bazë konsistente dhe të jenë subjekt i auditimit të rregullt të brendshëm.

26. Nëse Banka Popullore konstaton se instrumenti financiar i caktuar që është pjesë e portofolit për tregtim nuk i plotëson kushtet e përcaktuara në këtë kapitull dhe nuk përdoret për tregtim, do ta udhëzojë bankën të përjashtojë atë instrument nga portofoli për tregtim, pa marrë parasysh trajtimin kontabël të tij.

Nëse Banka Popullore konstaton se instrumenti financiar i caktuar që nuk është pjesë e portofolit për tregtim i plotëson kushtet e përcaktuara në këtë kapitull dhe përdoret për tregtim, do ta udhëzojë bankën ta përfshijë atë instrument në portofolin për tregtim, pa marrë parasysh trajtimin kontabël të tij.

V. KAPITALI I NEVOJSHËM PËR MBULIMIN E RREZIQEVE

27. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve paraqet përmbledhje të:

- kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut kreditor që fitohet kur aktivi i ponderuar sipas rrezikut kreditor, i përcaktuar në pajtim me kreun VI të këtij vendimi, do të shumëzohet me 8%;
- kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor të përcaktuar në pajtim me kreun VII të këtij vendimi;
- kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII të këtij vendimi;
- kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave, të përcaktuar me kreun IX të këtij vendimi; dhe
- kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, i përcaktuar në pajtim me kreun X të këtij vendimi.

Krahas rreziqeve nga paragrafi (1) të kësaj pike, në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve përfshihen edhe rreziqe tjera, nëse banka ose Banka Popullore vlerësojnë se ajo është e nevojshme për shkak të natyrës, llojit dhe vëllimit të aktiviteteve që i kryen banka (p.sh. rreziku i likuiditetit, rreziku i normave të interesit që rezulton nga portofoli i aktiviteteve bankare, rreziku nga përqëndrimi etj.).

28. Aktivi i ponderuar sipas rrezikut fitohet kur kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve, i përcaktuar në pajtim me pikën 27) të këtij vendimi, do të shumëzohet me 12,5.

29. Me përjashtim të pikës 27) të këtij vendimi, banka nuk është e detyruar të përcaktojë dhe të disponojë me kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor, nëse shuma e pozicionit neto në ari dhe e pozicionit agregat valutor, të përcaktuar në pajtim me kreun VII të këtij vendimi, nuk është më i madh se 2% e mjeteve vetanake të bankës.

30. Me përjashtim të pikës 27) të këtij vendimi, banka nuk është e detyruar të përcaktojë dhe të disponojë me kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, nëse:

- shuma e pozicioneve në portofolin për tregtim zakonisht nuk është më i madh se 5% nga totali i aktiviteteve të bankës dhe njëkohësisht nuk tejkalon 915 milionë denarë; dhe
- shuma e pozicioneve në portofolin për tregtim asnjëherë nuk tejkalon 6% nga totali i aktiviteteve të bankës dhe njëkohësisht nuk tejkalon 1.220 milionë denarë.

Aktivitetet totale të bankës llogariten si përmbledhje e bilanceve aktive dhe zërave jashtë bilancit. Banka e përcakton vlerën e bilanceve aktive dhe zërave jashtë bilancit në pajtim me Metodologjinë për regjistrimin dhe vlerësimin e zërave kontabël dhe për përgatitjen e pasqyrave financiare.

31. Banka që e tejkalon kufirin nga pika 30), paragrafi (1), nënparagrafi (1) së paku tre herë për periudhën prej 30 ditësh, por nuk e ka tejkaluar kufirin nga pika 30 paragrafi (1) nënparagrafi (2) është e detyruar të dorëzojë në Bankën Popullore pasqyrë të vlerës ditore dhe mesatare mujore të portofolit për tregtim në shumë absolute, si dhe pjesëmarrje në aktivitetet totale, së bashku me arsyetimin për tejkalimin e ndodhur të kufirit. Banka duhet ta dorëzojë pasqyrën në afat prej tre ditësh nga dita kur është realizuar tejkalimi i tretë i kufirit. Në bazë të rishikimit të dorëzuar dhe arsyesimit, Banka Popullore, në afat prej dhjetë ditëve të punës, do të vendosë nëse duhet banka të fillojë me llogaritjen e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut.

32. Banka që ka tejkaluar kufirin nga pika 30), paragrafi (1), nënparagrafi (2) është e detyruar që menjëherë (jo më vonë se një ditë pune) ta njoftojë Bankën Popullore për tejkalimin e ndodhjes së kufirit dhe për arsyet e ndodhjes së tejkalimit. Banka Popullore, në afat prej dhjetë ditëve pune, përcakton datën nga e cila banka është e detyruar të fillojë llogaritjen e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, përveç nëse në bazë të arsyesimit të marrë nuk konstatohet se tejkalimi i kufirit nga pika 30), paragrafi (1), nënparagrafi (2) është prej natyrës së jashtëzakonshme.

33. Banka e cila, në pajtim me pikat 30, 31 dhe 32, nuk është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për të mbuluar rreziqet e tregut, është e detyruar të përcaktojë kapitalin për mbulimin e rrezikut të kredisë për pozicionet e portofolit për tregtim.

34. Për shkak të përcaktimit të duhur të kufijve të parashikuara në këtë kapitull, banka është e detyruar të monitorojë në bazë ditore shumën e pozicioneve nga portofoli për tregtim dhe të pozicioneve që përfshihen në përcaktimin e pozicionit neto në ari dhe pozicionin agregat valutor dhe të sigurojë dokumentacionin e duhur nga i cili do të mund të perceptohet lëvizja e këtyre shumave.

VI. AKTIVA E PONDERUAR SIPAS RREZIKUT KREDITOR

35. Banka është e detyruar t'i shpërndajë kërkesat e bilancit dhe jashtëbilancit në kategoritë përkatëse të ekspozimit, në pajtim me pikën 37) të këtij vendimi dhe t'u ndajë ponder të përshtatshëm të rrezikut varësisht nga shkalla e cilësisë së kredisë së debitorit ose kërkesa, e përcaktuar në kreun VI të këtij vendimi.

Kërkesat e bilancit dhe jashtë bilancit shprehen në shumën neto, si diferencë ndërmjet vlerës së tyre kontabël dhe shuma përkatëse e korigjimit të vlerës,

gjegjësisht rezerva e veçantë, premia ose zbritja dhe efektet nga ndryshimi i vlerës objektive (pa marrë parasysh shumën e amortizimit të akumuluar).

Në rastet kur kërkesa e caktuar ka pjesë të siguruar dhe të pasiguruar, korigjimi i veçantë i vlerës, gjegjësisht rezerva e veçantë së pari shpërndahet në pjesën e pasiguruar të kërkesës.

36. Shkalla e cilësisë së kredisë, që shërben si bazë për përdorimin e ponderit përkatës të rrezikut, përcaktohet në bazë të rejtingut të kredisë së debitorit ose kërkesës të përcaktuar nga IKR-ja e njohur, në pajtim me rregullat nga krerët VI dhe XII të këtij vendimi.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, për kategori të caktuara ekspozimi të përcaktuara në këtë vendim, banka mund ta përdorë vlerësimin e kredisë të përcaktuar nga IKR-ja i njohur.

Nën rrethana të caktuara specifike (luftë, fatkeqësi natyrore dhe gjendje tjera të jashtëzakonshme në vend), guvernatori i Bankës Popullore mund të përshkruajë edhe ponderë më të larta të rrezikut për kërkesa të caktuara të bankës.

37. Për nevojat e këtij vendimi, banka është e detyruar të shpërndajë çdo pozicion të bilancit dhe jashtë bilancit që nuk është pjesë e portofolit për tregtim në një nga kategoritë në vijm të ekspozimeve/pozicioneve:

- 1) Kërkesa nga qeveritë qendrore dhe bankat qendrore;
- 2) Kërkesa nga vetëqeverisja lokale dhe pushteti rajonal;
- 3) Kërkesa nga institucionet publike;
- 4) Kërkesa nga bankat e zhvillimit shumëpalëshe dhe organizatat ndërkombëtare;
- 5) Kërkesa nga bankat;
- 6) Kërkesa nga shoqëritë tjera tregtare;
- 7) Portofoli nga kreditë e vogla;
- 8) Kërkesa të mbuluara me objekte banimi;
- 9) Kërkesa të mbuluara me objekte afariste;
- 10) Kërkesa me probleme
- 11) Kërkesa me rrezik të lartë;
- 12) Pjesë në fondet investuese;
- 13) Pozicione të tjera.

38. Para se të kryejë shpërndarjen e kërkesave jashtë bilancit në kategoritë e pikës 37) të këtij vendimi, banka është e detyruar t'i konvertojë kërkesat e veçanta jashtë bilancit, me përdorimin e faktorëve të konvertimit nga paragrafi (2) të kësaj pike.

Lartësia e faktorit të konvertimit varet nga shkalla e rrezikut i pranishëm tek çdo kërkesë jashtë bilancit, dhe atë:

- 1) 0% për kërkesat jashtë bilancit me rrezik të ulët;
- 2) 20% për kërkesat jashtë bilancit me rrezik të mesëm të ulët;
- 3) 50% për kërkesat jashtë bilancit me rrezik të mesëm;
- 4) 100% për kërkesat jashtë bilancit me rrezik të lartë.

Kërkesa jashtë bilancit me rrezik të ulët janë:

- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit për kreditim që banka mund pa kushte t'i revokojë në çdo moment, pa raportim paraprak të debitorit, tek të cilët ekziston mundësi për anulim automatik të detyrimit të bankës në rast të keqësimit të aftësisë kreditore të debitorit ose që janë tërësisht të mbuluara, gjegjësisht nuk mbajnë rrezik kreditor (kredi kornizë të papërdorura të revokueshme pa kushte, të cilat banka mund t'i revokojë në çdo hap pa raportim paraprak; garancitë, akreditive ose pozicione jashtë bilancit të mbuluara me mjetet monetare me denarë ose valutë etj.). Detyrimet e bankës në bazë të kontratës për kredi kornizë të miratuar në personin fizik mund të konsiderohen si kërkesë jashtë bilancit me rrezik të ulët, vetëm nëse kontrata ose rregulloret për mbrojtjen e konsumatorëve (duke përfshirë edhe rregulloret për mbrojtjen e konsumatorëve gjatë miratimit kredi konsumatore) lejojnë revokimin e atyre detyrimeve nga banka;

Kërkesa jashtë bilancit me rrezik të ulët janë:

- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit në bazë të akreditiveve të hapura dokumentare që janë të konfirmuara dhe tek të cilët malli që paguhet me akreditivin shërben si instrument për sigurimin dhe detyrime tjera të ndërmarra jashtë bilancit nga kontrata tjera që janë të siguruar në mënyrë të ngjyshme,
- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit për kreditim (p.sh. kreditë kornizë të përvokueshme të papërdorura në bazë të mbitërheqjeve të lejuara në llogaritë aktuale, kartelat e kreditit dhe lloje të tjera të ngjashme të ekspozimit potencial ndaj rrezikut të kredisë) me afat maturimi/vlefshmërie deri në një vit, që banka nuk mund t'i revokoj pa kushte pa njoftim paraprak të debitorit ose që nuk ofrojnë mundësinë e shlyerjes automatike të detyrimit në rast të përkeqësimit të aftësisë kreditore të debitorit.

Kërkesat jashtë bilancit me rrezik të mesëm janë:

- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit në bazë të akreditiveve të hapura të dokumentuara që janë konfirmuar, përveç akreditiveve të dokumentuara që përfshihen në pozicionet jashtë bilancit me rrezik të mesëm të ulët,
- detyrime të ndërmarra jashtë bilancit në bazë të garancive të performancës siç janë: garancitë për ekzekutim të mirë, garancitë për kthim të avansit, garancitë për pjesëmarrje të tenderit, garancitë doganore dhe të gjitha garancitë tjera me të cilat garantohet ekzekutim

i caktuar, gjegjësisht nuk garantohet plotësimi i detyrimit të caktuar kreditor nga debitori;

- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit në bazë të akreditiveve të parevokueshme për pagesë në rast të moskryerjes së detyrimeve të debitorit ndaj palës së tretë që rezultojnë nga marrëdhënia e caktuar afariste, me përjashtim të marrëdhënies së kredisë;

- detyrimet e ndërmarra jashtë bilancit për kreditim (p.sh. kreditë kornizë të parevokueshme të papërdorura në bazë të mbitërheqjeve të lejuara në llogaritë aktuale, kartelat e kreditit dhe lloje të tjera të ngjashme të ekspozimit potencial ndaj rrezikut të kredisë) me afat maturimi kontraktual /vlefshmërie më të gjatë se një vit, që banka nuk mund t'i revokoj pa njoftim paraprak të debitorit ose që nuk ofrojnë mundësinë e shlyerjes automatike të detyrimit në rast të përkeqësimit të aftësisë kreditore të debitorit.

Kërkesat jashtë bilancit mer rrezik të lartë janë:

- garancitë e pambuluara (që nuk përfshihen në shkallët e mëparshme të rrezikut),
- detyrime të ndërmarra jashtë bilancit në bazë të kontratave për derivativët e kredisë,
- detyrime të ndërmarra jashtë bilancit në bazë të pranimit dhe avalimi i kambialit,
- detyrime të ndërmarra jashtë bilancit në bazë të aktiviteteve që japin të drejtën e regresit,
- detyrime të ndërmarra jashtë bilancit në bazë të kontratave për shitje dhe riblerjen e aktiveve,
- aktive tjera jashtë bilancit të lidhura me detyrimet e ndërmarra potenciale.

39. Me përjashtim të kreut VI.1 të këtij vendimi, banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 0% të kërkesave ndaj debitorit me seli në Republikën e Maqedonisë që është person amë ose filial i bankës, filial i personit amë të bankës që në pajtim me Ligjin për Bankat konsiderohet për person lidhurm me bankën, nëse janë plotësuar kushtet në vijim:

- debitori është bankë ose është shoqëri financiare holding, institucion financiar ose shoqëri për shërbime ndihmëse të bankës që është subjekt i rregullores përkatëse për mjaftueshmërinë e kapitalit, që është së paku e barabartë me metodologjinë e përshkruar me këtë vendim;
- debitori dhe banka i përkasin të njëjtit grup bankar dhe janë subjekt i konsolidimit me përdorimin e metodës së konsolidimit të plotë;
- debitori zbaton politika dhe procedura për menaxhimin me rreziqet, që nuk dallohen nga politikat përkatëse dhe procedurat e bankës; dhe
- nuk ekzistojnë kufizime aktuale ose të pritshme materiale ose ligjore për transferimin në kohë të mjeteve monetare në formën e kapitalit ose për pagesën e detyrimeve të debitorit ndaj bankës.

40. Me përjashtim të kreut VI.1 të këtij vendimi, të zërave të zbritshëm nga kapitali bazë dhe kapitali shtesë i bankës që paraqesin kërkesa të bilancit zbatohet ponder i rrezikut prej 0%.

41. Në rastet kur kërkesë e caktuar është mbuluar me instrumentin për mbrojtje kreditore, ponderi i rrezikut, gjegjësisht shuma e kërkesës përcaktohet duke marrë parasysh dispozitat nga kreu VI.2 të këtij vendimi.

42. Nëse për kërkesa të caktuara të bilancit dhe jashtë bilancit nuk është përshkruar mënyra e përcaktimit të ponderit të rrezikut, banka është e detyruar në ekspozim të tillë të zbatojë ponder të rrezikut prej 100%.

43. Produkti ndërmjet shumës së kërkesës e shpërndarë në kategorinë përkatëse të ekspozimit dhe ponderit përkatës të rrezikut e jep vlerën e ponderuar të kërkesës që përfshihet në përcaktimin e aktivit të ponderuar sipas rrezikut të kredisë.

Aktivitet e ponderuara sipas rrezikut të kredisë paraqet shumën e vlerës së ponderuar të të gjitha kërkesave të bilancit dhe jashtë bilancit të përcaktuara në pajtim me këtë vendim.

Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut kreditor fitohet kur aktivi i ponderuar sipas rrezikut të kredisë do të shumëzohet me 8%.

44. Banka që nuk është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut të tregut, në shumën e aktivit të ponderuar sipas rrezikut kreditor përfshin edhe rrezikun kreditor që rezulton nga pozicionet në portofolin për tregtim me zbatimin e ponderit përkatës të rrezikut dhe faktorët e konvertimi.

VI.1 Përcaktimi i ponderëve të rrezikut për kategoritë individuale të ekspozimit

VI.1.1 Kërkesa nga qeveritë qendrore dhe bankat qendrore

45. Banka është e detyruar kërkesave nga qeveritë qendrore t'i zbatojë ponderët e rrezikut të theksuara në tabelën 1 ose në tabelën 2, varësisht nga ajo nëse përdoret rejtingut kreditor afatgjatë i IKR-së së njohur ose përdoret vlerësim kredie nga AKI i njohur:

Tabela nr. 1

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	0%	20%	50%	100%	100%	150%

Tabela nr. 2

Shkalla e	0	1	2	3	4	5	6	7
------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

cilësisë së kredisë - AKI								
Ponderi i rrezikut	0%	0%	20%	50%	100%	100%	100%	150%

46. Banka është e detyruar të përdorë ponder të rrezikut prej 100% të kërkesave nga qeveritë qendrore dhe bankat qendrore për të cilat nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, gjegjësisht vlerësim kreditor nga AKI e njohur.

47. Me përjashtim të pikave 45) dhe 46) të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore e Republikës së Maqedonisë dhe të kërkesave nga Banka Popullore zbatohet ponder i rrezikut prej 0%.

48. Me përjashtim të pikave 45) dhe 46) të këtij vendimi, të kërkesave nga Banka Qendrore Europiane zbatohet ponder i rrezikut prej 0%.

VI.1.2 Kërkesa nga vetëqeverisja lokale dhe pushteti rajonal

49. Kërkesave nga vetëqeverisja lokale dhe pushteti rajonal për të cilën ekziston rejting kreditor afatgjatë i përcaktuar nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët në vijim të rrezikut (Tabela nr.3):

Tabela nr. 3

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	50%	100%	100%	150%

Kërkesave nga vetëqeverisja lokale ose pushteti rajonal për të cilën nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i përdorë ponderët në vijim të rrezikut:

- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet debitori u është ndarë ponder i rrezikut prej 0%, 20%, 50% ose 100%; ose
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet debitori u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

VI.1.3 Kërkesa nga institucionet publike

50. Kërkesave nga institucionet publike për të cilën ekziston rejting kreditor afatgjatë i përcaktuar nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët e rrezikut nga tabela në vijim (tabela nr.4):

Tabela nr. 4

Norma e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	50%	100%	100%	150%

Kërkesave nga institucionet publike për të cilën nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i përdorë ponderët në vijim të rrezikut:

- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet debitori u është ndarë ponder i rrezikut prej 0%, 20%, 50% ose 100%; ose
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet debitori u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

51. Me përjashtim të pikës 50) të këtij vendimi, të kërkesave nga institucionet publike që kanë trajtim të qeverisë qendrore, banka i zbaton ponderët e rrezikut nga kreu VI.1.1 të këtij vendimi që i zbatohen kërkesave nga qeveritë qendrore të vendeve në të cilën gjendet selia e institucionit publik.

Banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët e rrezikut nga pika

50 të këtij vendimi të kërkesave nga të gjitha institucionet publike në Republikën e Maqedonisë, duke përfshirë edhe fondet dhe agjencitë që funksionojnë në nivel në të gjithë territorin e Republikës së Maqedonisë (Fondi i Sigurimit Shëndetësor të Republikës së Maqedonisë, Fondi i sigurimit pensional dhe invalidor i Republikës së Maqedonisë, Agjencia e Rugëve Shtetërore, Agjencia e punësimit e Republikës së Maqedonisë).

52. Kërkesave nga institucionet publike nga vendet anëtare të Bashkimit European për të cilat organi kompetent i vendit nuk përcaktoi trajtimin e qeverisë qendrore, zbatohen ponderë të rrezikut të përcaktuara në pajtim me pikën 50) të këtij vendimi.

53. Institucionet publike nga vendet e treta nuk mund të kenë trajtimin e qeverisë qendrore. Kërkesave të këtyre institucioneve publike mund të zbatohet trajtimi i parashikuar në pikën 50) të këtij vendimi vetëm nëse:

- trajtim të tillë ka përcaktuar organi kompetent i vendit të tretë, dhe
- metodologjinë e përcaktimit të mjaftueshmërisë së kapitalit të bankave është e barabartë në metodologjinë e përshkruar të vendeve anëtare të Bashkimit European.

54. Kërkesave nga të gjitha institucionet tjera publike që nuk përfshihen me pikat 50), 51), 52) dhe 53) të këtij vendimi përfshihen në kategorinë e kërkesave nga shoqëritë tjera tregtare, gjegjësisht zbatohen dispozitat nga kreu VI.1.6 të këtij vendimi.

VI.1.4 Kërkesa nga bankat e zhvillimit shumëpalëshe dhe organizatat ndërkombëtare

55. Kërkesave nga bankat e zhvillimit shumëpalëshe për të cilën ekziston rejting kreditor afatgjatë i përcaktuar nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët e rrezikut nga tabela në vijim (tabela nr.5):

Tabela nr. 5

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	50%	100%	100%	150%

Kërkesave nga bankat e zhvillimit shumëpalëshe për të cilën nuk është përcaktuar rejting kreditor nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i përdorë ponderët në vijim të rrezikut:

- 50% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 0%, 20% ose 50%;
- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 100%; ose
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

56. Me përjashtim të pikës 55) të këtij vendimi, banka përdorë ponder të rrezikut prej 0% për kërkesat nga bankat e zhvillimit shumëpalëshe:

- 1) Banka Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim (IBRD),
- 2) Korporata Financiare Ndërkombëtare (IFC),
- 3) Banka Ndër-Amerikane për Zhvillim,
- 4) Banka Aziatike për Zhvillim,
- 5) Banka Afrikane për Zhvillim,
- 6) Banka për Zhvillimin e Këshillit të Europës,
- 7) Banka Nordike e Investimeve,
- 8) Banka e Zhvillimit të Karaibeve,
- 9) Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH),
- 10) Banka Europiane e Investimeve (BEI),
- 11) Fondi Europian i Investimeve,
- 12) Agjencia e Garancisë Shumëpalëshe të Investimeve (MIGA),

- 13) Institucioni Financiar Ndërkombëtar për Imunizim,
14) Banka Islame për Zhvillim.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka është e detyruar të zbatojë ponder të rrezikut prej 20% për pjesën e kapitalit të Fondit European të Investimeve që është i regjistruar, dhe i papaguar.

57. Banka përcakton ponder të rrezikut prej 0% të kërkesave nga organizatat ndërkombëtare.

VI.1.5 Kërkesa nga bankat

58. Kërkesave nga bankat për të cilën është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët në vijim të rrezikut (Tabela nr.6):

Tabela nr. 6

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	50%	100%	100%	150%

Kërkesave nga bankat për të cilën nuk është përcaktuar rejting kreditor nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i përdorë ponderët në vijim të rrezikut:

- 50% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 0%, 20% ose 50%;
- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 100%; ose
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

59. Me përjashtim të pikës 58) të këtij vendimi, të kërkesave me afat të mbetur maturimi deri më 3 muaj nga bankat për të cilat është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka i zbaton ponderët në vijim të rrezikut (Tabela nr.7):

Tabela nr. 7

Norma e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	20%	20%	50%	50%	150%

Kërkesave me afat të mbetur të maturimit deri më 3 muaj nga bankat për të cilat nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur (nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë për bankën ose për instrumente tjera financiare të emetuara prej saj), banka i zbaton ponderët e rrezikut në vijim:

- 20% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 0% ose 20%;
- 50% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 50%;
- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 100%; ose
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

60. Me përjashtim të pikave 58) dhe 59) të këtij vendimi, banka është e detyruar kërkesave të përcaktuara në pikën 183) të këtij vendimi t'i zbatojë ponderët e rrezikut të përcaktuara në pajtim me atë pikë.

61. Banka është e detyruar të zbatojë ponderë të rrezikut prej 100% të investimeve të bankës në kapitalin ose mjetet e veta të bankave të tjera, me përjashtim të investimeve që janë zë i zbritshëm nga mjetet e veta të bankës.

62. Për nevojat e këtij kreu, si bankë konsiderohen: Bankat dhe kursimoret të themeuara në Republikën e Maqedonisë (me përjashtim të Bankës Maqedonase për mbështetjen e zhvillimit), bankat nga vendet anëtare të Bashkimit Europian dhe bankat e huaja, në mënyrën e definuar në Ligjin për Bankat.

VI.1.6 Kërkesa nga shoqëritë tjera tregtare

63. Banka në këtë kategori përshin kërkesat nga shoqëritë tjera tregtare, duke përfshirë edhe kërkesat në bazë të aksioneve në fondet e mbyllura investuese, që nuk janë përfshirë në pjesët tjera nga kreu VI.1 të këtij vendimi.

64. Kërkesave nga shoqëritë tjera tregtare për të cilën ekziston rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët e rrezikut nga tabela në vijim (Tabela nr.8):

Tabela nr. 8

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Kërkesave nga shoqëritë tregtare për të cilën nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur, banka i zbaton ponderët në vijim të rrezikut:

- 100% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 0%, 20%, 50% ose 100%;
- 150% nëse, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, të kërkesave nga qeveria qendrore në vendin në të cilin gjendet selia e debitorit u është ndarë ponder i rrezikut prej 150%.

65. Me përjashtim të pikës 64) të këtij vendimi, banka është e detyruar kërkesave të përcaktuara në pikën 183) të këtij vendimi t'i zbatojë ponderët e rrezikut të përcaktuara në pajtim me atë pikë.

VI.1.7 Portofoli të kredive të vogla

66. Banka zbaton ponder të rrezikut prej 75% të kërkesave që i plotësojnë kriteret e këtij kreu për përfshirjen në portofolin e kredive të vogla.

Banka është e detyruar të zbaton ponder të rrezikut prej 100% të kërkesave të personave fizik që nuk i plotësojnë kriteret e këtij kreu për përfshirjen në portofolin e kredive të vogla.

Banka është e detyruar kërkesave nga NV-ja që nuk i plotësojnë kriteret e këtij kreu për përfshirjen në portofolin e kredive të vogla, të zbaton ponderë të rrezikut në pajtim me kreun VI.1.6 të këtij vendimi.

67. Kërkesë e caktuar mund të përfshihet në kategorinë e portofolit të kredive të vogla, nëse janë të plotësuara kriteret në vijim:

- debitori është person fizik ose NV;
- ekspozimi total i bankës, personi amë i saj dhe filialet e saj ndaj debitorit dhe personat lidhur me të, nuk tejkalon 6.000.000 denarë, me ç'rast merret parasysh vetëm pjesa e bilancit nga ekspozimi. Në përcaktimin e ekspozimit total nuk përfshihet ekspozimi i mbuluar me me objekt banesor ose afarist që i plotëson kriteret nga krerët VI.1.8 dhe VI.1.9 të këtij vendimi;
- ekspozimi nuk është investim në letrat me vlerë; dhe

- ekspozimi është pjesë nga grupi i ekspozimeve me karakteristika të ngjashme (nënportofoli i kredive të vogla), për shkak që portofoli është mjaft i diversifikuar, në pajtim me pikën 68) të këtij vendimi.

Nëse ekspozimi i përcaktuar në pajtim me paragrafin (1), nënparagrafi (2) i kësaj pike nuk e tejkalon shumë prej 6.000.000 denarë, banka mund në portofolin e kredive të vogla të përfshijë edhe ekspozimin jashtë bilancit ndaj debitorit dhe personave lidhur me të.

Banka është e detyruar të ndërmarrë aktivitete përkatëse për marrjen e informatave dhe të dhënave të nevojshme për përcaktimin e ekspozimit total ndaj debitorit .

68. Portofoli i kredive të vogla konsiderohet mjaft i diversifikuar nëse:

- banka në procedurat dhe politikat e saj të brendshme i ka definuar nënportofolet e kredive të vogla që përbëhen nga të njëjtat produkte krediti dhe
- ekspozimi i bankës (të bilancit dhe jashtë bilancit) ndaj debitorit dhe personave lidhur me të, që i plotëson kushtet nga pika 67), paragrafi (1), nënparagrafet (1), (2) dhe (3) të këtij vendimi, është e barabartë ose më e vogël se 0,2% nga shuma totale e portofolis së kredive të vogla.

Si produkte të njëjta krediti konsiderohen produktet me nivel të ngjashëm të rrezikut të kredisë, duke pasur parasysh karakteristikat e debitorit, synimin e produktit ose disa karakteristika tjera të ngjashme (shembuj të produkteve të njëjta krediti: kartela kreditore, kredi konsumatore, kredi për veturë, kredi studentore dhe të ngjashme).

69. Për nevojat e kësaj pike dhe pikat 67) dhe 68) të këtij vendimi, ekspozimi total përcaktohet si diferencë ndërmjet vlerës kontabël dhe shumës përkatëse të premisë ose zbritjes dhe efekteve nga ndryshimi i vlerës objektive, por nuk merret parasysh shuma e korrigjimit të vlerës, gjegjësisht rezervës së veçantë dhe shumës së amortizimit të akumuluar.

Gjatë përcaktimit të ekspozimit total ndaj debitorit dhe personat lidhur me të dhe të shumës totale të portofolit të kredive të vogla nuk merren parasysh instrumentet për uljen e rrezikut të kredisë nga kreu

VI.2 të këtij vendimi dhe faktorët e konvertimit nga pika 38) e këtij vendimi.

VI.1.8 Kërkesa të mbuluara me objekte banimi

70. Banka zbaton ponder të rrezikut prej 35% të kërkesave ose pjesë të kërkesave që janë të mbuluara me hipotekë të objektit banesor dhe që i plotësojnë kriteret e pikës 71) të këtij vendimi.

Banka i shpërndan të gjitha kërkesat tjera të mbuluara me hipotekë të objektit banesor, që nuk i plotësojnë kriteret nga pika 71) të këtij vendimi, në kategorinë përkatëse të ekspozimit ose i përfshin në portofolin e kredive të vogla nëse janë plotësuar kushtet nga kreu VI.1.7 të këtij vendimi.

71. Ponderi i rrezikut prej 35% i zbatohet kërkesave që i plotësojnë kriteret në vijim:

- hipoteka i referohet objektit banesor në të cilin jeton ose do të jetojë debitori ose që debitori, si pronar i objektit, e lëshon me qera për banim, në bazë të marrëveshjes për qera;
- vlera e objektit banesor nuk varet nga aftësia kreditore e debitorit, duke mos e marrë parasysh ndikimin që mund ta kenë faktorët makroekonomikë mbi vlerën e objektit banesor dhe mbi aftësinë kreditore të debitorit (p.sh. debitori njëkohësisht është edhe person që është investitor ose i kryen punët ndërtimore lidhur me ndërtimin e objektit banesor, me ç'rast debitori ka pjesëmarrje të rëndësishme në tregun përkatës);
- mundësia për pagesë të kërkesës (rrezik kreditor nga debitori) nuk varet nga hyrjet monetare që lindin si rezultat i përdorimit të objektit banesor, por nga aftësia e debitorit t'i paguan detyrimet e veta nga burime tjera të rregullta të mjeteve;
- banka e vlerëson vlerën e tregut të objektit banesor së paku njëherë në vit. Banka është e detyruar të sigurojë vlerësim të vlerës së tregut të objektit dhe në periudhë më të shkurtër, nëse ndodh rënie e ndjeshme e çmimeve të tregut të objekteve banesore të ngjashme ose nëse kërkesa e mbuluar me objektin banesor tejkalon 5% nga mjetet personale të bankës. Vlerësimi i vlerës së tregut të objektit banesor kryhet në pajtim me ligjin;
- banka posedon dokumentacionin e duhur për objektin banesor të hipotekuar i cili përbëhet nga: akt noterial me shtojca për hipotekë të vendosur mbi objektin, përfshirë edhe klauzolë përmbarueshmërie, fletëpronësi ose deshmi nga institucioni kompetent për hipotekë të vendosur të objektit banesor, polisë sigurimi të objektit të banimit të lidhur në favor të bankës dhe dokumentacion tjetër përkatës; dhe
- shuma e kërkesës, pa u ul shuma e korigjimit të veçantë të vlerës, gjegjësisht rezerva e veçantë dhe pa u korigjuar për faktorët e konvertimit, nuk është më e madhe se 75% nga vlera e tregut të objektit banesor, e përcaktuar në pajtim me paragrafin (4) të kësaj pike.

VI.1.9 Kërkesa të mbuluara me objekte afariste

72. Banka është e detyruar të zbatojë ponder të rrezikut prej 100% të kërkesave të mbuluara me hipotekë të objektit afarist.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka mund kërkesave të mbuluara me objekt afarist nga debitori për të cilin në pajtim me kreun VI të këtij vendimi zbatohet ponder i rrezikut prej 150%, ta zbatojë ponderin e rrezikut nga paragrafi (1) vetëm nëse kërkesa në mënyrë përkatëse i plotëson kriteret nga pika 71) paragrafet (2), (3), (4), (5) dhe (6) të këtij vendimi.

VI.1.10 Kërkesa me probleme

73. Të pjesës së pasiguruar të kërkesave me probleme, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët në vijim të rrezikut:

- 150%, nëse korrigjimi i vlerës është më i vogël se 20% nga pjesa e pasiguruar e kërkesës ose
- 100%, nëse korrigjimi i vlerës është së paku 20% nga pjesa e pasiguruar e kërkesës.

74. Me përjashtim të pikave 70) dhe 73) të këtij vendimi, banka zbaton ponderë të rrezikut prej 100% të kërkesave me probleme që i plotësojnë kriteret nga pika 71 të këtij vendimi.

75. Banka mund ta përjashtojë kërkesën nga kategoria e kërkesave me probleme në atë moment kur, në pajtim me Vendimin për menaxhimin me rrezikun e kredisë, kërkesa më tepër nuk do të ketë status të kërkesës me probleme.

VI.1.11 Kërkesa me rrezik të lartë;

76. Banka është e detyruar të zbatojë ponderë të rrezikut kërkesave me rrezik të lartë prej 150%, pavarësisht nëse bëhet fjalë për kërkesë me probleme ose lloj tjetër të kërkesës për të cilën, në pajtim me pjesët tjera nga kreu VI.1 të këtij vendimi, lejohet zbatim i ponderit më të ulët të rrezikut.

77. Banka është e detyruar në aktet e brendshme të saj t'i identifikojë kërkesat që kanë trajtim të kërkesave me rrezik të lartë, duke pasur parasysh dispozitat e këtij vendimi.

VI.1.12 Ekspozime në formë të pjesëve në fondet investuese

78. Ekspozimet në formë të pjesëve në fondet investuese që kanë rejting kreditor të ndarë nga IKR-ja e njohur, banka është e detyruar t'i zbatojë ponderët e rrezikut të shënuara në tabelën në vijim (Tabela nr.9):

Tabela nr. 9

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Si ekspozime në formë të pjesëve në fondet investuese konsiderohen pjesët në fondet investuese të hapura.

79. Banka zbaton ponder të rrezikut prej 100% të ekspozimeve në formë të pjesëve në fondet investuese për të cilat nuk ekziston rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur.

Të ekspozimeve në formë të pjesëve në fondet private investuese, banka zbaton ponder të rrezikut prej 150%.

VI.1.13 Pozicione të tjera

80. Banka është e detyruar të zbatojë ponder të rrezikut prej 100% të gjitha pozicionet tjera që nuk janë të përfshira në ndonjë nga kategoritë e mëparshme të ekspozimeve. Në këtë kategori, ndër të tjera, përfshihen edhe pozicionet në vijim:

- investimet në kapitalin e personave tjerë juridikë dhe investimet tjera kapitale (me përjashtim të investimeve që paraqesin zë të zbritshëm nga kapitali bazë dhe shtesë të bankës. Këto investime shpërndahen në kategorinë në të cilën i përket personi juridikë, me ç'rast zbatohet ponder i rrezikut prej 100%;
- kërkesat nga shoqatat e qytetarëve dhe fondacioneve, kishat, bashkësitë fetare dhe grupet religjioze edhe organizata tjera jofitimprurëse;
- mjetet bazë.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka zbaton ponder të rrezikut prej 0% të mjeteve monetare, ekuivalentet monetare dhe ari, ndërsa të mjeteve monetare në procedurë të pagesës zbatohet ponder i rrezikut prej 20%.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, të kontratave për shitje definitive terminale të aktivitetit dhe shitjes së aktivitetit me detyrime për riblerjen e saj (marrëveshje-repo), banka e zbaton ponderin e rrezikut që i referohet aktivitetit që është subjekt i marrëveshjes, ndërsa jo të ponderit të rrezikut që i referohet palës tjetër kontraktuese.

VI.2 Instrumente për mbrojtjen e kredisë

81. Gjatë përcaktimit të vlerës së ponderuar të kërkesës që përfshihet në aktivin e ponderuar sipas rrezikut të kredisë, banka mund ta marrë parasysh ndikimin e instrumenteve për mbrojtjen e kredisë, në pajtim me kushtet dhe mënyrën e definuar në gjithë kreun VI.2 të këtij vendimi.

82. Shuma e vlerës së ponderuar e kërkesës, marrë si rezultat i efekteve nga instrumenti për mbrojtjen e kredisë, nuk mund të jetë më i lartë se shumta e vlerës së ponderuar të kërkesës pa u marrë parasysh dispozitat e këtij kreu.

Nëse efektet nga përdorimi i instrumentit për mbrojtjen e kredisë janë tani më të përfshira në përcaktimin e vlerës së ponderuar të kërkesës (p.sh. Instrumenti ndikon në rejtingun kreditor të kërkesës ose debitorit), ai instrument nuk mund të përdoret si instrument për mbrojtjen e kredisë.

Në rastet kur banka përdor më shumë instrumente për mbrojtjen e kredisë në një kërkesë, banka është e detyruar të ndajë shumën e kërkesës sipas shumës së instrumenteve të veçanta për mbrojtjen e kredisë dhe të përcaktojë shumën e vlerës së ponderuar të kërkesës për secilin pjesë të veçantë.

83. Banka është e detyruar në kuadër të politikave dhe procedurave për menaxhim me rrezikun e kredisë të përcaktojë instrumentet e mbrojtjes së kredisë që i përdor, procedurën dhe aktivitetet për fitimin e tyre, si dhe mënyrën e menaxhimit me rreziqet nga zbatimi i atyre instrumenteve (p.sh. juridik, operacional, rreziku i tregut dhe i likuiditetit dhe rreziqe të tjera të ngjashme).

84. Instrumentet për mbrojtjen e kredisë mund të jenë të financuara ose të pafinancuara.

Instrumentet e financuara për mbrojtjen e kredisë janë instrumentet që i plotësojnë kushtet nga kreu VI.2.1 të këtij vendimi dhe mund të përdoren gjatë përcaktimit të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor të mënyrës së përcaktuar në atë pjesë.

Instrumentet e pafinancuara për mbrojtjen e kredisë përdoren gjatë përcaktimit të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor sipas kushteve dhe të mënyrës të përcaktuara në kreun VI.2.2 të këtij vendimi.

85. Banka është e detyruar gjatë përcaktimit të vlerës së ponderuar të kërkesës të merr parasysh ndikimin e mos harmonizimit të maturimit të ndodhur si rezultat i afatit më të shkurtër të mbetur të maturimit ose afatit të vlefshmërisë së instrumentit për mbrojtjen e kredisë nga afati i mbetur i maturimit të kërkesës të cilës i referohet.

Gjatë përcaktimit të ndikimit të mos harmonizimit të maturimit merren parasysh rregullat në vijim:

a) afati i mbetur i maturimit të kërkesës është i barabartë me afatin më të shkurtër prej: (1) afatit më të gjatë të mbetur në të cillin debitori është i detyruar ta plotësojë tërësisht detyrimin e tij ose (2) pesë vjet;

b) afati i mbetur i maturimit të instrumentit për mbrojtjen e kredisë është i barabartë me datën më të afërt me të cilën mund të përdoret ose të ndrëprietet të ekziston instrumenti për mbrojtjen e kredisë, gjegjësisht në të cilën ofruesi i instrumentit për mbrojtjen e kredisë mund ta tërheqë instrumentin e dhënë;

c) nëse instrumenti për mbrojtjen e kredisë ndahet në shuma që maturojnë në disa afate të ndryshëm të maturimit, banka është e detyruar ta ndajë shumën e instrumentit sipas afateve të ndryshme të maturimit dhe në mënyrë përkatëse ta përcaktojë shumën e vlerës së ponderuar të kërkesës për çdo pjesë të veçantë.

VI.2.1 Instrumente të financuara për mbrojtjen e kredisë

86. Për nevojat e këtij vendimi, si instrumente të financuara për mbrojtjen e kredisë konsiderohen:

- sigurimi financiar nga kreu VI.2.1.1 të këtij vendimi;
- netimi i bilancit nga kreu VI.2.1.2 të këtij vendimi, dhe
- instrumentet tjera të financuara nga kreu VI.2.1.3 të këtij vendimi.

Instrumentet financiare për mbrojtjen e kredisë nga paragrafi (1) të kësaj pike mund të përdoren për nevojat e përcaktimit të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor, nëse i plotësojnë të gjitha kushtet e definuara në kreun VI.2.1 të këtij vendimi.

Me përjashtim të pikës 85 të këtij vendimi, banka nuk mund të përdorë instrumentin e financuar për mbrojtjen e kredisë në përcaktimin e vlerës së ponderuar të kërkesës, nëse ai ka afat më të shkurtër të mbetur të maturimit nga afatit i mbetur i maturimit të kërkesës të cilës i referohet.

VI.2.1.1 Sigurimi financiar

87. Si sigurim financiar konsiderohen instrumentet e financuara në vijim për mbrojtjen e kredisë, vetëm nëse i plotësojnë kushtet nga pika 88 të këtij vendimi:

- depozit monetar ose ekuivalente monetare dhe ari në bankë;
- instrumentet e borxhit të emetuara nga qeveria qendrore e Republikës së Maqedonisë dhe Bankës Popullore dhe nga qeveritë qendrore ose bankat qendrore që kanë rejting kreditor nga IKR-ja e njohur ose AKI për të cilën është përcaktuar se i përket shkallës së cilësisë së kredisë të barabartë ose më të mirë se 4 në pajtim me rregullat nga pika 45) e këtij vendimi (duke përfshirë edhe instrumentet e emetuara nga personat nga paragrafi (2) të kësaj pike me shkallë të cilësisë së kredisë të barabartë ose më të mirë se 4);
- instrumentet e borxhit të emetuara nga bankat dhe shoqëritë tjera tregtare që kanë rejting kreditor afatgjatë nga IKR-ja e njohur për të cilën është përcaktuar se i përket shkallës së cilësisë së kredisë të barabartë ose më të mirë se 3 në pajtim me rregullat nga pika 58), paragrafi (1) dhe pika 64), paragrafi (1) të këtij vendimi (duke përfshirë edhe instrumentet e emetuara nga personat nga paragrafi (3) të kësaj pike me shkallë të cilësisë së kredisë të barabartë ose më të mirë se 3);
- instrumentet e borxhit të emetuara nga bankat dhe shoqëritë tjera tregtare që kanë rejting të kredisë afatshkurtër nga IKR-ja e njohur për të cilën është përcaktuar se i përket shkallës së cilësisë së kredisë të barabartë ose më të mirë se 3, në pajtim me rregullat nga pikat 60), 65) dhe 183) të këtij vendimi;
- instrumentet e borxhit të emetuara nga bankat me seli jashtë Republikës së Maqedonisë që nuk kanë rejting kreditor nga IKR-ja e njohur, nëse i plotësojnë kushtet nga paragrafi (4) të kësaj pike;
- instrumentet e borxhit të emetuara nga bankat me seli në Republikën e Maqedonisë që kuotojnë në Bursën Maqedonase ShA Shkup;
- pjesë në fondet investuese nëse janë plotësuar kushtet nga paragrafi (5) të kësaj pike;

- Aksione ose obligacione konvertibile që janë përfshirë në indeksin kryesor të bursës (si indeks kryesor i bursës të Bursës Maqedonase ShA Shkup konsiderohet Indeksi i bursës maqedonase - MBI10).

Si instrumentet e borxhit të emetuara nga qeveritë qendrore ose bankat qendrore nga paragrafi (1) nënparagrafi (2) të kësaj pike konsiderohen edhe instrumentet e borxhit të emetuara nga:

- institucionet publike që kanë trajtim të qeverisë qendrore për të cilat zbatohet ponder i rrezikut në pajtim me pikën 51, paragrafi (1) e këtij vendimi;
- bankat e zhvillimit shumëpalëshe për të cilat zbatohet ponder i rrezikut prej 0%, në pajtim me pikën 56) e këtij vendimi;
- organizatat ndërkombëtare për të cilat zbatohet ponder i rrezikut prej 0%, në pajtim me pikën 57) të këtij vendimi.

Si instrumente të borxhit nga paragrafi (1), nënparagrafi (3) të kësaj pike konsiderohen edhe instrumentet e borxhit të emetuara nga:

- vetëqeverisja lokale dhe pushteti rajonal, në pajtim me pikën 49), paragrafi (1) e këtij vendimi;
- bankat e zhvillimit shumëpalëshe në pajtim me pikën 55), paragrafi (1) e këtij vendimi,
- institucionet publike, në pajtim me pikën 50), paragrafi (1) e këtij vendimi.

Instrumentet e borxhit të emetuara nga bankat me seli jashtë Republikës së Maqedonisë që nuk kanë rejting kreditor nga IKR-ja e njohur mund të konsiderohen si sigurimi financiar nëse i plotësojnë kushtet në vijim:

- instrumentet kuotojnë në bursë të njohur;
- të gjitha instrumentet tjera financiare të emetuara nga ajo bankë që janë me kryesim të njëjtë të pagesës si dhe instrumenti financiar për mbrojtjen e kredisë, kanë rejting kreditor nga IKR-ja e njohur për të cilin është përcaktuar se i përket shkallës së cilësisë së kredisë prej së paku 3, në pajtim me rregullat nga kreu VI.1.5 të këtij vendimi;
- banka ka informacione në bazë të cilëve mund të konstatohet se instrumenti financiar për mbrojtjen e kredisë duhet të ketë rejting që është më i favorshëm se rejtingu për të cilin është përcaktuar se i përket shkallës së cilësisë së kredisë prej së paku 3, dhe
- banka është e sigurt se instrumenti i borxhit mund lehtë të shitet në treg.

Pjesë në fondet investuese mund të konsiderohen si sigurim financiar vetëm nëse janë plotësuar kushtet në vijim:

- çmimi i pjesëve publikohet në bazë ditore, dhe
- fondi investues është i kufizuar të investon vetëm në instrumente që mund të njihen si sigurimi financiar, në pajtim me dispozitat e kësaj pike.

Nëse instrumentet e borxhit nga paragrafi (1), nënparagrafet (2), (3) dhe (4) kanë rejting kreditor nga dy IKR-të të njohura banka e zbaton rejtingun kreditor më pak të favorshëm. Nëse këto instrumente të borxhit kanë rejtingje kreditore nga tre ose më shumë IKR të njohura banka është e detyruar t'i ndajë dy rejtingjet kreditore më të favorshme dhe ta zbatojë më pak të favorshmin prej këtyre dy rejtingjeve.

88. Sigurimi financiar nga pika 87) të këtij vendimi duhet t'i plotësojë kushtet në vijim:

a) Ekziston lidhje e ulët (korrelacioni), gjegjësisht nuk ekziston lidhje pozitive materiale (korrelacioni) ndërmjet aftësisë kreditore të debitorit dhe vlera e sigurimit financiar. Lidhja pozitive materiale ekziston kur sigurimi është emetuar nga debitori ose personi që është lidhur me debitorin. Letrat me vlerë të emetuara nga debitori ose personi lidhur me të nuk mund të njihen si sigurim financiar;

b) ekziston sigurim juridik, dhe atë:

- në pajtim me kontratën për sigurim financiar, banka ka të drejtë pa anuluar ta paguajë ose të mbajë sigurimin në rast të mospagesës së kërkesës, mosaftësisë ose hapjes së procedurës së falimentimit mbi debitorin ose të personit tek i cili gjendet sigurimi financiar ose në rast të realizimit të ndonjë ngjarje tjetër të dakorduar,

- banka është e detyruar t'i plotësojë të gjitha detyrimet kontraktuale dhe ligjore dhe të ndërmarrë të gjitha aktivitetet e nevojshme që të mund kontrata për sigurim financiar të kryhet pa kurrfarë kufizimi, në pajtim me rregullat që vlejné për këtë lloj kontrate,

- për kontratat e sigurimit financiar që përfshijnë zbatimin e rregullave nga vendi tjetër, banka është e detyruar të marrë mendim juridik nga avokati i vendit rregullat e të cilit zbatohen, me të cilën konfirmohet mundësia për kryerjen e kontratës në pajtim me rregullat e shtetit tjetër. Përveç kësaj, që të sigurohet banka se marrëveshja e sigurimit financiar mund të kryhet pa kurrfarë kufizime, ajo është e detyruar, së paku një herë në vit gjatë kohëzgjatjes së marrëveshjes, të marrë mendim juridik shtesë nga avokati prej vendit rregullat e të cilit zbatohen për mundësin e kryerjes së tij;

c) Të plotësuara janë kërkesat operative që i referohen detyrimit të bankës:

- të ketë kontratë me shkrim për sigurimin financiar dhe procedura të përcaktuara për aktivizimin e tij në kohë,

- të vendosë dhe të zbatojë politika përkatëse dhe procedura për kontroll të rreziqeve që rrjedhin nga përdorimi i sigurimit financiar. Përveç rreziqeve nga pika 83) të këtij vendimi, kontrolli duhet t'i përfshijë edhe rreziqet nga joefikasiteti ose ulja e efikasitetit të sigurimit financiar, ndërprerja e tij, rreziqet që rezultojné nga vlerësimi i tij, rreziku i përqëndrimit të llojeve të veçanta të sigurimit financiar dhe të ngjashme,

- të vendosë dhe të zbatojë politika ose procedura me të cilat definohen llojet e pranueshme dhe shumat e sigurimit financiar,
- rregullisht ta përcaktojë vlerën e tregut të sigurimit financiar, që nënkupton harmonizimin e vlerës së tij me vlerën e tregut së paku njëherë në tremuaj ose më shpesh nëse vjen në ndryshim të ndjeshëm të çmimeve të tregut ose nëse kërkesa e siguruar tejkalon 5% nga mjetet vatanake të bankës;
- nëse sigurimi financiar ruhet nga pala tretë - pronës, instrumenti të mos jetë pjesë e aktivitetit të kujdestarit të pronës, të ruhet në llogari të veçantë.

89. Kërkesave që janë të mbuluara me sigurim financiar që i plotëson kriteret e këtij kreu, banka e zbaton ponderin e rrezikut që do të zbatohet në rast të ekspozimit direkt drejt asaj sigurie (ponderi i rrezikut të sigurimit).

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, të kërkesave të mbuluara me:

- sigurimi financiar nga pika 87), paragrafi (1), nënparagrafi (6) dhe me instrumente pronësore që janë pjesë nga MBI10, banka zbaton ponder të rrezikut prej 50%,
- ari në bankë, banka zbaton ponder të rrezikut prej 20%, dhe
- depozitë monetar në bankë, banka zbaton ponder të rrezikut prej 0%.

Gjatë përcaktimit të lartësisë së mbulimit të kërkesës me sigurimin financiar dhe përcaktimin e vlerës së ponderuar të kërkesës, banka është e detyruar t'i respektojë rregullat në vijim:

- ponderi i rrezikut të sigurimit zbatohet vetëm në pjesën e siguruar të kërkesës. Në pjesën e pasiguruar të kërkesës zbatohet ponderi i rrezikut në pajtim me kategorinë e ekspozimit në të cilën është shpërndarë kërkesa;
- merret parasysh shuma e vlerës së tregut të sigurimit financiar, e përcaktuar në pajtim me pikën 88), nënpika c), nënparagrafi (4) të këtij vendimi;
- ponderi më i ulët i rrezikut që e zbaton banka në kërkesat e mbuluara me sigurimin financiar nuk mund të jetë më i ulët se 20%, me përjashtim të rasteve nga paragrafi (2) të kësaj pike dhe pikat 90) dhe 91) të këtij vendimi;
- në rast të mosharmonizimit valutor ndërmjet kërkesës dhe sigurimit financiar vlera e tregut e sigurimit financiar korrigjohet me zbatimin e formulës në vijim:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ ku:}$$

G e paraqet vlerën e tregut të sigurimit financiar

G* e paraqet shumën e korigjuar të sigurimit financiar që merret parasysht gjatë përcaktimit të shumës së pjesës së siguruar të kërkesës.

90. Në kërkesën e mbuluar me sigurimin financiar të ndodhur në bazë të marrëveshjes-repo ose marrëveshjes për dhënie hua ose huazim të letrave me vlerë, banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 0%, nëse janë plotësuar kushte në vijim:

- kërkesa dhe siguri financiar janë depozitë montar, mjete monetare ose ekuivalent monetar ose instrumentet e borxhit të emetuara nga qeveritë qendrore ose banka qendrore për të cilat, në pajtim me kreun VI.1.1 të këtij vendimi, zbatohet ponder i rrezikut prej 0%;
- kërkesa dhe siguri financiar janë të shprehura në valutë të njëjtë;
- afati i maturimit të kontratës nuk është më i gjatë se një ditë (p.sh. marrëveshjet repo njëditore) ose kryhet harmonizim ditor i vlerës së tregut të kërkesës dhe vlera e sigurimit financiar ose në bazë ditore mbulohet dallimi në çmimin e tregut (ang. daily remargining);
- periudha ndërmjet datës së harmonizimit të fundit me çmimin e tregut kur debitori nuk e ka kryer detyrimin e tij për arkëtimin e diferencës në çmimin e tregut dhe datën e kryerjes së sigurimit, nuk mund të jetë më e gjatë se katër ditë;
- shlyerja kryhet përmes sistemit të shlyerjes që rregullisht përdoret për këtë lloj pozicionesh;
- kontrata e lidhur në bazë të dokumentacionit standard që përdoret për këtë lloj pozicionesh;
- në pajtim me kontratën, palët kontraktuese kanë të drejtë ta ndërpresin ose ta anulojnë kontratën, në rast të moskryerjes së detyrimeve të palës tjetër kontraktuese;
- pala tjetër kontraktuese është pjesëmarrës bazë në treg. Si pjesëmarrës bazë në treg konsiderohen personat në vijim:
 - a) qeveritë qendrore ose bankat qendrore për të cilat zbatohet ponder i rrezikut prej 0%;
 - b) bankat;
 - c) institucionet tjera financiare, duke përfshirë edhe shoqëritë e sigurimit, për të cilat zbatohet ponder i rrezikut më së shumti 20%;
 - ç) shtëpi klirimi të autorizuar.

Nëse repo-marrëveshjet ose marrëveshjet për dhënie hua ose huazim të letrave me vlerë të mbuluara me siguri financiar i plotësojnë të gjitha kushtet nga paragrafi (1) të kësaj pike, përveç kushtit pala tjetër kontraktuese të jetë pjesëmarrës bazë e tregut, të atyre pozicioneve banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 10%.

91. Në pozicionet në derivatet financiare me të cilat tregtohet përmes sportelit që janë të mbuluara me sigurimin financiar, banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 0%, nëse:

- vlera e tyre e tregut paraqitet në bazë ditore;
- të mbuluara janë me depozitë monetare, mjete monetare ose ekuivalente monetare, dhe
- nuk ekziston mosharmonizim valutor ndërmjet pozicionit në derivatin financiar dhe sigurimin financiar.

Në pozicionet në derivate financiare me të cilat tregtohet përmes sportelit dhe që i plotësojnë kushtet nga paragrafi (1), nënparagrafet (1) dhe (3), dhe janë të mbuluara me instrumentet e borxhit të emetuara nga qeveria qendrore ose banka qendrore për të cilat zbatohet ponderi i rrezikut prej 0%, banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 10%.

Banka mund të zbatojë ponder të rrezikut prej 0% të pozicioneve nga paragrafi (2) të kësaj pike, vetëm nëse marrëdhënia ndërmjet pozicionit në derivatin financiar dhe vlerën e tregut të instrumentit të borxhit është së paku 1:1,20.

Për nevojat e paragrafëve (2) dhe (3) të kësaj pike, si qeveri qendrore ose bankë qendrore konsiderohen edhe bankat e zhvillimit shumëpalëshe dhe organizatat ndërkombëtare për të cilat zbatohet ponder i rrezikut prej 0%.

VI.2.1.2 Netimi i bilancit

92. Banka mund të njohë netimin e bilancit të kërkesave të ndërsjella dhe detyrime me debitorin si instrument financiar për mbrojtjen e kredisë nëse janë plotësuar kushtet në vijim:

- netohen kreditë dhe depozitat në bankë;
- kontrata për netimin e bilancit mund të zbatohet në të gjitha rastet pa kurrfarë kufizime, duke përfshirë edhe rastet e mosaftësisë, falimentimit ose likuidimit të debitorit;
- banka mund në çdo moment t'i përcaktojë kërkesat montare dhe detyrimet që janë subjekt i marrëveshjes së netimit;
- banka kryen monitorim të rregullt dhe kontroll të rreziqeve që mund të rrjedhin nga ndërprerja e vlefshmërisë së kontratës për netimin e bilancit;
- për kontratat e netimit të bilancit që përfshijnë zbatimin e rregullave nga vendi tjetër, banka është e detyruar të marrë mendim juridik nga avokati i vendit rregullat e të cilit zbatohen, me të cilën konfirmohet mundësia për kryerjen e kontratës në pajtim me rregullat e shtetit tjetër. Përveç kësaj, që të sigurohet banka se marrëveshja mund të kryhet pa kurrfarë kufizime, ajo është e detyruar, së paku një herë në vit gjatë kohëzgjatjes së marrëveshjes, të marrë mendim juridik shtesë nga avokati prej vendit rregullat e të cilit zbatohen për mundësin e kryerjes së tij, dhe
- banka kryen rregullisht monitorim dhe kontroll të ekspozimit në bazë- neto.

93. Nëse kontrata për netimin e bilancit i plotëson kushtet e këtij kreu të vendimit, banka mund gjatë përcaktimit të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor të përfshijë diferencën ndërmjet kredive

dhe depozitat që janë subjekt i kontratës (shuma-neto). Vlera e ponderuar e kërkesës fitohet si produkt i shumës-neto dhe ponderit të rrezikut që zbatohet për kredinë, gjegjësisht të debitorit. Shuma neto përfshihet në përcaktimin e aktivit të ponderuar sipas rrezikut kreditor vetëm nëse diferenca ndërmjet kredive dhe depozitave është pozitive. Nëse diferenca është e barabartë me zero ose është negative, shuma neto nuk përfshihet në aktivin e ponderuar sipas rrezikut kreditor.

Në rast të mosharmonizimit valutor ndërmjet kredive dhe depozitave që janë subjekt i netimit, vlerës së depozitit korrigjohet me zbatimin e formulës në vijim:

$$C^* = C \times (1 - 0,08), \text{ ku:}$$

C paraqet vlerën e depozitës

C* paraqet vlerën e korrigjuar të depozitit që merret parasysh gjatë përcaktimit të shumës neto.

VI.2.1.3 Instrumente financiare tjera

94. Si instrumente financiare tjera konsiderohen instrumentet në vijim, që i plotësojnë kriteret e këtij kreu të vendimit:

- depozita montare ose ekuivalentët monetar tek pala tretë që është një nga palët kontraktuese, ose
- polica e sigurimit të jetës.

95. Depozitat monetare ose ekuivalentët monetar të pikës 94), nënparagrafi (1) të këtij vendimi duhet t'i plotësojë kushtet në vijim:

- Kontrata për hipotekë ose për transferim të depozitit monetar/ekuivalenti monetar i bankës është i përpunuar në bazë të ligjit dhe banka ka të drejtë pa anuluar ta paguajë ose të fitojë me depozitin monetar/ekuivalentin monetar në rast të mospagesës së kërkesës, mosaftësisë ose hapjes së procedurës së falimentimit mbi debitorin ose mbi personin tek i cili gjendet depoziti monetar/ekuivalenti monetar ose në rast të realizimit të ndonjë ngjarjeje tjetër kontraktuese;
 - pala e tretë duhet të njoftohet për hipotekën ose të drejtën e transferimit;
 - në bazë të raportimit nga nënparagrafi (2) i kësaj pike, pala e tretë mund të kryejë pagesë të depozitit monetar/ ekuivalentit monetar vetëm të bankës ose të palës tjetër, pas pëlqimit paraprak të bankës; dhe
 - Hipoteka ose transferimi janë në favor të bankës dhe janë të pakushtëzuara dhe të parevokueshme.

96. Policat për sigurimin e jetës të pikës 94), nënparagrafi (2) të këtij vendimi duhet t'i plotësojë kushtet në vijim:

- polica për sigurimin e jetës është dhënë si hipotekë në bankë ose është lidhur në favor të bankës;

- shoqëria e sigurimit që e ka lëshuar policën është njoftuar për hipotekën dhe nuk guxon të kryejë pagesë në bazë të policës, pa pëlqimin paraprak të bankës;
- Në rast të mospagesës së kërkesës, banka ka të drejtë ta anulojë policën për sigurim të jetës dhe ta paguajë vlerën e blerë të policës, me ç'rast nuk ekzistojnë dispozita ligjore që e kufizojnë arkëtimin e vlerës së blerë;
- banka duhet të njoftohet për çdo vonesë të debitorit në shlyerjen e detyrimeve të veta në bazë të policës për sigurimin e jetës;
- me përjashtim të pikës 86 paragrafi 3 të këtij vendimi, nëse afati i maturimit të policës është më i shkurtër se afati i mbetur i maturimit të kërkesës, polica mund të përdoret si instrument për mbrojtjen e kredisë vetëm nëse banka siguron kusht shuma e fituar me pagesën e policës ta zëvendësojë me instrument tjetër për mbrojtjen e kredisë me afat të maturimit deri në fund të afatit të maturimit të kërkesës, në pajtim me dispozitat e këtij vendimi;
- hipoteka ose vinkulimi duhet të kenë fuqi të dokumentit ekzekutiv, në pajtim me ligjin;
- vlera e blerë e policës e publikon shoqërinë e sigurimit që e ka lëshuar dhe kjo vlerë nuk mund të zvogëlohet;
- banka duhet të jetë në gjendje në kohë ta paguan vlerën e blerë të policës, gjegjësisht pagesa e policës të kryhet në afat të arsyeshëm;
- shoqëria për sigurim nuk guxon ta paguajë vlerën e blerë të policës, pa pëlqimin paraprak të bankës; dhe
- shoqëria për sigurimin është shoqëri për sigurimin ose filial e shoqërisë së huaj për sigurimin që kanë marrë leje për kryerjen e punëve të sigurimit nga Agjencia për Mbikëqyrje të Sigurimeve ose shoqëri për sigurimin nga vendi-anëtar i Bashkimit European ose është shoqëri me seli jashtë Republikës së Maqedonisë që është subjekt i rregullativës dhe mbikëqyrjes së sigurimit që është së paku e barabartë me rregullativën dhe mbikëqyrjen e vendeve-anëtare të Bashkimit European.

97. Vlera e ponderuar e kërkesës e siguruar me depozit monetare/ekuivalent monetar të pikës 95 të këtij vendimi, përcaktohet si produkt i shumës së depozitit monetar/ekuivalentit monetar dhe ponderi i rrezikut që do të zbatohet në rast të ekspozimit direkt ndaj personit ku gjendet ai depozit/ekuivalent (ponder i rrezikut të palës së tretë).

Në rast të mosharmonizimit valutor të kërkesës dhe depozitit monetar/ekuivalentit monetar, vlerës së depozitit monetar/ekuivalentit monetar korrigohet me përdorimin e formulës në vijim:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ ku:}$$

G paraqet vlerën e depozitit monetar/ekuivalentit monetar që i plotëson kushtet të këtij vendimi;

G^* e paraqet shumën e korrigjuar të depozitit monetar/ekuivalentit monetar që merret parasysh gjatë përcaktimit të vlerës së ponderuar të kërkesës.

98. Vlera e ponderuar e kërkesës së siguruar me policë për sigurim të jetës nga pika 96 të këtij vendimi përcaktohet si produkt i:

- vlera e blerë e policës për sigurimin e jetës dhe
- ponderi i rrezikut që, në pajtim me këtë vendim, zbatohet në shoqërinë e sigurimit që e ka lëshuar policën.

Nëse shoqëria e sigurimit nuk ka rejting kreditor afatgjatë të përcaktuar nga IKR-ja e njohur, vlera e ponderuar e kërkesës përcaktohet me përdorimin e ponderit të rrezikut prej 70%.

Në rast të mosharmonizimit valutor të kërkesës dhe polica për sigurimin e jetës, banka është e detyruar ta korrigjojë vlerën e blerë të policës për sigurimin e jetës me zbatimin e formulës në vijim:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ ku:}$$

G paraqet shumën e vlerës së blerë të policës për sigurimin e jetës;
 G^* paraqet shumën e korrigjuar të vlerës së blerë të policës për sigurimin e jetës që përfshihet në përcaktimin e vlerës së ponderuar të kërkesës.

99. Në rastet kur kërkesa nuk është e mbuluar plotësisht me instrument financiar të mbetur për mbrojtjen e kredisë, banka mund për pjesën e siguruar të zbatojë procedurën e përcaktuar të këtij kreu të Vendimit, nëse pjesa e siguruar dhe e pasiguar kanë renditje të barabartë të shlyerjes së klientit (banka dhe ofruesi i instrumentit në mënyrë proporcionale i ndajnë humbjet).

Në rastet nga paragrafi (1) të kësaj pike shuma totale e vlerës së ponderuar të kërkesës fitohet me zbatimin e formulës në vijim:

$$(E - G^*) \times r + G^* \times g$$

E paraqet shumën e kërkesës të përcaktuar në pajtim me pikën 35 të këtij vendimi. Nëse bëhet fjalë për kërkesë jashtë bilancit, ajo kërkesë plotësisht përfshihet në formulën për përcaktimin e shumës totale të ponderuar, gjegjësisht zbatohet faktor i konvertimit prej 100%;

G^* - paraqet vlerën e instrument financiar të mbetur për mbrojtjen e kredisë të përcaktuar në pajtim me këtë kapitull të vendimit;

r - paraqet ponderin e rrezikut që në pajtim me këtë vendim zbatohet në kategorinë e ekspozimit të cilës i përket kërkesa e siguruar me instrumentin financiar të mbetur për mbrojtjen e kredisë;

g - paraqet ponderin e rrezikut që në pajtim me këtë vendim zbatohet në palën e tretë/ofruesi i instrumentit.

VI.2.2 Instrumente të pafinancuara për mbrojtjen e kredisë

100. Si instrumente të pafinancuara për mbrojtjen e kredisë konsiderohen garancitë dhe kundërgarancitë.

Banka mund t'i njohë vetëm instrumentet e pafinancuara për mbrojtjen e kredisë që i plotësojnë kriteret nga pikat 101) dhe 102) të këtij vendimi.

101. Garancitë dhe kundërgarancitë duhet t'i plotësojnë kriteret në vijim:

- 1) të jetë qartë e definuar përfshirja e instrumentit (ekziston lidhje e qartë ndërmjet instrumentit dhe kërkesës së bankës të cilës i referohet ai instrument);
- 2) garancia/kundërgarancia lëshohet nga:
 - a) qeverisja qendrore ose banka qendrore, duke përfshirë edhe institucionet publike që kanë trajtim të qeverisë qendrore,
 - b) banka shumëpalëshe e zhvillimit, c) organizata ndërkombëtare,
 - ç) bankë,
 - d) shoqëri tjetër tregtare, duke përfshirë edhe personin amë, filialet ose personat në të cilën banka realizon pjesëmarrje, nëse kanë rejting të kredisë nga IKR-ja e njohur për të cilin është përcaktuar se i përket shkalla e cilësisë së kredisë ose më e mirë se 2;
- 3) kontrata për garanci ose kundërgaranci nuk përmban dispozita ekzekutimi i të cilave është jashtë nga kontrolli i bankës, dhe të cilat:
 - emetuesit të garancisë/kundërgarancisë i japin të drejtë në mënyrë të njëanshme ta ndërpret kontratën,
 - ofrojnë mundësi për rritjen e kostos për përdorimin e mbrojtjes kreditore në rast të përkeqësimit të cilësisë së kredisë së kërkesës ose debitorit,
 - e kufiojnë emetuesin e garancisë/kundërgarancisë të kryen pagesë në kohë në rast debitori të mos i shlyejë detyrimet e veta në bazë të çfarëdo kërkesë të maturuar,
 - i japin të drejtë emetuesit të garancisë/kundërgarancisë ta shkurtojë afatin e maturimit të instrumentit për mbrojtjen e kredisë; dhe
- 4) garancia ose kundërgarancia janë të lidhura në mënyrë që mundëson kryerjen e tyre në pajtim me rregullat përkatëse.

Përveç kriterëve nga paragrafi (1) i kësaj pike, garancitë mund të përdoren si instrument i pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, nëse i plotësojnë edhe kriteret shtesë në vijim:

- garancia paraqet kërkesë direkt nga personi që e ka lështuar,
- në rast të mosshlyerjes së detyrimeve nga debitori, banka ka të drejtë në afat të arsyeshëm të kërkojë nga emetuesi i garancisë t'ia paguajë shumën e maturuar. Pagesën që duhet ta kryejë emetuesi i garancisë nuk guxon të jetë e kushtëzuar me detyrim për bankën paraprakisht të kërkojë arkëtim të kërkesës së maturuar nga debitori;
- nëse me garancinë sigurohen kredi për blerjen e objektit banesor, përmbushja e kriterëve nga paragrafi (1), nënpika 3), nënparagrafi (3) është kufizuar në 36 muaj. Ajo do të thotë se në rast të mosshlyerjes së detyrimeve nga debitori, banka mund ta paguajë kërkesën e vet përmes marrjes dhe shitjes së objektit banesor. Nëse nuk arrin të shesë objektin banesor në periudhë deri më 36 muaj, banka është e detyruar ta aktivizojë garancinë dhe të kërkojë arkëtim të kërkesës së maturuar nga emetuesi i garancisë;
- garancia bazohet në detyrim që e ka marrë emetuesi i garancisë në formë të shkruar ose në formë tjetër përkatëse që mund të shërbejë si dëshmi për lëshimin e garancisë; dhe
- garancia i mbulon të gjitha pagesat që rezultojnë nga kërkesat të cilës i referohet. Në të kundërtën, shuma që përfshihet në përcaktimin e aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor duhet në mënyrë përkatëse të ulet për atë pjesë të kërkesës që nuk është mbuluar me garancinë.

Përveç kriterëve nga paragrafi (1) i kësaj pike, kundërgarancitë mund të përdoren si instrument i pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, nëse i plotësojnë edhe kriteret shitesë në vijim:

- kundërgarancia i mbulon të gjitha elementet e rrezikut të kredisë që rezultojnë nga kërkesa të cilës i referohet;
- kundërgarancia dhe garancia të cilës i referohet kundërgarancia i plotësojnë kriteret nga paragrafi (2) të kësaj pike, me atë diferencë që kundërgarancia nuk duhet t'i plotësojë kriteret nga paragrafi (2) nënparagrafi (1);
- banka nuk posedon informacione nga të cilat mund të përfundohet se shuma që i mbulon kundërgarancitë është më e vogël se shuma që e mbulon garanciën të cilës i referohet;
- banka mund si instrumente të pafinancuara për mbrojtjen e kredisë t'i njohë edhe kundërgarancitë të emetuara nga personat tjerë, përveç personave nga paragrafi (1), nënpika 2) i kësaj pike, nëse ato kundërgaranci janë të mbuluara me garancitë nga personat nga paragrafi (1), nënpika 2) e kësaj pike dhe janë të plotësuara të gjitha kushtet nga kjo pikë.

102. Përveç plotësimit të kushteve nga pika 101) të këtij vendimi, banka është e detyruar ta përfshijë përdorimin e instrumenteve të pafinancuara për mbrojtjen e kredisë në procesin e menaxhimit me të gjitha rreziqet dhe të vendosë sistem të menaxhimit me rrezikun nga përqëndrimi që rezultojnë nga përdorimi i këtyre instrumenteve.

Me përjashtim të pikës 85) të këtij vendimi, banka nuk mund ta përdorë garancinë/kundërgarancinë në përcaktimin e vlerës së ponderuar të kërkesës, në rastet në vijim:

- afati i mbetur i maturimit të garancisë/kundërgarancisë është më i shkurtër se tre muaj dhe më i shkurtër se afati i mbetur i maturimit të kërkesës të cilës i referohet; ose
- afati i kontraktuar i maturimit të garancisë/kundërgarancisë është më i shkurtër se një vit dhe është më i shkurtër se afati i mbetur i maturimit të kërkesës të cilës i referohet.

103. Vlera e ponderuar e kërkesës e siguruar me instrumentin e pafinancuar për mbrojtjen e kredisë përcaktohet si produkt i shumës së instrumentit (garancisë/kundërgarancisë) dhe ponderi i rrezikut që, në pajtim me këtë vendim, i zbatohet ofruesit të instrumentit.

Në rast të mosharmonizimit valutor ndërmjet kërkesës dhe instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, vlera e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë korrigjohet me zbatimin e formulës në vijim:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ ku:}$$

G - paraqet vlerën e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë;

G* - paraqet shumën e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë merret parasysht gjatë përcaktimit të vlerës së ponderuar të kërkesës.

Në rast të mosharmonizimit me afat të instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë dhe kërkesën, që është e lejuar në pajtim me këtë kapitull, vlera e instrumentit korrigjohet në mënyrë shtesë me zbatimin e formulës në vijim:

$$G_a = G^* \times (t-t^*)/(T-t^*)$$

G_a - paraqet vlerën e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë që merret parasysht gjatë përcaktimit të vlerës së ponderuar të kërkesës;

G* - paraqet shumën e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë të korrigjuar për mosharmonizimin valutor (nëse nuk ka mosharmonizim valutor G*=G);

t - paraqet shumën më të vogël të vlerës së parametrin T dhe numrin e viteve deri në datën e maturimit të instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, të përcaktuar në pajtim me pikën 85 të këtij vendimi;

T - paraqet numrin e viteve deri në datën e maturimit të kërkesës të përcaktuar në pajtim me pikën 85 të këtij vendimi, me ç'rast ky numër nuk mund të jetë më i madh se pesë vjet;

t^* - është e barabartë me 0,25.

104. Në rastet kur kërkesa nuk është e siguruar plotësisht me instrument të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, banka mund për pjesën e siguruar të zbatojë procedurën e përcaktuar nga pika 103) e këtij vendimi, nëse pjesa e siguruar dhe e pasiguruar e kërkesës kanë renditje të barabartë të arkëtimit (banka dhe ofruesi i instrumentit në mënyrë proporcionale i ndajnë humbjet).

Në rastet nga paragrafi (1) i kësaj pike, shuma totale e vlerës së ponderuar të kërkesës fitohet me zbatimin e formulës në vijim:

$$(E - G_a) \times r + G_a \times g$$

E - paraqet shumën totale të kërkesës të përcaktuar në pajtim me pikën 35 të këtij vendimi. Nëse bëhet fjalë për kërkesë jashtë bilancit, ajo kërkesë plotësisht përfshihet në formulën për përcaktimin e shumës totale të ponderuar, gjegjësisht zbatohet faktor i konvertimit prej 100%;

G^* - paraqet vlerën e instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë të përcaktuar në pajtim me pikën 103 të këtij vendimi. Nëse nuk ka mosharmonizim me afat ndërmjet kërkesës dhe instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, $G_a = G^*$. Nëse nuk ka mosharmonizim valutor ndërmjet kërkesës dhe instrumentit të pafinancuar për mbrojtjen e kredisë, $G^* = G$. Diferencën ndërmjet E dhe G_a e jep shumën e pjesës së pasiguruar të kërkesës;

r - paraqet ponderin e rrezikut që në pajtim me këtë vendim zbatohet në kategorinë e ekspozimit të cilës i përket kërkesa;

g - paraqet ponderin e rrezikut që në pajtim me këtë vendim zbatohet në ofruesin e instrumentit.

VII. KAPITALI I NEVOJSHËM PËR MBULIMIN E RREZIKUT VALUTOR

105. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor llogaritet në atë mënyrë, që përmbledhja e shumës absolute të pozicionit neto në ari dhe pozicioni agregat valutor i bankës shumëzohet me 8%.

106. Pozicioni neto i bankës në ari paraqet diferencë ndërmjet të gjitha pozicioneve aktive dhe pasive të bankës në ari, duke përfshirë edhe të gjitha pozicionet jashtë bilancit të shprehura në ari (marrëveshjet forward dhe fjuçers në ari, opsionet në ari dhe të ngjashme).

107. Pozicioni agregat valutor i bankës, që përcaktohet në pajtim me pikat 108 dhe 109 të këtij vendimi, përfshin pozicionet valutore aktive dhe pasive të bankës.

Nën pozicionet aktive valutore, gjegjësisht pozicionet pasive valutore konsiderohen edhe pozicionet aktive në denarë, gjegjësisht pozicionet pasive në denarë me klauzolë valutore.

108. Pozicioni neto valutor në një valutë paraqet përmbledhje të:

- Pozicionit spot neto, që është e barabartë në diferencën ndërmjet aktivit valutor dhe pasivit valutor në atë valutë, duke përfshirë edhe interesin e pamaturuar;
- pozicionit forward neto që është e barabartë me diferencën ndërmjet të gjitha shumave që do të pranohen dhe të gjitha shumat që do të paguheshin në bazë të marrëveshjeve valutore forward, duke përfshirë edhe marrëveshjet valutore fjuçers dhe kryegjënë e marrëveshjeve valutore svop që nuk është e përfshirë në pozicionin spot;
- pozicionet jashtë bilancit në valuta të huaja (garancitë e parevokueshme, akreditivë të pambuluara dhe instrumente të ngjashme), që janë të klasifikuara në kategoritë e rrezikut "C" dhe "D" Në rast të garancive dhe akreditivëve në valutë të huaj që janë të mbuluara me depozitë në atë valutë, në llogaritjen e pozicionit neto valutor përfshihet shuma e pambuluar e këtyre garancive dhe akreditivëve;
- vlerat e opsioneve valutore e shprehur në pajtim me pikën 173) të këtij vendimi.

Pozicionet nga paragrafi (1) nënparagrafët 1 dhe 2 të kësaj pike që janë të klasifikuara në kategoritë e rrezikut "C", "Ç" dhe "D" shfaqen në bazë neto, gjegjësisht zvogëlohen për shumën përkatëse të korigimit të vlerës/rezervës së veçantë. Pozicionet jashtë bilancit nga paragrafi (1), nënparagrafi (3) i kësaj pike shfaqen në bazë neto, gjegjësisht zvogëlohen për shumën përkatëse të rezervës së veçantë.

Në pozicionin valutor neto nuk përfshihen pozicionet e bankës në valutë të huaj që rezultojnë nga funksionimi i tij në emër të huaj dhe në llogari të huaj, si dhe pozicionet e bilancit që, në pajtim me kreun III të këtij vendimi, paraqesin zëra të zbritshëm nga kapitali bazë dhe kapitali shtesë.

Pozicioni valutor neto në një valutë shprehet në denarë me zbatimin e kursit të mesëm të Bankës Popullore që vlen në ditën në të cilën përcaktohet pozicioni valutor neto për atë valutë.

109. Përmbledhja e të gjitha pozicioneve valutore neto të shkurtra në valuta të veçanta të shprehura në denarë e paraqet pozicionin total të shkurtër valutor të bankës, ndërsa përmbledhja e të gjitha pozicioneve valutore neto të gjata në valuta të veçanta të shprehura në denarë e paraqet pozicionin total valutor të gjatë të bankës.

Pozicioni valutor i shkurtër ekziston kur përmbledhja e pozicioneve aktive është më e vogël se përmbledhja e pozicioneve pasive.

Pozicioni valutor i gjatë ekziston kur përmbledhja e pozicioneve aktive është më e madhe se përmbledhja e pozicioneve pasive.

Shuma më e madhe nga pozicioni total valutor i shkurtër dhe pozicioni total valutor i gjatë e paraqet pozicionin agregat valutor të bankës.

VIII. KAPITALI I NEVOJSHËM PËR MBULIMIN E RREZIQEVE TË TREGUT

110. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregu përmbledhje e:

- 1) kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut të pozicionit, si përmbledhje e:
 - kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII.3 të këtij vendimi, dhe
 - kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet pronësore, të përcaktuara në pajtim me kreun VIII.4 të këtij vendimi;
- 2) kapitalit të nevojshëm për mbulimin e tejkalimit të kufijve të ekspozimit, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII.5 të këtij vendimi, dhe
- 3) kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga shlyerja/dorëzimi dhe rreziku nga pala tjetër kontraktuese, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII.6 të këtij vendimi.

Në shumën e kapitalit nga paragrafi (1) të kësaj pike në mënyrë përkatëse përfshihet edhe kapitali i përcaktuar në pajtim me kreun XI të këtij vendimi, varësisht lëndës së opsionit.

111. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të pozicionit përcaktohet në bazë të dy komponentëve në vijim: rrezik specifik dhe i përgjithshëm

Rreziku specifik është rreziku i ndryshimit të çmimit të instrumentit financiar si rezultat i faktorëve që janë të lidhura me emetuesin e atij instrumenti, gjegjësisht emetuesi i lëndës së derivatit, në derivatet financiare.

Rreziku i përgjithshëm është rreziku nga ndryshimi i çmimeve të instrumenteve financiare si rezultat i ndryshimeve të normave të interesit të tregut ose ndryshimeve në çmimet e tregut të kapitalit.

112. Banka e përcakton pozicionin neto të një instrumenti financiar si diferencë midis pozicionit të tij të gjatë (blerje) dhe të shkurtër (shitje, huadhënie). Gjatë përcaktimit të pozicionit neto, derivatet trajtohen si pozicione të lëndës së derivatit.

Netimi në kuptim të paragrafit (1) të kësaj pike është lejuar vetëm nëse bëhet fjalë për instrumentin të lëshuar nga i njëjti emetues, i shprehur në valutë të njëjtë, me normë interesi të njëjtë, me afat të njëjtë të maturimit dhe me trajtim të njëjtë në rast të falimentimit.

VIII.1 Trajtimi i derivateve financiare dhe instrumentet tjera financiare

113. Gjatë përcaktimit të kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, pozicionet në derivate financiare dhe instrumentet tjera financiare paraqesin kombinim të pozicionit të gjatë dhe të shkurtër, të shprehura në pajtim me dispozitat e këtij kreu. Në Aneksi nr.1 që është pjesë përbërëse e këtij vendimi, është dhënë pasqyrë e trajtimit të derivateve financiare gjatë përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumente pronësore dhe të borxhit.

114. Derivatet financiare me të cilat ndërmerret detyrimi për blerje ose shitje të instrumentit të caktuar të borxhit ose norma e interesit (forward-marrëveshje, fjuçers-marrëveshje ose marrëveshje të ngjashme) paraqiten si kombinim i pozicionit të gjatë dhe të shkurtër, me ç'rast:

- njëri pozicion maturon në afatin e maturimit të fjuçers-marrëveshjes, gjegjësisht të datës së shlyerjes të forward-marrëveshjes ose marrëveshjes së ngjashme;
- pozicioni tjetër maturon në afatin e maturimit të lëndës së derivatit.

Gjatë përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut (rreziku specifik dhe i përgjithshëm) nga investimet në instrumentet e borxhit, përfshihen pozicionet nga paragrafi (1) i kësaj pike, të shprehura përmes vlerës së tregut ose momentale të lëndës së derivatit.

Në marrëveshjet forward dhe fjuçers nga paragrafi (1) i kësaj pike, si pozicion i gjatë konsiderohet ai pozicion kur banka fiton paraprakisht normë të interesit të kontraktuar, derisa si pozicion i shkurtër konsiderohet ai pozicion kur banka paguan paraprakisht normë të interesit të kontraktuar.

115. Blerja e marrëveshjes fjuçers ose forward ku lëndë është norma e interesit (ang. interest rate futures, forward interest rate agreements) paraqitet si kombinim i pozicionit të shkurtër në instrumente të borxhit që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të gjatë në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të lëndës së derivatit.

Shitja e marrëveshjes fjuçers ose forward ku lëndë është norma e interesit paraqitet si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të lëndës së derivatit.

Në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik nga investimet në instrumentet e borxhit, pozicionet nga paragrafët (1) dhe (2) të kësaj pike përfshihen në kategorinë e pozicioneve të cilat nuk mbajnë rrezik (ponderi 0%).

Marrëveshjet-forward ku lëndë është kursi valutor (ang. foreign Exchange forward - FX forwards) paraqiten si pozicion i gjatë në instrument të borxhit në valutën që blehet dhe pozicioni i shkurtër në instrument të borxhit në valutën që shitet, ku merret parasysh afati kur është parashikuar blerja, gjegjësisht shitja e valutës. Pozicionet e gjata dhe të shkurtra në marrëveshjet-forward ku lëndë është kursi valutor përfshihen gjatë përcaktimit të kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit, gjegjësisht, pavarësisht që përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor, këto marrëveshje-forward përfshihen edhe në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit.

116. Blerja e marrëveshjes fjuçers ose forward ku lëndë është instrumenti i borxhit (ang. forward contract, bond future) paraqitet si kombinim i pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të gjatë në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të instrumentit të borxhit.

Shitja e marrëveshjes fjuçers ose forward ku lëndë është instrumenti i borxhit paraqitet si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument borxhi që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të shkurtër në instrument borxhi që maturon në afatin e maturimit të instrumentit të borxhit.

Në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik nga investimet në instrumente të borxhit, pozicioni i shkurtër nga paragrafi (1) i kësaj pike dhe pozicioni gjatë nga paragrafi (2) të kësaj pike përfshihen në kategorinë e pozicioneve të cilat nuk mbajnë rrezik (ponderi 0%).

117. Blerja e marrëveshjes forward ose fjuçers ku lëndë është letra me vlerë e pronësisë ose portfolio të instrumenteve pronësore (ang. equities forward contracts, equity futures) paraqiten si kombinim pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të gjatë në letra me vlerë të pronësisë (ose portfolio të instrumenteve pronësore). Pozicioni i shkurtër përfshihet në përcaktimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit, ndërsa pozicioni i gjatë përfshihet në përcaktimin e rrezikut (rrezik specifik dhe i përgjithshëm) nga investimet në instrumentet e borxhit.

Shitja e marrëveshjes fjuçers ose forward ku lëndë është letra me vlerë e pronësisë (ose portfolio të instrumenteve pronësore) paraqitet si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të fjuçersit, gjegjësisht të datës së shlyerjes së forwardit dhe pozicionit të shkurtër në letra me vlerë të pronësisë (ose portfolio të instrumenteve pronësore). Pozicioni i gjatë përfshihet në përcaktimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit, ndërsa pozicioni i shkurtër përfshihet në përcaktimin e rrezikut (rrezik specifik dhe i përgjithshëm) nga investimet në instrumentet pronësore.

Marrëveshjet forward dhe fjuçers të treguesve të bursës paraqiten në pajtim me paragrafët 1 dhe 2 të kësaj pike, ku pozicionet në treguesin e bursës mund të paraqiten si një pozicion në treguesin e bursës ose si pozicione në secilin prej instrumenteve pronësore që janë pjesë nga treguesi i bursës - komponentë të treguesit të bursës. Pavarësisht mënyrës së shfaqjes, pozicionet në treguesin e bursës shprehen përmes vlerës së tregut të treguesit të bursës përmes vlerës së tregut ose momentale të komponentëve të veçantë të treguesit të bursës.

118. Swapet e normës së interesit (ang. interest rate swap) tek të cilat banka pranon normë të ndryshueshme të interesit dhe paguan normë fikse të interesit paraqiten si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument të borxhit me normë interesi të ndryshueshme që maturon në datën kur ndodh ndryshimi i ardhshëm i normës së interesit dhe pozicioni i shkurtër në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të swapit.

Swapet e normave të interesit tek të cilat banka pranon normë fikse interesi dhe paguan normë interesi të ndryshueshme si kombinim i pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit me normë interesi të ndryshueshme që maturon në datën kur ndodh ndryshimi i ardhshëm i normës së interesit dhe pozicioni i gjatë në instrument të borxhit që maturon në afatin e maturimit të swapit.

Në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik nga investimet në instrumentet e borxhit, pozicionet nga paragrafët 1 dhe 2 të kësaj pike përfshihen në kategorinë e pozicioneve të cilat nuk mbajnë rrezik (ponderi 0%).

Swapet e valutave (ang. Cross-currency swap) paraqiten me paragrafët 1,2, dhe 3 të kësaj pike, si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument të borxhit në njëren valutë me normë të interesit fikse/të ndryshueshme dhe pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit në valutën tjetër me normë të interesit fikse/të ndryshueshme, ku merret parasysh afati në secilën prej valutave që shkëmbehen. Pozicionet në këtë lloj të swapeve përfshihen edhe gjatë përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor si pozicione në valutat që shkëmbehen në pajtim me afatin e tyre.

119. Swapet në instrumentet pronësore (ang. equity swap) paraqiten si kombinim i pozicionit të gjatë në letra me vlerë pronësore që pranohet edhe pozicioni i shkurtër në letra me vlerë pronësore nga vlera që është dhënë.

Swapet e instrumenteve pronësore tek të cilat banka pranon normë interesi fikse ose të ndryshueshme paraqiten si kombinim i pozicionit të gjatë në instrument të borxhit me normë interesi fikse ose të ndryshueshme që maturon në afatin e maturimit të swapit, gjegjësisht të datës kur ndodh ndryshimi i ardhshëm i normës së interesit dhe pozicionit të shkurtër në letra me vlerë pronësore. Pozicioni i gjatë përfshihet në përcaktimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit, ndërsa pozicioni i shkurtër përfshihet në përcaktimin e rrezikut (rrezik specifik dhe i përgjithshëm) nga investimet në instrumentet pronësore.

Swapet e instrumenteve pronësore tek të cilat banka paguan normë interesi fikse ose të ndryshueshme paraqiten si kombinim i pozicionit të shkurtër në instrument të borxhit me normë interesi fikse ose të ndryshueshme që maturon në afatin e maturimit të swapit, gjegjësisht të datës kur ndodh ndryshimi i ardhshëm i normës së interesit dhe pozicionit të gjatë në letra me vlerë pronësore. Pozicioni i shkurtër përfshihet në përcaktimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumente të borxhit,

ndërsa pozicioni i gjatë përfshihet në përcaktimin e rrezikut (rreziku specifik dhe i përgjithshëm) nga investimet në instrumente të borxhit.

120. Investimet në portfolio të instrumenteve financiare (ang. collective investment units) përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut të kredisë dhe rrezikut valutor (nëse bëhet fjalë për investimet në valutë të huaj), ndërsa nuk përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut.

121. Pozicionet në letrat me vlerë konvertibile (ang. convertible securities) paraqiten si pozicione në instrumente të borxhit ose instrumente pronësore. Letrat me vlerë konvertibile konsiderohen si letër me vlerë pronësore nëse:

- deri në datën e parë kur mund të kryhet konvertimi mbesin më pak se tre muaj, gjegjësisht periudha deri në datën e ardhshme kur mund të kryhet konvertimi është më i vogël se një vit (nëse data e parë tashmë ka kaluar);
- lartësia e vlerës rrjedhëse të tregut të instrumentit të borxhit është më e madhe më së shumti 10% e vlerës së sasisë përkatëse të letrave me vlerë pronësore që mund të fitohet nëse kryhet konvertimi.

122. Pozicionet në letra me vlerë (instrumente pronësore, instrumentet e borxhit) nga portfolio për tregtim që përkohësisht shiten në palë tjetër kontraktuese në bazë të marrëveshjes-repo ose që në bazë të marrëveshjes përkatëse jepen kredi të palës tjetër kontraktuese paraqiten si kombinim i pozicionit të gjatë në letrën me vlerë që është përkohësisht e shitur, gjegjësisht e dhënë për kredi dhe pozicioni i shkurtër në instrument borxhi pa rrezik me afat përkatës dhe interes që është e barabartë me normën e kthimit të këtyre marrëveshjeve.

Pozicioni në letrën me vlerë që shitet, gjegjësisht jepet kredi dhe pozicioni në instrumentet e borxhit pa rrezik përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit dhe/ose instrumente pronësore, të shprehura përmes vlerës së tregut të lëndës së marrëveshjes. Në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik, pozicionet në instrumentet e borxhit pa rrezik përfshihen në kategorinë e pozicioneve të cilat nuk marrin rrezik (ponderi 0%).

Pozicionet në letra me vlerë nga portfolio për tregtim që përkohësisht blehen nga pala tjetër kontraktuese në bazë të marrëveshjes-repo ose që në bazë të marrëveshjes përkatëse huazohen nga pala tjetër kontraktuese paraqiten si pozicion i gjatë në instrumentin e borxhit pa rrezik me afat përkatës dhe interes që është i barabartë me normën e kthimit të këtyre marrëveshjeve.

Pozicioni nga paragrafi (3) nga kjo pikë përfshihet në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit.

123. Pozicionet në opsione dhe instrumente që kanë karakteristika të opsioneve (ang. interest rate options, debt instrument options, equity options, stock indices option, financial future options, swaoptions, foreign currency options, warrants) paraqiten në pajtim me kreun XI të këtij vendimi dhe në mënyrë përkatëse përfshihen në kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, rrezikun nga ndryshimi i çmimeve të mallrave ose rreziku valutor.

VIII.2 Garantimi dhe/ose vendosja e emetimit të letrave me vlerë

124. Pozicionet që dalin nga detyrimi i bankës për garantimin dhe/ose vendosjen e emetimit të letrave me vlerë përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumente pronësore ose të investimeve në instrumente borxhi, në pajtim me krerët VIII.3 dhe VIII.4 të këtij vendimi.

Përfshirja e pozicioneve nga paragrafi (1) i kësaj pike bëhet në mënyrën në vijim:

- përcaktohet pozicioni neto i bankës në letrat me vlerë emetimi i të cilave e garanton, gjegjësisht për të cilat pa kushte është detyruar se do t'i pranojë me çmimin e dakorduar. Pozicioni neto paraqet diferencën midis shumës së emetimit të letrave me vlerë që e garanton banka dhe shumën e letrave me vlerë që janë regjistruar ose janë transferuar te palët e treta që kanë marrë detyrim për subgarantimin e emetimit;
- pozicioni neto ulet me faktorët e reduktimit nga Tabela nr.10.

Tabela nr. 10

	Faktori i reduktimit
Ditë pune 0	100%
Ditë pune 1	90%
Ditë pune 2- 3	75%
Ditë pune 4	50%
Ditë pune 5	25%
Mbi 5 ditë pune	0%

Nën ditë pune 0 nënkuptohet dita e punës në të cilën banka fiton detyrim të pakushtëzuar për marrjen e shumës së përcaktuar të letrave me vlerë pas çmimit paraprakisht të kontraktuar.

VIII.3 Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit

125. Banka është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit të cilat udhëheqen në portfoli për tregtim.

Në llogaritjen e paragrafit (1) të kësaj pike, banka është e detyruar t'i përfshijë edhe pozicionet në bazë të garantimit dhe/ose vendosjes së emetimit të

instrumenteve të borxhit, si dhe të gjitha pozicionet tjera vlera e të cilës varet nga lëvizja e normave të kthimit (p.sh. marrëveshja forward ku lëndë është kursi valutor).

Banka është e detyruar t'i përcaktojë në çdo instrument të borxhit nga paragrafi (1) të kësaj pike në pajtim me pikën 112) dhe kreu VIII.1 të këtij vendimi dhe ta përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit për çdo valutë veçmas.

VIII.3.1 Rreziku specifik

126. Banka kryen klasifikimin e pozicioneve në pajtim me afatin e tyre të mbetur dhe karakteristikat e emetuesit.

Me afatit e mbetur të instrumenteve të borxhit, në kuptim të këtij vendimi, nënkuptohet periudha e mbetur deri në afatin faktik të tyre (për instrumentet me norma fikse të interesit), gjegjësisht deri në periudhën në të cilën kryhet përsëri përcaktimi i normave të interesit (për instrumentet me normat e interesit të ndryshueshme).

127. Në bazë të klasifikimit të kryer sipas afatit të mbetur, banka kryen ponderim të pozicioneve në pajtim me ponderët nga tabela nr. 11.

Tabela nr. 11

Pozicionet që nuk mbajnë rrezik	Pozicione të kualifikuara			Pozicione të tjera
	deri më 6 muaj	Prej 6 deri më 24 muaj	Mbi 24 muaj	
0,00%	0,25%	1,00%	1,60%	8,00%

Si pozicione që nuk mbajnë rrezik konsiderohen pozicionet që janë të emetuara nga persona ose janë të siguruara me instrumentet për mbrojtjen e kredisë që, në pajtim me kreun VI të këtij vendimi, u ndahet ponder i rrezikut për rrezik të kredisë prej 0%.

Pozicione të kualifikuara janë pozicionet që:

- janë të emetuara nga qeveritë qendrore të cilat, në pajtim me kreun VI të këtij vendimi, u ndahet ponder i rrezikut prej 20% ose 50%;
- janë të emetuara nga bankat qendrore, organizatat ndërkombëtare, bankat e zhvillimit shumëpalëshe dhe organet e vetëqeverisjes lokale dhe të qeverisjes rajonale, të cilat, në pajtim me kreun VI të këtij vendimi, janë të shpërndara në shkallë të cilësisë kreditore prej 2 ose 3;
- janë të emetuara ose të garantuara nga bankat dhe shoqëri tjera tregtare, në pajtim me kreun VI të këtij vendimi, janë të shpërndara në shkallë të cilësisë kreditore prej 1 ose 2.

Të gjitha pozicionet që nuk përfshihen në pozicionet nga paragrafët (2) dhe (3) të kësaj pike konsiderohen për pozicione të tjera.

128. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik paraqet përmbledhje të vlerave absolute të pozicioneve të ponderuara të fituara.

VIII.3.2 Rreziku i përgjithshëm

129. Banka e llogarit shumën e rrezikut të përgjithshëm në bazë të maturimit të mbetur të pozicioneve në instrumentet e borxhit dhe norma e tyre e interesit. Me zbatimin e ponderëve prej tabelës nr. 12 fitohen pozicionet të ponderuara të gjata dhe të shkurtra në secilin instrument të borxhit.

Tabela nr. 12

Zona	Grupe dhe maturimi i mbetur		Ponder (në %)
	Norma e interesit prej 3% dhe më shumë	Norma e interesit deri 3%	
Zona	0-1 muaj	0-1 muaj	0,00
	1-3 muaj	1-3 muaj	0,20
	3-6 muaj	3-6 muaj	0,40
	6-12 muaj	6-12 muaj	0,70
Zona 2	1 - 2 vjet	1.0 - 1.9 vjet	1,25
	2 - 3 vjet	1.9 - 2.8 vjet	1,75
	3 - 4 vjet	2.8 - 3.6 vjet	2,25
Zona 3	4 - 5 vjet	3.6 - 4.3 vjet	2,75
	5 - 7 vjet	4.3 - 5.7 vjet	3,25
	7 - 10 vjet	5.7 - 7.3 vjet	3,75
	10 - 15 vjet	7.3 - 9.3 vjet	4,50
	15 - 20 vjet	9.3 - 10.6 vjet	5,25
	mbi 20 vite	10.6 - 12 vjet	6,00
		12 - 20 vjet	8,00
		mbi 20 vite	12,50

130. Përpara se të kryhet shfaqja e pozicioneve në derivate financiare, në pajtim me kreun VIII.1 të këtij vendimi, banka mund të kryejë netimin e pozicionit të gjatë dhe të shkurtër në të njëjtin derivat financiar, nëse plotësohen kushtet në vijim:

a) Pozicionet janë me vlerë të njëjtë nominale dhe janë të paraqitura në valutë të njëjtë;

b) Kanë të njëjtën normë referuese të interesit (për pozicionet me norma të ndryshueshme të interesit) ose të njëjtin interes të kuponit (për pozicionet me normë fikse të interesit), ose norma nuk dallohet ndjeshëm (jo më shumë se 15 pikë bazë = 0,15 pikë përqindje);

c) afatet e maturimit të pozicioneve me norma fikse të interesit, gjegjësisht afatet e ardhshme mbi të cilat kryhet ripërcaktimi i normave të interesit (për pozicionet me norma të ndryshueshme të interesit) i plotësojnë kufizimet në vijim:

- bien në të njëjtën ditë, për pozicionet tek të cilat këto afate janë më të shkurtra se një muaj;
- nuk dallohen më shumë se shtatë ditë, për pozicionet tek të cilat këto afate shënojnë ndërmjet një muaji dhe një viti;

- nuk dallohen më shumë se tridhjetë ditë, për pozicionet tek të cilat këto afate janë më të gjata prej një viti.

131. Përmbledhja e të gjitha pozicioneve të ponderuara të gjata në grup të veçantë të maturitetit të mbetur e jep pozicionin afatgjatë të ponderuar për atë grup të maturimit të mbetur. Përmbledhja e të gjitha pozicioneve të ponderuara të shkurtra në grup të veçantë të maturitetit të mbetur jep pozicionin e shkurtër të ponderuar për atë grup me afat të mbetur. Shuma më e vogël e këtyre dy përmbledhjeve në secilën grup të maturimit të mbetur konsiderohet për pozicion të ponderuar të harmonizuar të asaj grupe me afat të mbetur.

Shuma e mbetur (diferenca që mund të jetë me shenjë pozitive ose negative) konsiderohet për pozicion të ponderuar të gjatë të paharmonizuar ose pozicion të ponderuar të shkurtër të paharmonizuar të atij grupi me afat të mbetur dhe merret parasysht gjatë përcaktimit të harmonizimit horizontal në secilën zonë (pika 132) e këtij vendimi).

132. Përmbledhja e pozicioneve të gjata të ponderuara të paharmonizuar të grupeve me afat të mbetur që i përkasin një zone konsiderohet për pozicion të ponderuar të gjatë të paharmonizuar të asaj zone. Përmbledhja e pozicioneve të ponderuara të shkurtra të paharmonizuar të grupeve me afat të mbetur që i përkasin një zone konsiderohet pozicion i ponderuar i shkurtër i paharmonizuar i asaj zone. Shuma më e vogël e këtyre përmbledhjeve konsiderohet pozicion i ponderuar i harmonizuar i zonës.

Shuma e mbetur (diferenca që mund të jetë me shenjë pozitive ose negative) paraqet pozicion të ponderuar të gjatë të paharmonizuar ose pozicion të ponderuar të shkurtër të paharmonizuar të asaj zone dhe merret parasysht gjatë përcaktimit të harmonizimit horizontal ndërmjet zonave nga pika 133) të këtij vendimi.

133. Shuma më e vogël e pozicionit të ponderuar të gjatë dhe të shkurtër të paharmonizuar në zonën 1 dhe pozicionit të ponderuar të shkurtër dhe të gjatë të paharmonizuar në zonën 2, konsiderohet për pozicion të ponderuar të harmonizuar ndërmjet zonave 1 dhe 2.

Nëse shuma e pozicionit të ponderuar të gjatë dhe të shkurtër të paharmonizuar të zonës 1 është më e madhe se shuma e pozicionit të ponderuar të shkurtër ose të gjatë të paharmonizuar të zonës 1, shuma e mbetur nga zona 1 zbatohet me pozicionin e ponderuar të gjatë dhe të shkurtër paharmonizuar të zonës

3. Shuma më e vogël e këtyre dy shumave konsiderohet pozicion i ponderuar i harmonizuar ndërmjet zonave 2 dhe 3.

Nëse shuma e pozicionit të ponderuar të gjatë dhe të shkurtër të paharmonizuar të zonës 2 është më e madhe se shuma e pozicionit të ponderuar të shkurtër ose të gjatë të paharmonizuar të zonës 1, shuma e mbetur nga zona 1 zbatohet me pozicionin e ponderuar të gjatë dhe të shkurtër paharmonizuar të zonës

3. Shuma më e vogël e këtyre dy shumave konsiderohet pozicion i ponderuar i harmonizuar ndërmjet zonave 1 dhe 3.

Harmonizimi horizontal ndërmjet zonave nga paragrafët (1), (2), (3) e kësaj pike bëhet vetëm nëse pozicionet e paharmonizuar të ponderuara të zonave që krahasohen janë me shenjë të ndryshme (krahasohet pozicioni i gjatë i paharmonizuar i ponderuar nga një zonë me pozicion të shkurtër të paharmonizuar të ponderuar nga

zona tjetër). Nëse pozicionet e ponderuara të paharmonizuara të zonave që zbatohen janë me shenjë të njëjtë (p.sh. të dy zonat që zbatohen kanë pozicion të gjatë të paharmonizuar), përmbledhja e tyre është pjesë nga pozicioni i mbetur nga paragrafi 5 i kësaj pike.

Shuma e mbetur e pozicionit të paharmonizuar ndërmjet zonave 1,2 dhe 3 konsiderohet pozicion i mbetur.

134. Shuma e kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të përgjithshëm nga investimet në instrumentet e borxhit paraqet përmbledhje të:

- 10% të shumës së pozicionit të ponderuar të harmonizuar të secilës grup të maturimit të mbetur;
- 40% e shumës të pozicionit të harmonizuar të zonës 1;
- 30% e shumës të pozicionit të harmonizuar të zonës 2;
- 30% e shumës të pozicionit të harmonizuar të zonës 3;
- 40% e shumës të pozicionit të harmonizuar ndërmjet zonave 1 dhe 2;
- 40% e shumës të pozicionit të harmonizuar ndërmjet zonave 2 dhe 3;
- 150% e shumës të pozicionit të harmonizuar ndërmjet zonave 1 dhe 3;
- 100% e shumës të pozicionit të mbetur.

VIII.4 Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumentet e borxhit

135. Banka është e detyruar të përcaktojë pozicionin e gjatë ose të shkurtër të çdo letre me vlerë pronësore për çdo treg kombëtar në të cilin tregton banka me atë letër me vlerë (ang. market-by-market basis) dhe të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut të investimeve në instrumentet pronësore, si përmbledhje e kapitalit të nevojshëm për të mbulimin e këtij rreziku për çdo treg kombëtar.

Si pozicione në instrumente pronësore që janë pjesë e portfolios për tregtim konsiderohen edhe pozicionet në bazë të garantimit dhe/ose vendosjes së emetimit të instrumenteve pronësore.

136. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga investimet në instrumente pronësore të çdo tregu kombëtar llogaritet si përmbledhje e:

- shumës specifike të rrezikut të përcaktuar në pajtim me pikat 137) të këtij vendimi shumëzuar me 4%;
- shumës së rrezikut të përgjithshëm të përcaktuar në pajtim me pikën 138) të këtij vendimi shumëzuar me 8%.

137. Rreziku specifik definohet si pozicion bruto i instrumenteve pronësore, gjegjësisht përmbledhje e vlerës absolute të të gjitha pozicioneve të gjata dhe të shkurtra në instrumente pronësore të veçanta.

138. Rreziku i përgjithshëm e paraqet pozicionin neto të instrumenteve pronësore, gjegjësisht diferencën ndërmjet përmbledhjes së pozicioneve të gjata dhe të shkurtra në instrumente pronësore të veçanta.

VIII.5 Kapitali i nevojshëm për mbulimin e tejkalimit të ekspozimit të kufijve

139. Ekspozimi ndaj personit dhe personave të lidhura me të për të cilën banka përcakton kapitalin e nevojshëm për mbulimin e tejkalimit të kufijve të ekspozimit është i barabartë me përmbledhjen e:

- diferencës ndërmjet pozicionit të gjatë dhe të shkurtër në të gjitha instrumentet që janë pjesë e portofolit për tregtim të bankës dhe që janë të emetuara nga personi dhe personat lidhur me të, vetëm nëse kjo diferencë ka vlerë pozitive;
- pozicionit neto i bankës gjatë garantimit të emetimit të instrumenteve pronësore ose instrumenteve të borxhit që janë pjesë e portofolit për tregtim të bankës dhe që janë të emetuara nga personi dhe personat lidhur me të, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII.2 të këtij vendimi;
- pozicioneve lidhur me transaksionet dhe kontratat me personin dhe personat me të që bankën e ekspozojnë në rrezik të shlyerjes/dorëzimit dhe rreziku nga pala tjetër kontraktuese, ku ekspozimi përcaktohet në pajtim me kreun VIII.6 të këtij vendimi.

Ekspozimi i paragrafit (1) të kësaj pike fitohet me përfshirjen e atyre pozicioneve në instrumentet e borxhit që kanë rrezik më të lartë specifik, në pajtim me krerët VIII.3 dhe VIII.4 të këtij vendimi dhe/ose për të cilat është i nevojshëm kapital më i lartë për mbulimin e rrezikut të shlyerjes/dorëzimit dhe rrezikut nga pala tjetër kontraktuese, të përcaktuar në pajtim me kreun VIII.6 të këtij vendimi.

140. Për çdo tejkalimit të ekspozimit të kufijve të përcaktuara me Ligjin për Bankat (3%, 10%, 25%, 65%, 800%), që ka ndodhur si rezultat i ekspozimit të pikës 139 të këtij vendimi, banka është e detyruar të përcaktojë kapital të nevojshëm për mbulimin e tejkalimit të ekspozimit të kufijve të ekspozimit.

Ekspozimi i bankës ndaj personit dhe personave lidhur me të, që rezulton nga pozicionet në portofolin e aktiviteteve bankare, nuk guxon t'i tejkalon kufijtë e ekspozimit të përcaktuara me Ligjin për Bankat.

141. Nëse tejkalimi i kufijve të ekspozimit zgjat më pak se 10 ditë, kapitali është i nevojshëm për mbulimin e këtij tejkalimi fitohet kur shuma e tejkalimit do të shumëzohet me 200%.

Nëse tejkalimi i kufijve të ekspozimit zgjat 10 ditë e më shumë, banka është e detyruar ta shpërndajë shumën e tejkalimit në kolonën 1 të tabelës nr.13, në pajtim me pjesëmarrjen e tij në përqindje në mjeteve vetanake. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e tejkalimit fitohet kur shuma e tejkalimit do të shumëzohet me ponderin përkatës të tabelës nr. 13.

Tabela nr. 13

Tejkalimi i kufijve (si përqindje nga mjetet vetanake)	Ponder
Deri 40%	200%
40 - 60%	300%
60 - 80%	400%
80 - 100%	500%
100 - 250%	600%
Mbi 250%	900%

VIII.6 Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga shlyerja/dorëzimi dhe rreziku nga pala tjetër kontraktuese

VIII.6.1 Rreziku nga shlyerja/dorëzimi

142. Banka është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga shlyerja/dorëzimi për transaksionet me instrumentet e borxhit, instrumente pronësore, valuta dhe mallra, dhe atë:

- për të gjitha transaksionet që nuk janë shlyer në afat prej pesë ose më shumë ditë pune pas datës së dakorduar të shlyerjes, në pajtim me pikën 143) të këtij vendimi, dhe
- për të gjitha transaksionet tek të cilët është parashikuar dorëzim i lirë, në pajtim me pikën 144) të këtij vendimi.

Banka nuk është e detyruar të përcaktojë kapital për mbulimin e rrezikut të shlyerjes/dorëzimit në bazë të marrëveshjes repo dhe marrëveshjes për marrjen, gjegjësisht dhënien e letrave hua me vlerë dhe mallrave të palës tjetër kontraktuese.

143. Në rastet kur pozicioni i caktuar nga portofoli për tregtim nuk është shlyer në afat prej pesë apo më shumë ditë pune pas datës së dakorduar të shlyerjes, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të shlyerjes/dorëzimit llogaritet si produkt i dallimit ndërmjet çmimit të dakorduar të shlyerjes për atë pozicion dhe vlerës së saj aktuale të tregut dhe ponderi përkatës nga kolona 2 të tabelës nr.14.

Tabela nr. 14

Numri i ditëve të punës pas datës së dorëzimit	% e dallimit në çmime
5- 15	8%
16 - 30	50%
31 - 45	75%
46 dhe më shumë	100%

Kapitali nga paragrafi (1) i kësaj pike përcaktohet vetëm nëse dallimi ndërmjet çmimeve të instrumentit konkret do të thotë humbje për bankën (në rast të blerjes, kur çmimi aktual i tregut është më i lartë se çmimi i dakorduar, ose në rast të shitjes, kur çmimi aktual i tregut është më i ulët se çmimi i dakorduar i shlyerjes).

144. Për pozicionet tek të cilat është parashikuar dorëzimi i lirë, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të shlyerjes/dorëzimit përcaktohet në rastet në vijim:

- nëse është kryer pagesë për instrumentet e borxhit, instrumentet pronësore, valutat dhe mallrat, para dorëzimit të tyre, ose dorëzimi është kryer para se të bëhet pagesa;
- tek transaksionet me vendet e huaja, nëse ka kaluar një ose më shumë ditë nga momenti kur është kryer pagesa ose dorëzimi nga nënparagrafi (1) të këtij paragrafi.

Në rastet kur paragrafi (1) i kësaj pike, kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga shlyerja/dorëzimi përcaktohet në pajtim me tabelën nr.15.

Tabela nr. 15

Numri i ditëve të punës pas datës së pagesës ose dorëzimit	Shuma e kapitalit të nevojshëm
Deri në një ditë pune	0
Prej një deri katër ditë pune	Shuma e dakorduar e pagesës/dorëzimit të kryer ponderohet në pajtim me kreun VI të këtij vendimi (rrezik kreditor)
Pas ditës së pestë të punës	Shuma e dakorduar e pagesës/dorëzimit të kryer, rritur për ekspozimin aktual pozitiv (nëse ekziston) fiton trajtim të zërit të zbritshëm nga mjetet vetanake

Ekspozimi aktual pozitiv është i barabartë me dallimin pozitiv ndërmjet vlerës objektive të pagesës/dorëzimit të kryer dhe vlerës objektive të pagesës/dorëzimit të pakryer, në ditën e përcaktimit të kapitalit nga paragrafi (1) i kësaj pike.

VIII.6.2 Rreziku nga pala tjetër kontraktuese

145. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga pala tjetër kontraktuese llogaritet për instrumentet financiare në vijim:

- derivate financiare;
- Repo-marrëveshjet për shitje/blerje të letrave me vlerë dhe mallrave dhe marrëveshjet për kredi/huadhënie të letrave me vlerë dhe mallrave;
- transaksionet për kreditim të blerjes së letrave me vlerë me pagesë të caktuar të shumës (ang. Margin lending transactions);
- Transaksionet afatgjata të shlyerjes.

Përfshirja e pozicioneve nga portofoli për tregtim në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga shlyerja/dorëzimi, në pajtim me kreun VIII.6.1 të këtij vendimi, nuk do të thotë përjashtimi i tyre nga llogaritja e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga pala tjetër kontraktuese.

146. Për nevojat e përcaktimit të kapitalit për mbulimin e rrezikut nga pala tjetër kontraktuese, banka është e detyruar të përcaktojë shumën e ekspozimit të ponderuar të rrezikut të palës tjetër kontraktuese si produkt i:

- ekspozimit të rrezikut nga pala tjetër kontraktuese për të gjitha pozicionet nga pika 145), paragrafi (1) të këtij vendimi, të përcaktuar në pajtim me pikën 147), dhe pikën 149) ose 150) të këtij vendimi dhe
- ponderit të rrezikut për palën kontraktuese, i përcaktuar në pajtim me kreun VI të këtij vendimi.

147. Banka e përcakton ekspozimin e rrezikut nga pala tjetër kontraktuese për çdo pozicion të pikës 145), paragrafi (1) i këtij vendimi me zbatimin e metodës në ekspozim origjinal ose me metodën e vlerës së tregut, në pajtim me pikat 149) dhe 150) të këtij vendimi. Banka është e detyruar të zbatojë të njëjtën metodë për të gjitha pozicionet që i përkasin të njëjtit grup nga pika 145), paragrafi (1) i këtij vendimi.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, vetëm banka që përdor metodën origjinale të ekspozimit për përcaktimin e ekspozimit ndaj rrezikut të palës tjetër kontraktuese për grup të caktuar pozicionesh, mund të kalojë në përdorimin e metodës së vlerës së tregut.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka është e detyruar të zbatojë metodën e vlerës së tregut për përcaktimin e ekspozimit të rrezikut nga pala tjetër kontraktuese për pozicionet nga pika 145), paragrafi (1) të këtij vendimi që i referohen instrumenteve pronësore, metale të çmuara ose mallra.

148. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të palës tjetër kontraktuese fitohet kur ekspozimi i ponderuar ndaj rrezikut të palës tjetër kontraktuese nga pika 147 të këtij vendimi do të shumëzohet me 8%.

149. Gjatë përdorimit të metodës së ekspozimit origjinal, ekspozimi i rrezikut nga pala tjetër kontraktuese nga pozicioni i veçantë (marrëveshje) paraqet produkt të vlerës nominale (ang. notional value) të pozicionit dhe përqindjes përkatëse nga Tabela nr.16.

Tabela nr. 16

Afati kontraktual i maturimit	Kontrata që i referohen normave të interesit	Kontrata që i referohen kursit valutor dhe arit
Deri më 1 vit	0,5%	2%
1-2 vjet	1,0%	5%
Për çdo vit shtesë	+ 1,0%	+ 3%

150. Në pajtim me metodën e vlerës së tregut, ekspozimi i rrezikut nga pala tjetër kontraktuese nga pozicioni i veçantë (marrëveshje) paraqet përmbledhje të:

- ekspozimit aktual i përcaktuar si kosto për zëvendësim të pozicionit. Kostoja për zëvendësim e paraqet vlerën e tregut të pozicionit, gjegjësisht shumën që duhet të paguajë në rast të nevojës për zëvendësim të pozicionit. Nëse kjo shumë është negative, atëherë kostoja është e barabartë me zero;

- ekspozimit potencial i rrezikut nga pala tjetër kontraktuese që fitohet si produkt i vlerës nominale të pozicionit dhe vlerës përkatëse nga tabela nr.17.

Tabela nr. 17

Afati i mbetur	Marrëveshje që i referohen normave të interesit	Marrëveshje që i referohen kursit valutor dhe arit	Marrëveshje që i referohen instrumenteve pronësore	Marrëveshje që i referohen metaleve të çmuara, përveç arit	Marrëveshje që i referohen mallrave që nuk janë metale të çmuara
Deri më 1 vit	0%	1,0%	6,0%	7,0%	10,0%
Nga 1 deri më 5 vite	0,5%	5,0%	8,0%	7,0%	12,0%
Mbi 5 vjet	1,5%	7,5%	10,0%	8,0%	15,0%

Të kontratave që nuk mund të shpërndahen në asnjë kategori nga tabela nr. 17, banka është e detyruar të zbatojë përqindjen përkatëse për kontratat që i referohen mallrave që nuk janë metal i çmuar.

Për marrëveshjet tek të cilat është parashikuar pagesë e kryegjësë në shumë raste, banka është e detyruar t'i shumëzojë përqindjet nga tabela 17 me numrin e pagesave të mbetura të kryegjësë, në pajtim me dispozitat e marrëveshjes.

IX. KAPITALI I NEVOJSHËM PËR MBULIMIN E RREZIKUT NGA NDRYSHIMI I ÇMIMEVE TË MALLRAVE

151. Banka është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave për të gjitha pozicioneve nga portfolio i aktiviteteve bankare Pozita portfoli për tregtim.

152. Nën mallra, në kuptim të këtij vendimi, nënkuptohet produkti fizik me të cilën tregtohet ose mund të tregtohet në tregun sekondar, siç janë produktet bujqësore, mineralet (përfshirë edhe naftën), metalet e çmuara (pa arin) dhe derivatet dhe instrumentet tjera financiare që i referohen këtyre produkteve.

Çdo pozicion i bankës në mallra shprehet në njësité standarde të matjes (p.sh. fuçi, tonelata, kilogramë). Banka është e detyruar të shpreh vlerën e tregut për secilin mall në denarë. Kur vlera e tregut të mallit shprehet në valutë tjetër, banka është e detyruar të shpreh atë vlerë në denarë, me zbatimin e kursit valutor të tregut.

153. Gjatë përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave, banka është e detyruar ta shfaq pozicionin e gjatë ose të shkurtër në secilin mall. Pozicioni në çdo mall, pozicionet në derivate financiare

dhe instrumente të tjera financiare që i referohen mallrave shfaqen në pajtim me pikat 154) dhe 155) të këtij vendimi.

Nëse pozicioni i caktuar në mallra paraqet ekspozim ndaj rreziqeve të tjera të definuara me këtë vendim, banka është e detyruar në mënyrë përkatëse ta përfshijë edhe në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e atyre rreziqeve.

154. Pozicionet në derivate financiare dhe instrumente tjera financiare që i referohen mallrave shfaqen si kombinim i pozicionit të gjatë dhe të shkurtër me afat përkatës, dhe atë:

- për marrëveshjet fjuçers dhe forward ku lënda është mall i caktuar, si pozicion i gjatë dhe i shkurtër në lëndën e marrëveshjes (malli);
- për swap të mallrave si kombinim i pozicionit të gjatë dhe të shkurtër të mallrave që janë lëndë e swapit.

Pozicionet në marrëveshjet repo dhe marrëveshjet për marrjen ose dhënien e kredisë të palës tjetër kontraktuese përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve si pozicione në mallrat që janë lëndë e këtyre marrëveshjeve.

155. Banka mund të kryen netimin e pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në derivate të mallrave nëse bëhet fjalë për llojin e njëjtë dhe sasi e njëjtë malli, vlera e të cilës është shprehur me valutë të njëjtë që kanë afat të njëjtë të maturimit.

156. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të ndryshimit të çmimeve të mallrave llogaritet për secilin mall, si përmbledhje e:

- 15% e pozicionit neto të mallit të përcaktuar në pajtim me pikën 157 të këtij vendimi, shumëzuar me çmimin aktual të tregut të atij malli; dhe
- 3% e pozicionit bruto të mallit të përcaktuar në pajtim me pikën 158 të këtij vendimi, shumëzuar me çmimin aktual të tregut të atij malli.

157. Pozicioni neto i bankës në një mall paraqet dallim ndërmjet pozicioneve të gjata dhe të shkurtra në atë mall.

158. Pozicioni bruto i bankës në një mall paraqet përmbledhje të vlerës absolute të pozicioneve të gjata dhe të shkurtra në atë mall.

159. Kapitali i përgjithshëm i bankës i nevojshëm për mbulimin e rrezikut të ndryshimeve në çmimet e mallrave është i barabartë me shumën e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut të ndryshimeve në çmimin e secilit mall me të cilin banka tregon.

X. KAPITALI I NEVOJSHËM PËR MBULIMIN E RREZIKUT OPERATIV

160. Banka e përcakton kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ me përdorimin e treguesit bazë. Treguesi bazë paraqet përmbledhje në pozicionet në vijim pozitive dhe negative, të realizuara si rezultat i punës së rregullt të bankës:

- 1) Të hyra nga interesi;
- 2) Shpenzimet nga interesi;
- 3) Të hyra nga dividendi, përveç të hyrave nga investimet në shoqëri të asociuara, filiale dhe investime të përbashkëta;
- 4) Të hyra nga provizionet dhe kompensimet;
- 5) Shpenzime nga provizionet dhe kompensimet;
- 6) Të hyra dhe shpenzime nga pozicionet të cilat janë pjesë nga portfoli për tregtim;
- 7) Të hyra dhe shpenzime në bazë të dallimeve të kursit;
- 8) Të hyra dhe shpenzimet e realizuara nga pozicionet që nuk maten sipas vlerës objektive përmes bilancit të suksesit, nëse dalin nga pozicionet që janë pjesë nga portfoli për tregtim;
- 9) Të hyra dhe shpenzime nga pozicionet për mbrojtjen e vlerës të pozicioneve tjera.
- 10) Të hyra tjera operative.

Në të hyrat tjera operative nuk përfshihen të hyrat e jashtëzakonshme dhe të hyrat e realizuara në bazë të marrëveshjes së bërë të sigurimit në emër dhe për llogari të bankës. Në shpenzimet nga provizionet dhe tarifat përfshihen kostot për shërbime nga pala tretë, vetëm nëse bëhet fjalë për shërbim të personit amë, personit vartës të bankës ose personit vartës të personit amë të bankës.

Gjatë llogaritjes së treguesit bazë nuk përfshihet çfarëdo lloj korigjimi i vlerës së pozicioneve.

Treguesi bazë llogaritet në bazë vjetore për periudhën që përfundon në fund të vitit financiar (31.12.).

Nëse banka nuk disponon me raporte financiare të rishikuara, gjatë përcaktimit të treguesit bazë mund t'i merr parasysh reportet e parishikuara.

161. Në bazë të treguesit bazë, banka mund ta përcaktojë kapitalin për mbulimin e rrezikut operativ me përdorimin e njërit nga këto dy qasje në vijim:

- qasje në tregues bazë, në pajtim me kreun X.1 të këtij vendimi;
- qasje të standardizuar, nëse banka i plotëson kriteret nga kreu X.2 të këtij vendimi.

162. Banka Popullore mund të përcaktojë edhe sasi më të madhe të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, nga kapitali i përcaktuar në pajtim me krerët X.1 ose X.2 të këtij vendimi, nëse vlerëson se ai kapital nuk i korrespondon ekspozimit të bankës së rrezikut operativ.

X.1 Qasje e treguesit bazë për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ

163. Në pajtim me qasjen e treguesit bazë, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ përcaktohet kur mjedisi aritmetik i shumave pozitive trevjeçare të treguesit bazë, i përcaktuar në pajtim me pikën 160) të këtij vendimi, do të shumëzohet me 15%.

Nëse në çfarëdolloj nga tre vitet e fundit banka ka realizuar tregues bazë të barabartë ose më të vogël se zero, ajo shumë dhe ai vit nuk përfshihen në përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, gjegjësisht nuk merren parasysh gjatë llogarisë në mjedisin aritmetik.

X.2 Qasje e standardizuar për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ

X.2.1 Kriteret për zbatimin e qasjes së standardizuar

164. Banka mund të përdorë qasje të standardizuar për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, vetëm nëse i plotëson të gjitha kriteret për zbatimin e qasjes së standardizuar të përcaktuara në pikat 165, 166, 167 dhe 168 të këtij vendimi (në tekstin në vijim: kriteret e nevojshme).

165. Banka është e detyruar t'i shpërndajë aktivitetet e tij financiare në linjat afariste të definuara në tabelën nr. 8 dhe të përcaktojë treguesin bazë të pikës 160) të këtij vendimi për secilën linjë afariste.

Tabela nr. 18

Linjat afariste	Aktivitetet	Norma e kapitalit të nevojshëm për linjën afariste
1	2	3
Shërbime lidhur me financimin e tregtarëve që, në pajtim me Ligjin e Shoqërive Tregtare, konsiderohen për tregtarë të mesëm dhe të mëdhenj.	Shitblerja, garantimi dhe/ose vendosja e emetimit të letrave me vlerë me detyrimin për të riblerë emetimin dhe shërbimet në lidhje me garancinë dhe/ose vendosjen Këshillime të personave juridik në lidhje me kapitalin, strategjitë afariste dhe të ngjashme.	18%

	Shërbime gjatë zbatimit të bashkimit dhe shkrirjes, marrjen e aksioneve ose pjesë në shoqëritë tjera, privatizimet. Këshillime investimi Shërbimet të lidhura me hulumtime të investimit dhe analizë financiare, si dhe lloje të tjera rekomandime të përgjithshme për transaksionet me instrumente financiare.	
Tregtim dhe shitje	Tregtim në emrin tuaj dhe për llogarinë tuaj. Ndërmjetësim i tregut të parasë. Pranimi dhe realizimi i urdhëresave lidhur me një ose më shumë instrumente financiare, që nuk janë të përfshira në linjën afariste "shërbime brokerimi me pakicë". Realizimi i urdhëresave në emër të klientëve, zbatimi i ofertës dhe shitja e instrumenteve financiare pa detyrime për blerjen e tyre (nëse nuk janë përfshirë në linjën afariste "shërbime brokerimi me pakicë"). Operacione përmes sistemeve multilaterale për tregtim	18%

Banking me pakicë (personave fizik dhe NV)	Mbledhjen e depozitave dhe burime tjera kthyesë të mjeteve. Kreditimi dhe aktivitete tjera të ngjashme të financimit të klientit (financimi i projekteve tregtare, faktoring dhe forfeting dhe të ngjashme). Lizingu financiar. Lëshimi i garancive, avalitë dhe instrumentet tjera të ngjashme.	12%
---	--	------------

Banking tregtar (tregtarë të mesëm dhe të mëdhenj në pajtim me Ligjin për Shoqëritë Tregtare)	Mbledhjen e depozitave dhe burime tjera kthyese të mjeteve. Kreditimi dhe aktivitete tjera të ngjashme të financimit të klientit (financimi i transaksioneve tregtare, faktoring dhe forfeting dhe të ngjashme). Lizingu financiar. Lëshimi i garancive, avalitë dhe instrumentet tjera të ngjashme.	15%
Qarkullim pagesor dhe shlyerje	Shërbime në qarkullimin pagesor në vend dhe jashtë vendit. Lëshimi dhe administrimi i mjeteve pagesore.	18%
Shërbime si agjenti	Ofrimi i shërbimeve të bankës-kujdestar të pronës dhe shërbime tjera të ngjashme të ruajtjes dhe menaxhimit të mjeteve financiare në emër dhe për llogari të klientit.	15%
Menaxhimi me mjetet	Menaxhimi me mjetet dhe portfolio të letrave me vlerë me urdhërpagesë dhe për llogari të klientit. Menaxhimi me fondet për investime të përbashkëta (fondet pensionale dhe investuese). Forma tjera të menaxhimi me mjetet.	12%
Shërbime brokerimi me pakicë (Personat fizik dhe NV)	Pranimi dhe realizimi i urdhëresave për transferim në një ose më shumë instrumente financiare që nuk janë të përfshira në linjën afariste "shitje dhe tregtim". Realizimi i urdhëresave në emër dhe për llogarit të klientëve, zbatimi i ofertës dhe shitjes së instrumenteve financiare pa detyrim për blerjen e tyre.	12%

166. Banka është e detyruar të vendos dhe të zbatojë politika për shpërndarjen e aktiviteteve sipas linjave afariste në të cilën do t'i definojë parimet për shpërndarjen e aktiviteteve të tyre financiare në linjat afariste përkatëse dhe për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ me zbatimin e qasjes së standardizuar.

Bordi Drejtues është i detyruar të përgatisë dhe ta sjellë politikën nga paragrafi (1) të kësaj pike. Bordi Mbikëqyrës i bankës është i detyruar ta rishikojë dhe ta miratojë këtë politikë.

Politika nga paragrafi (1) të kësaj pike duhet të jetë lëndë e rishikimit të rregullt dhe harmonizim me aktivitetet financiare që i kryen banka dhe rreziqet në të cilën është ekspozuar si rezultat i atyre aktiviteteve.

167. Banka e kryen shpërndarjen e aktiviteteve financiare në linjë afariste të veçantë me zbatimin e parimeve në vijim:

- të përfshira janë të gjitha aktivitetet e bankës;
- të gjitha aktivitetet që janë në funksion të ndonjë aktiviteti tjetër (aktivitet ndihmës) përfshihen në linjën afariste të cilës i takon aktiviteti bazë. Nëse aktiviteti ndihmës kryhet si mbështetje e disa aktiviteteve, banka përdorë kritere për shpërndarjen e saj, ku këto kritere duhet vazhdimisht të zbatohen në të gjitha rastet e ngjashme;
- nëse aktiviteti nuk mund të përfshihet në asnjë linjë afariste, ai aktivitet përfshihet në atë linjë afariste për të cilën është përcaktuar norma më e lartë e kapitalit të nevojshëm (kolona nr. 3 nga Tabela nr.18). Në këtë linjë afariste shpërndahen dhe të gjitha aktivitetet përkatëse ndihmëse të atij aktiviteti;
- kostot e bëra në një linjë afariste, të cilat njëkohësisht i referohen linjës tjetër afariste, mund të shpërndahen në linjat përkatëse afariste sipas metodave të brendshme për shpërndarje;
- procesin që e përdor banka për shpërndarjen e aktiviteteve të veçanta sipas linjave afariste duhet të jetë plotësisht e dokumentuar. Banka është e detyruar të ketë përkufizime të qarta dhe të detajuara për secilën linjë afariste;
- shpërndarjen e aktiviteteve sipas linjave afariste dhe mënyra e llogarisë së treguesit bazë janë lëndë e kontrollit të pavarur nga shërbimi i auditimit të brendshëm ose shoqëria për auditim.

168. Përveç kritereve nga pikat 165), 166) dhe 167) të këtij vendimi, banka është e detyruar t'i plotësojë edhe kriteret në vijim për zbatimin e qasjes së standardizuar:

- të jetë i dokumentuar sistemi për menaxhimin me rrezikun operativ dhe t'i referohet të gjithë funksionimit të bankës;
- të përcaktohen qartë të drejtat dhe përgjegjësitë e organeve të veçanta të bankës, si dhe të punonjësve në bankë që janë të përfshira në sistemin e menaxhimit me rrezikun operativ;
- të mbikëqyren të gjitha të dhënat që janë të rëndësishme për menaxhimin e rrezikut operativ, veçanërisht të dhënat për humbjet e konsiderueshme të realizuara si pasojë e ekspozimit ndaj këtij rreziku;

- të jetë vendosur sistem i raportimit të rregullt të organeve të bankës për ekspozimin ndaj rrezikut operativ dhe për humbjet e realizuara, që mundëson marrjen e të dhënave përkatëse dhe në kohë dhe informacionet mbi ekspozimin ndaj rrezikut operativ. Banka është e detyruar të ketë procedura për marrjen e masave nga organet përkatëse, në bazë të informacioneve të marra;
- sistemi për menaxhimin me rrezikun operativ është lëndë e kontrollit të pavarur të rregullt nga shërbimi i brendshëm i auditimit dhe shoqëria për auditim.

Shërbimi për auditim të brendshëm është i detyruar, para fillimit të zbatimit të qasjes së standardizuar, të përcaktojë plotësimin e kriterëve të nevojshme, si dhe të kontrollojë në bazë të rregullt nëse banka vazhdon t'i plotësojë kriteret e nevojshme.

X.2.2 Llogaritja e kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ me zbatimin e qasjes së standardizuar

169. Banka që i plotëson kriteret e nevojshme e përcakton kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ nëpërmjet llogaritjes së treguesit bazë të ponderuar sipas rrezikut për çdo linjë afariste treguesit bazë të ponderuar sipas rrezikut për secilin nga tre vitet e fundit.

Treguesi bazë i ponderuar sipas rrezikut për çdo linjë afariste paraqet produkt të treguesit bazë për atë linjë afariste, i përcaktuar në pajtim me pikat 160) dhe 165) të këtij vendimi dhe normës së kapitalit të nevojshëm të përcaktuar në kolonën nr. 3 nga tabela nr.18.

Shuma e të gjitha treguesve të ponderuara sipas rrezikut për çdo linjë afariste gjatë një viti jep treguesin e ponderuar sipas rrezikut për atë vit. Gjatë përcaktimit të treguesit bazë të ponderuar sipas rrezikut për vitin e caktuar, merren parasysh të gjithë treguesit bazë të ponderuar sipas rrezikut për çdo linjë afariste, pa dallim të shenjës së tyre (pozitiv ose negativ).

Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ fitohet kur përmbledhja e treguesve bazë të ponderuar sipas rrezikut për secilin nga tre vitet e fundit do të ndahet me 3. Nëse treguesi bazë i ponderuar sipas rrezikut për vitin e caktuar është negativ, gjatë përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ merret parasysh me vlerën që është e barabartë me zero.

170. Banka që e përdor qasjen e treguesit bazë për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, është e detyruar ta njoftojë Bankën Popullore për qëllimin dhe datën kur planifikon të fillojë ta përdorë qasjen e standardizuar.

Banka është e detyruar t'i plotësojë kriteret e nevojshme. Nëse banka ndalon t'i plotësojë kriteret e nevojshme, është e detyruar të dorëzojë arsyetim me shkrim në Bankën Popullore në afat prej pesë ditëve të punës, duke shënuar arsyet për mosplotësimin e kriterëve, masave që i ka marrë për t'i larguar ato arsye, si dhe afatin në të cilën do të sigurohet sërish plotësojnë plotësisht kriteret e nevojshme.

Banka Popullore mund t'i udhëzojë bankës afate të ndryshme dhe masa nga masat dhe afatet e shënuara në arsyetimin me shkrim nga paragrafi (2) i kësaj pike.

171. Nëse, në bazë të arsytimit të dorëzuar me shkrim nga pika 170) të këtij vendimi ose nëpërmjet kryerjes së funksionit mbikëqyrës, Banka Popullore vlerëson se banka nuk i plotëson kriteret e nevojshme, as nuk mund në afat përkatës të sigurojë plotësimin e kriterëve të nevojshme, mund t'i udhëzojë bankës të ndërpret të zbatojë qasjen e standardizuar, gjegjësisht të fillojë të përcaktojë kapitalin për mbulimin e rrezikut operativ me zbatimin e qasjes së treguesit bazë.

Banka që e zbaton qasjen e standardizuar nuk mund të vendosë të kalojë në qasjen e treguesit bazë për përcaktimin e kapitalit për mbulimin e rrezikut operativ, nëse paraprakisht nuk e njofton Bankën Popullore dhe nëse nuk merr pëlqim nga ajo. Banka është e detyruar t'i shënojë arsyet për shkak të cilave planifikon të kalojë në përdorimin e qasjes së treguesit bazë për përcaktimin e kapitalit për mbulimin e rrezikut operativ.

XI. TRAJTIMI I OPSIONEVE

172. Në kuptim të këtij vendimi, të gjitha pozicionet në opsione konsiderohen të gjitha opsionet e normave të interesit, instrumentet e borxhit, instrumentet pronësore, kursi valutor dhe instrumentet e tjera financiare me të cilat tregton banka në bursën zyrtare ose nëpërmjet sportelit, si dhe të gjitha instrumentet e tjera që kanë karakteristika të ngjashme të opsioneve.

173. Banka që blen opsione është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut nga opsionet e blera të letrave me vlerë, duke përfshirë edhe opsionet që janë të blera për shkak të mbrojtjes të pozicioneve të caktuara nga portfolio për tregtim.

Shuma e kapitalit të fituar në pajtim me pikat 174) dhe 175) të këtij vendimi në mënyrë përkatëse përfshihet në kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut të pozicionit (krerët VIII.3 dhe VIII.4 të këtij vendimi), kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor (kreu VII i këtij vendimi) dhe kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave (kreu IX i këtij vendimi).

174. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut në bazë të opsioneve të blera, është më e vogël nga shumat në vijim:

- a) vlera e tregut e lëndës së opsionit shumëzuar me:
 - përmbledhja e rrezikut specifik dhe të përgjithshëm - për opsionet e instrumenteve të borxhit ose instrumenteve pronësore;
 - 8% - për opsionet valutore;
 - 15% - për opsionet e mallrave; ose

b) vlera e tregut të opsionit.

175. Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut në bazë të opsioneve të blera për shkak të mbrojtjes së pozicionit të caktuar në portofolin për tregtim (kombinimi i opsionit të blerë "put" dhe pozicionit të gjatë në instrument financiar, valutë e huaj ose malli pozicioni i të cilës mbrohet, ose kombinimi i opsionit të blerë "koll" dhe pozicioni i shkurtër në instrument financiar, valutë e huaj ose malli pozicioni i të cilës mbrohet), paraqet diferencë ndërmjet:

a) vlera e tregut e lëndës së opsionit shumëzuar me:

- përmbledhja e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut specifik dhe të përgjithshëm në bazë të lëndës së opsionit - për opsionet e instrumenteve të borxhit dhe instrumenteve pronësore;
- 8% - për opsionet valutore;
- 15% - për opsionet e mallrave; dhe

b) vlera e brendshme e opsionit (ang. in the money).

176. Banka nuk mund të kryejë shitje të opsioneve pa pëlqimin paraprak nga Banka Popullore për metodën që do të përdorë për përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, rrezikun nga ndryshimet e çmimeve të mallrave dhe rrezikun valutor të lidhura me opsionet (p.sh. metoda delta - plus ose model tjetër i brendshëm).

XII.PËRDORIMI I REJTINGJEVE KREDITORE PËR PËRCAKTIMIN E PONDERËVE TË RREZIKSHMËRISË

177. Banka mund të zgjedh një ose më tepër IKR ose AKI të njohura rejtingjet kreditore të të cilave do t'i përdorë për përcaktimin e shkallës së cilësisë së kredisë, gjegjësisht ponderit të rrezikut të kategorive të veçanta të ekspozimit.

Banka mund t'i përdorë vlerësimet kreditore AKI të njohura vetëm për kërkesat nga qeveritë qendrore dhe bankat qendrore.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka nuk mund të zgjedh IKR të njohur që është:

- filial i bankës;
- personi amë i bankës; ose
- Personi në të cilën banka direkt ose indirekt realizon pjesëmarrje ose së bashku me bankat tjera, direkt ose indirekt është pronar i mbi 50% i numrit të përgjithshëm të aksioneve ose hise ose me të drejtë të votës të atij personi.

Banka është e detyruar me akt të brendshëm të përcaktojë mënyrën e zgjedhjes së IKR-së së njohur dhe mënyrën e përdorimit të rejtingjeve kreditore të saj.

178. Banka është e detyruar t'i përdorë rejtingjet kreditore të IKR së përzgjedhur, gjegjësisht vlerësimet kreditore të AKI të njohur, vazhdimisht dhe në mënyrë të njëjtë për të gjitha kategoritë të ekspozimit, gjegjësisht për të gjitha llojet e produkteve kreditore për të cilat e ka zgjedhur ajo IKR, gjegjësisht AKI.

Banka mund ta përdorë rejtingun kreditor të IKR së zgjedhur, gjegjësisht vlerësimin kreditor të AKI-së së zgjedhur, vetëm nëse ai rejting, gjegjësisht vlerësimi i referohet kërkesës së përgjithshme gjegjësisht ekspozimit në bazë të kryegjësë dhe interesit.

179. Banka është e detyruar t'i përdorë rejtingjet e kërkuara kreditore nga IKR-ja e njohur.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka mund të përdorë edhe rejtingje të pakërkuara kreditore nga IKR-ja e njohur, vetëm nëse Banka Popullore ka lejuar rejtingje të tilla të përcaktuara nga ajo IKR.

180. Nëse për kategori të caktuar ekspozimi ekziston rejting kreditor prej vetëm një IKR e përzgjedhur, gjegjësisht vlerësim kreditor prej vetëm një AKI e përzgjedhur, ai rejting përdoret për përcaktimin e shkallës së cilësisë së kredisë, gjegjësisht ponderit të rrezikut të kërkesës.

Nëse për kategorinë e caktuar ekspozimi ekzistojnë rejtingje kreditore, gjegjësisht vlerësime kreditore prej dy IKR dhe/ose AKI të cilat i përgjigjen ponderëve të ndryshëm të rrezikut, banka është e detyruar ta zbatojë ponderin më të lartë të rrezikut.

Nëse për kategorinë e caktuar ekspozimi ekzistojnë rejtingje kreditore, gjegjësisht vlerësime kreditore prej tri ose më shumë IKR dhe/ose AKI të zgjedhura, banka është e detyruar ta zbatojë më të lartën prej dy ponderëve më të ulët të rrezikut.

181. Në rastet kur kërkesa e bankës është në bazë të instrumentit financiar për të cilin ekziston rejting kreditor afatgjatë nga IKR e zgjedhur, banka është e detyruar të përdorë atë rejting për përcaktimin e ponderit të rrezikut të kërkesës (dhe jo rejtingun kreditor afatgjatë të debitorit), në bazë të tabelës përkatëse nga kreu VI të këtij vendimi, për kategorinë e ekspozimit të cilës i takon instrumenti financiar ose debitori.

Nëse për instrumentin financiar nga i cili rezulton kërkesa e bankës nuk ka rejting afatgjatë të kredisë nga IKR e përzgjedhur, por ka së paku një rejting kreditor nga IKR e përzgjedhur për debitorin ose ndonjë instrument tjetër financiar të lëshuar prej tij, banka është e detyruar të përdorë ponderin më të lartë të rrezikut të dy ponderëve në vijim:

1) Ponderi më i lartë i rrezikut prej: (1) ponderi që i përshtatet rejtingut kreditor afatgjatë të debitorit ose (2) ponderi i cili i përgjigjet instrumenteve tjera financiare të emetuar nga debitori; ose

2) Ponderi i rrezikut i cili në pajtim me kreun VI të këtij vendimi zbatohet në rastet kur nuk është përcaktuar rejting kreditor afatgjatë i debitorit.

182. Për përcaktimin e ponderit të rrezikut të kërkesës nga debitori i përcaktuar, banka nuk guxoon t'i përdorë rejtingjet kreditore të personave (ose instrumentet e emetuara prej anës së tyre) të cilat së bashku me debitorin u takojnë grupit të njëjtë persona të lidhur.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, të kërkesës nga debitori që është filial e personit amë të caktuar, banka e zbaton:

- ponderin e rrezikut të përcaktuar në bazë të rejtingut kreditor të personit amë (nëse personi amë ka rejting kreditor);
- më i larti prej dy ponderëve: (1) 100% ose (2) ponderi i rrezikut të qeverisë qendrore ku gjendet selia e personit amë.

183. Banka përdorë rejting kreditor afatshkurtër për kërkesa afatshkurtra nga bankat dhe shoqëritë tjera tregtare.

Kërkesave afatshkurtra nga paragrafi (1) të kësaj pike zbatohen ponderët e rrezikut nga tabela në vijim (tabela nr.19), pavarësisht prej rejtingut kreditor afatshkurtër të atyre kërkesave:

Tabela nr. 19

Shkalla e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5	6
Ponderi i rrezikut	20%	50%	100%	150%	150%	150%

Nëse ponderi i rrezikut të kërkesës afatshkurtër (instrumenti financiar afatshkurtër i emetuar nga banka ose shoqëri tregtare tjetër) është 150%, banka është e detyruar të përdorë ponderin e njëjtë për të gjitha kërkesat e pasiguruara afatgjata dhe afatshkurtra nga ai debitor për të cilin nuk është përcaktuar rejtingu kreditor nga IKR-ja e njohur.

Nëse ponderi i rrezikut të kërkesës afatshkurtër (instrumenti financiar afatshkurtër i emetuar nga banka ose shoqëri tregtare tjetër) është 50%, banka është e detyruar t'i përdorë ponderët në vijim të rrezikut:

- 100% për të gjitha kërkesat afatshkurtra nga ai debitor për të cilët nuk është përcaktuar rejtingu kreditor nga IKR-ja e njohur, nëse në pajtim me pikën 181 paragrafi (2) të këtij vendimi, ponderi i rrezikut të atyre kërkesave është i barabartë ose më i ulët se 100%;
- 150% për të gjitha kërkesat afatshkurtra nga ai debitor për të cilin nuk është përcaktuar rejtingu kreditor nga IKR-ja e njohur, nëse në pajtim me pikën 181), paragrafi (2) të këtij vendimi, ponderi i rrezikut të atyre kërkesave është 150%.

184. Banka mund ta përdorë rejtingun kreditor që i referohet kërkesave të shprehura në valutën vendase të debitorit vetëm për përcaktimin e ponderit të rrezikut të atyre kërkesave, dhe jo edhe për kërkesat nga debitori të shprehura në valutë të huaj.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka mund të përdorë rejtingun kreditor që i referohet kërkesës së shprehur në valutën vendase të debitorit për përcaktimin e ponderit të rrezikut të kërkesës në valutë të huaj, nëse kërkesa e bankës rezulton nga kredia e miratuar nga banka e zhvillimit shumëpalëshe, në miratimin e së cilës ka marrë pjesë edhe banka.

XIII. PROCEDURA DHE KRITERET E NJOHJES SË IKR-së

XIII.1 Procedura për njohje

185. Çdo IKR, rejtingjet e së cilës do të përdoren nga banka në Republikën e Maqedonisë për nevojat e këtij vendimi është e detyruar të parashtrojë kërkesë në Bankën Popullore për njohjen e saj (Aneksi nr.2).

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, institucionet: "Fiç rejtings" "Medius" dhe "Standard dhe Purs", që konsiderohen për IKR të njohur, nuk kanë detyrim për dorëzimin e kërkesës në Bankën Popullore për njohjen e tyre.

186. Banka Popullore mund të zbatojë procedurë direkte ose indirekte për njohjen e IKR-së dhe shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të saj në shkallët përkatëse të cilësisë së kredisë.

Procedura direkte për njohjen e IKR-së nënkupton vlerësim të Bankës Popullore të harmonizimit të metodologjisë dhe rejtingjeve kreditore të asaj IKR me kriteret dhe kushtet të përcaktuara në kreun XIII të këtij vendimi.

Procedura indirekte për njohjen e IKR-së nënkupton njohjen e IKR-së, duke përfshirë dhe shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të saj në shkallët përkatëse të cilësisë së kredisë, pa zbatimin e vlerës për harmonizimin e metodologjisë dhe rejtingjeve kreditore të asaj IKR me kriteret dhe kushtet e përcaktuara në kreun XIII të këtij vendimi. Procedura indirekte për njohjen mund të zbatohet për IKR-të në vijim:

- IKR me seli në vend anëtar të Bashkimit Europian që është e regjistruar në pajtim me dispozitat e Rregullores 1060/2009 të Parlamentit Europian dhe Këshillit, ose
- IKR është më e njohur nga organi kompetent i vendit anëtar të Bashkimit Europian.

187. Në rastet kur IKR-ja në të njëjtën kohë parashtrohet kërkesë për njohje në Bankën Popullore dhe deri te organet kompetente të vendeve anëtare të Bashkimit Europian, Banka Popullore mund të zbatojë procedurë të njohjes së përbashkët me organet tjera kompetente. Roli i Bankës Popullore në procedurë të njohjes së përbashkët do të varet nga marrëveshja e arritur me organet tjera kompetente që do të marrin pjesë në atë procedurë.

Qëllimi i procedurës së njohjes së përbashkët është i përbashkët të kryhet njohja e IKR-së, dhe të shpërndahen rejtingjet kreditore të saj në shkallët përkatëse të cilësisë së kredisë.

Pjesëmarrja e Bankës Popullore në procedurën e njohjes së përbashkët nuk e kufizon të drejtën e saj të kërkon informacione shtesë nga IKR, që ka parashtruar kërkesë për njohjen dhe të kryejë vlerësim shtesë të kërkesës së parashtruar. Nevoja për informacione dhe vlerësim shtesë mund të rezultojnë nga kërkesat e veçanta të përfshira në rregulloret e Republikës së Maqedonisë, që nuk mund të jenë të përfshira në procedurën e njohjes së përbashkët.

188. Pavarësisht mënyrës në të cilën zbatohet procedura e njohjes, në kërkesën për njohje, IKR-ja dorëzon:

1) Dëshmi se rejtingjet e saj kreditore do të përdoren për nevojat e këtij vendimi së paku prej një banke në Republikën e Maqedonisë (deklaratë nga Aneksi nr.3) me ç'rast ajo bankë:

- nuk është personi amë i saj ose filial i saj,
- direkt ose indirekt nuk realizon pjesëmarrje në atë IKR, në rastet kur së bashku me bankat tjera në Republikën e Maqedonisë direkt ose indirekt është pronar i mbi 50% të numrit total të aksioneve ose pjesëve ose me të drejtë të votës të asaj IKR;

2) Paketë e zakonshme - informacione (Aneksi nr.5) në bazë të cilës Banka Popullore do të përcaktojë nëse metodologjia dhe rejtingjet kreditore të IKR-së i plotësojnë kriteret të definuara në kreun XIII të këtij vendimi;

3) Dëshmi se IKR-ja është regjistruar në pajtim me dispozitat e Rregullores 1060/2009 të Parlamentit Europian dhe Këshillit ose se është e njohur nga organi kompetent i vendit anëtar të Bashkimit Europian. Kjo dëshmi dorëzohet vetëm nëse Banka Popullore zbaton procedurë indirekte të njohjes;

4) Deklaratë për harmonizim të metodologjisë dhe procedurat në nivelin e gjithë grupit, nëse IKR-ja si person amë i asaj grupe parashtron kërkesë për njohjen e nivelit të grupit (Aneksi nr.4) në pajtim me pikën 190) të këtij vendimi;

5) Dëshmi përkatëse për njohjen e IKR-së, nga organi kompetent i vendeve të treta dhe deklaratë të nënshkruar nga IKR me të cilën i lejon organit kompetent të vendit të tretë të dorëzojë të gjithë dokumentacionin Bankës Popullore lidhur me procedurën e njohjes së saj për nevojat e përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut kreditor (nëse IKR është e njohur nga organi kompetent i vendit që nuk është anëtare e Bashkimit Europian).

Në kërkesën nga paragrafi (1) të kësaj pike, IKR-ja është e detyruar t'i shënojë segmentet e tregut për të cilat kërkon njohje. IKR-ja mund të kërkon njohjen për të gjitha segmentet e tregut, për pjesë nga segmentet bazë të tregut ose për çfarëdolloj segmenti shtesë të tregut, në mënyrë përkatëse të kategorive të ekspozimit të definuara në këtë vendim.

Në procedurën e njohjes Banka Popullore mund të kërkon edhe dokumentacion shtesë nga dokumentacioni nga paragrafi (1) i kësaj pike, nëse vlerëson se ajo është e nevojshme për zbatimin e duhur të procedurës.

189. Dokumentacioni nga pika 188) e këtij vendimi dorëzohet në origjinal ose në kopje të vërtetuar te personi i autorizuar (noter), e nënshkruar nga personi i autorizuar ose nga organi përkatës i IKR-së, të jetë e pastër, pa përmirësime shtesë, edhe në gjuhën maqedonase. Nëse dokumentacioni që duhet të dorëzohet është në gjuhën tjetër, së bashku me origjinalin dorëzohet edhe përkthimi në gjuhën maqedonase, i vërtetuar te përkthyesi i autorizuar.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, dokumentacioni mund të dorëzohet edhe në gjuhën angleze, ku Banka Popullore e mban të drejtën e procedurës për njohjen të kërkon përkthim të një pjese ose të gjithë dokumentacionit në gjuhën maqedonase, të vërtetuar nga përkthyesi i autorizuar.

190. IKR mund të parashtroj kërkesë për njohjen në nivel të gjithë grupit të cilës i takon ose në nivel të filialit të veçantë.

Banka Popullore do të kryejë njohjen e IKR në nivel të gjithë grupit, nëse IKR mund të tregon se të gjitha filialet-anëtare të grupit zbatojnë vlerësime të njëjta kreditore, metodologji, procedura dhe praktika për përcaktimin e rejtingjeve kreditore.

Nëse vlerësimet kreditore, metodologjia, procedurat dhe praktikat e filialeve-anëtare të veçanta të grupës në mënyrë të ndërsjellë ndjeshëm dallohen, Banka Popullore do të kërkojë prej secilit filial të parashtroj kërkesë të veçantë për njohje.

191. Në të gjitha rastet do të përcaktohet se IKR e caktuar i plotëson kriteret të përcaktuara në kreun XIII të këtij vendimi, Banka Popullore lëshon pëlqim për njohjen e asaj IKR-je. Në pajtueshmërinë shënohen segmentet e tregut për të cilat mund të përdoren rejtingjet kreditore të IKR së njohur, si dhe mënyra e shpërndarjes së rejtingjeve kreditore të saj në shkallë përkatëse të cilësisë së kredisë.

192. Banka Popullore mban listë të IKR-së së njohur që e publikon dhe në kohë e përditëson në ueb faqen e saj.

Lista nga paragrafi (1) të kësaj pike i përmban së paku informacionet në vijim:

- Emri i IKR-së së njohur;
- Segmentet e tregut për të cilat mund të përdoren rejtingjet kreditore të saj;
- Mënyra e shpërndarjes së rejtingjeve kreditore të IKR së njohur sipas shkallëve të cilësisë së kredisë;
- Përcaktimi nëse banka në Republikën e Maqedonisë mund të përdorë rejtingje kreditore të pakërkuara të ndara nga IKR-ja e njohur.

Përveç listës së IKR-së së njohur, Banka Popullore publikon në kohë të dhënat për të gjitha rastet kur ka kryer rishpërndarjen e rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur ose ka tërhequr plotësisht ose pjesërisht pëlqimin për njohje.

XIII.2 Kriteret për njohje

193. Gjatë vendimarrjes për njohjen e IKR-së së caktuar, Banka Popullore i vlerëson:

- harmonizimin e metodologjisë së saj me kriteret për objektivitet, pavarësi, mbikëqyrje e vazhdueshme dhe rishikim dhe transparencë, në pajtim me kreun XIII.2.1 të këtij vendimi;
- besueshmërinë dhe përdorimin e tregut të rejtingjeve të saj kreditore, si dhe transparenca e tyre, në pajtim me kreun XIII.2.2 të këtij vendimi.

XIII.2.1 Kriteret për vlerësimin e metodologjisë të IKR-së

194. Metodologjia konsiderohet për objektive nëse është konservative, sistematike, konsekuente dhe lëndë e konfirmimit të vazhdueshëm bazuar në përvojën historike.

Nëse IKR-ja përdor metodologji të ndryshme për ndarjen e rejtingjeve kreditore në segmente të ndryshme të tregut, është e detyruar t'i arsyetojë karakteristikat e çdo metodologjie. Banka Popullore në veçanti i shqyrton dhe i vlerëson metodologjitë e veçanta dhe mund të sjell vendim për njohjen e IKR-së për të gjitha ose për pjesë nga segmentet e tregut për të cilat IKR ka parashtruar kërkesë për njohje.

Banka Popullore e vlerëson plotësimin e kriterit për objektivitet të metodologjisë përmes faktorëve në vijim:

- përdorimit të teknikave kuantitative (si p.sh. matrica e tranzicionit ose teknikat për analizë të normave të mospagimit) me të cilat tregohet gjithëpërfshirja e metodologjisë për ndarjen e rejtingjeve të kredisë dhe aftësinë e saj për parashikimin e rejtingut të kredisë me kalimin e kohës, për kategori të ndryshme ekspozimi;
- dëshmisë se sipas metodologjisë janë parashikuar dhe zbatuar procedurat/procedura për vlerësimin e faktorëve që ndikojnë mbi aftësinë kreditore të personit juridik ose instrumentit financiar që vlerësohet;
- dëshmisë së aplikimit të qëndrueshëm të metodologjisë në përcaktimin e rejtingjeve kreditore në kuadër të segmenteve të veçanta të tregut.

195. Metodologjia e IKR-së duhet të jetë e pavarur nga ndikimet politike dhe kufizimet, si dhe nga ndikimet ekonomike mbi rejtingjet kreditore individuale.

Pavarësia e metodologjisë vlerësohet në bazë të faktorëve në vijim:

- strukturës pronësore dhe organizative e IKR-së;
- burimeve të financimit të IKR-së;
- numrit të të punësuarve dhe ekspertiza e tyre;
- menaxhimit korporativ të IKR-së

Për nevojat e përcaktimit të pavarësisë së metodologjisë në pajtim me paragrafët (1) dhe (2) të kësaj pike, IKR-ja është e detyruar të dorëzojë dokumentacion me të cilën do të konfirmojë se:

- ekzistojnë mekanizma përkatës për mbrojtjen e pavarësisë së procedurës për përcaktimin e rejtingjeve kreditore nga ndikimi i strukturës pronësore të IKR-së;

- struktura organizative e IKR-së mundëson kufizim të qartë funksional dhe organizativ të veprimtarisë të përcaktimit të rejtingjeve kreditore nga veprimtaritë tjera të IKR-së që mund të ndikojnë negativisht mbi objektivin e vlerësimit kreditor (p.sh. dhënien e shërbimeve këshilluese);

- ekzistojnë mekanizma të përshtatshëm për mbrojtjen e IKR-së nga ndikimi i klientëve të rëndësishëm dhe të mëdhenj (nga aspekti i lartësisë së pjesëmarrjes së tyre në të hyrat totale të IKR-së) mbi objektivitetin e vlerësimit kreditor;

- disponon me numër të përshtatshëm të punonjësve në raport të vëllimit të veprimtarisë së saj, me çka do të mundësohet zbatimi konsistent i metodologjisë dhe bashkëpunimi i vazhdueshëm me klientët, kur ajo është parashikuar me metodologjinë (si mënyrë për mbledhjen e të dhënave të nevojshme dhe informatave për përcaktimin e rejtingut të kredisë). Të punësuarit duhet të kenë edhe përvojë të përshtatshme dhe ekspertizë të nevojshme për realizimin e detyrave të ndara të punës (p.sh. së paku një person në ekipin që kryen analizë dhe vendos për lartësinë e rejtingut të kredisë të ketë së paku tre vjet përvojë si analist krediti ose në pozicion të ngjashëm);

- bëhet auditim i brendshëm i rregullt dhe i pavarur i procedurës për përcaktimin e rejtingjeve të kredisë;

- janë vendosur procedurat e përshtatshme të brendshme të shkruara për punë, rregullat për menaxhimin korporativ, politikat për lartësinë e provioneve dhe kodi i sjelljes me të cilat sigurohet integriteti i procedurës së përcaktimit të rejtingjeve të kredisë;

- janë vendosur mekanizma për identifikimin e rasteve aktuale dhe të mundshme të konfliktit të interesave, për marrjen e masave të përshtatshme për parandalimin, menaxhimin ose largimin e këtyre rasteve dhe publikimin e tyre.

196. Metodologjia duhet të parasheh monitorim dhe rishikim të vazhdueshëm të rejtingjeve të kredisë, si dhe detyrim për ndryshimin e rejtingjeve të kredisë në varësi të ndryshimeve në gjendjen financiare të klientit të cilit i referohet rejtingu. Rishikimi duhet të kryhet së paku një herë në vit, por edhe më shpesh nëse ndodh ngjarje e rëndësishme që mund të nënkuptojë ndryshim në rejtingun e kredisë.

Si ngjarje e rëndësishme konsiderohet çdo ndryshim (financiar, tregu ose çfarëdolloj ndryshimi tjetër) që është mjaft e madhe për të shkaktuar, menjëherë ose në të ardhmen e afërt, ndryshim në rejtingun e kreditit të ndarë nga IKR-ja (pa dallim nëse bëhet fjalë për rejtingun e klientit ose në letrat me vlerë të emetuara prej tij).

Vlerësimi i përmbushjes së kriterit për monitorim dhe rishikim të vazhdueshëm kryhet nëpërmjet faktorëve në vijim:

- konfirmimi i rejtingjeve kreditore në bazë të përvojës historike që duhet të kryhet së paku një herë në vit, për çdo segment të tregut - krahasimi i rejtingut të shtuar të klientit të caktuar (ose të emetimeve të tyre të letrave me vlerë) me rezultatet e vërteta të realizuara në periudhën e mëparshme;

- procedurat e brendshme për monitorimin dhe identifikimin e ndryshimeve në faktorët e brendshëm dhe të jashtëm për çdo klient që mund të paraqesin ngjarje të rëndësishme në kuptimin e paragrafit (2) të kësaj pike;

- mundësia për marrjen e informacioneve për bashkëpunimin e vendosur dhe kontaktet me klientët e IKR-së të cilëve u ka ndarë rejtingje të kredisë – IKR-ja është e detyruar që me kërkesë të Bankës Popullore t'ia dorëzojë të gjitha informacionet në lidhje me përfshirjen e kontakteve të realizuara me organet e menaxhimit të klientëve të saj;

- informimi me kohë i Bankës Popullore për të gjitha ndryshimet e rëndësishme në metodologjinë e IKR-së – Banka Popullore duhet të informohet menjëherë për të gjitha ndryshimet e rëndësishme në metodologjinë. Si ndryshime të rëndësishme në metodologjinë konsiderohen së paku ndryshimet në informacionet që janë dorëzuar si pjesë e paketës së zakonshme të informacioneve.

197. Konsiderohet se metodologjia e IKR-së është transparente nëse IKR publikon parimet bazë të procedurës për përcaktimin e rejtingjeve të kredisë, në mënyrë të thjeshtë dhe të kuptueshme për përdoruesit e mundshëm.

Transparenca e metodologjisë vlerësohet përmes:

- vëllimi i informacioneve të cilat i publikon IKR – informacionet e publikuara i referohen së paku përshkrimit të kategorive individuale të rejtingjeve të kredisë dhe njoftimit në kohë për ndryshimet e rëndësishme në metodologjinë;

- mënyra në të cilën ato informacione publikohen – në faqen publike të internetit të IKR-së, publikimet falas, etj.

XIII.2.2 Kriteret për vlerësimin e rejtingjeve kreditore

198. Rejtingjet individuale kreditore të IKR-së duhet të jenë të besueshme dhe të pranueshme nga tregu, që tregohet përmes vlerësimit të faktorëve në vijim:

- përdorimit të tregut i shprehur si pjesëmarrje e rejtingjeve kreditore të IKR-së në çdo segment të tregut ose rajonit gjeografik;

- shumës së të ardhurave totale të IKR-së nga dhënia e rejtingjeve kreditore të realizuara të segmenteve të veçanta të tregut;

- çfarëdo lidhje ndërmjet e mënyrës së përcaktimit të çmimeve (provisioneve) që i paguan IKR për dhënien e rejtingjeve kreditore dhe procedurën për përcaktimin e rejtingjeve të kredisë;

- rejtingjet kreditore të IKR-së përdoren ose do të përdoren prej së paku dy bankave me seli në Republikën e Maqedonisë për nevojat e menaxhimit me rrezikun kreditor nga ato banka.

199. Transparenca e rejtingjeve kreditore të cilat i ka ndarë IKR-ja nënkupton disponueshmëri të tyre në kushte të barabarta në të gjitha bankat e interesuara, në momentin kur këto rejtingje kreditore janë ndarë ose rishikohen nga IKR-ja, pa dallim nëse IKR-ja e paguan atë qasje ose jo.

Me termin "kushte të barabarta" nënkuptohet ekzistenca e kushteve të barabarta ekonomike për qasje në rejtingjet kreditore të ndara nga IKR-ja, gjegjësisht mosekzistenca e diskriminimit të çmimeve. Si "banka të interesuara" konsiderohen bankat, pavarësisht selisë së tyre, të cilat e përcaktojnë nivelin e nevojshëm të kapitalit për mbulimin e rrezikut kreditor në mënyrën e përcaktuar me këtë vendim.

XIII.3 Shpërndarja e rejtingjeve kreditore

200. Banka Popullore kryen shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të IKR-ve të njohura në shkallët e cilësisë kreditore dhe ponderët e përshtatshëm të rrezikut të përcaktuara me kreun VI të këtij vendimi.

Shpërndarja nga paragrafi (1) i kësaj pike kryhet gjatë procedurës së njohjes të IKR-së së përshtatshme, si dhe gjatë monitorimit të saj.

201. Banka Popullore e kryen shpërndarjen e rejtingjeve kreditore afatgjata të IKR-së së njohur me aplikimin e faktorëve sasiorë dhe cilësorë të përcaktuara në krerët XIII.3.1 dhe XIII.3.2 të këtij vendimi.

202. Banka Popullore kryen shpërndarjen e rejtingjeve kreditore afatshkurtra të IKR-së së njohur duke pasur parasysh shpërndarjen e rejtingjeve kreditore afatgjata të saj të bërë në pajtim me pikën 201) të këtij vendimi, si dhe në bazë të shpërndarjes së brendshme të bërë nga IKR dhe të dorëzuar në paketën e zakonshme të informacioneve.

203. Banka Popullore kryen shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të pjesëve në fondet investuese të IKR-së së njohur duke pasur parasysh shpërndarjen e rejtingjeve kreditore afatgjata të saj të bërë në pajtim me pikën 201 të këtij vendimi, si dhe në bazë të shpërndarjes së brendshme të rejtingjeve kreditore të pranueshme të pjesëve në fondet investuese nga IKR dhe dorëzuar në paketën e zakonshme të informacioneve.

Si rejtingje kreditore të pranueshme të pjesëve në fondet investuese konsiderohen rejtingjet kreditore tek të cilat gjatë vlerësimit kreditor në pjesën më të madhe fillon nga cilësia kreditore e aktivitetit të fondit investues. Faktorë të tjerë (cilësia e menaxhimit me fondin, ndjeshmëria e fondit ndaj ndryshimeve të tregut, niveli i diversifikimit të fondit, harmonizimi i maturimit të aktivitetit dhe detyrimeve të fondit, etj.) pjesërisht mund të merren parasysh gjatë përcaktimit të rejtingut të kredisë, në varësi të madhësisë dhe natyrës së tyre.

204. Me përjashtim të këtij kreu, rejtingjet kreditore të kërkuara të "Fiç rejtings", "Mudis" dhe "Standard dhe Purs" shpërndahen në shkallët e cilësisë së kredisë nga kreu VI të këtij vendimi, të mënyrës të përcaktuar në Aneksin nr.6. Banka e cila për segmentet e veçanta të tregut përdor rejtingje kreditore të kërkuara në këto institucione, e përcakton vlerën e ponderuar

të kategorive të veçanta të ekspozimit, në bazë të shpërndarjes të kryer në Aneksin nr. 6.

XIII.3.1 Faktorët kuantitativë

205. IKR është e detyruar t'i dorëzojë në Bankën Popullore faktorët kuantitativë në vijim që përdoren si bazë për shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të saj:

- mesatarja dhjetëvjeçare e realizuar në normën trevjeçare kumulative të mospagesë së të gjithë personave në të cilën IKR u ka ndarë rejting afatgjatë të njëjtë;
- dy normat e fundit trevjeçare kumulative të mospagesës së të gjithë personave në të cilën IKR u ka ndarë rejting afatgjatë të njëjtë.

Nëse bëhet fjalë për IKR-në e sapokrijuar ose IKR-ja e cila nuk disponon me seri mjaftë të gjatë të dhënash për përcaktimin e normave të nevojshme të mospagesës nga paragrafi (1) i kësaj pike, ajo në Bankën Popullore i dorëzon vlerësimet, gjegjësisht normat e mospagesës së të gjithë personave të cilave u ka ndarë rejting afatgjatë të njëjtë.

206. Banka Popullore kryen krahasimin e faktorëve sasiore nga pika 205 të këtij vendimi, me normat e krahasuara në vijim:

- norma nga pika 205 paragrafi (1) nënparagrafi (1) krahasohet me normën kumulative trevjeçare afatgjatë të mospagesës (Tabela nr. 20);
- norma nga pika 205), paragrafi (1), nënparagrafi (2) krahasohet me normat për monitorimin dhe vlerësimin (Tabela nr.21).

Tabela nr. 20

Norma e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5
Norma kumulative krahasuese afatgjatë trevjeçare të mospagesës	0,10 %	0,25 %	1,00 %	7,50 %	20,00 %

Tabela nr. 21

Norma e cilësisë së kredisë	1	2	3	4	5
Norma e mbikëqyrjes	0,8 %	1,0 %	2,4 %	11,0 %	28,6 %
Norma e vlerësimit	1,2 %	1,3 %	3,0 %	12,4 %	35,0 %

Banka Popullore kryen fillimisht shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur përmes krahasimit nga paragrafi (1), nënparagrafi (1) të kësaj pike. Shpërndarja fillimisht konfirmohet me përdorimin e normave për ndjekjen dhe rivlerësimi i mënyrës në vijim:

- nëse norma e fundit trevjeçare kumulative të mospagesës për normë të caktuar të cilësisë së kredisë në të cilën është shpërndarë rejtingu kreditor përkatës është mbi nivelin e normës për monitorim që referohet në atë shkallë të cilësisë së kredisë (tabela nr.20, reshti 2), Banka Popullore do të shqyrtojë arsyen për dallimin që rezulton. Ricaktimi i vlerësimit të kredisë në një nivel më pak të favorshëm

të cilësisë së kredisë do të realizohet nëse Banka Popullore konstaton se norma më e lartë e mospagesës është rezultat i standardeve më të dobëta të vlerësimit të kredisë ose gabimeve në llogaritje të bëra nga IKR-ja e njohur;

- nëse dy normat e fundit trevjeçare kumulative të mospagesës për normë të caktuar të cilësisë së kredisë në të cilën është shpërndarë rejtingu kreditor përkatës janë më të larta se niveli i normës për rivlerësim që referohet në atë shkallë të cilësisë së kredisë (tabela nr.21, reshti 3), Banka Popullore do të kryejë rishpërndarjen e rejtingut kreditor në shkallë më pak të favorshme të cilësisë së kredisë.

XIII.3.2 Faktorët e cilësisë

207. Me rishpërndarjen e rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur, Banka Popullore i merr parasysh edhe faktorët sasiore në vijim:

- Madhësia dhe përfshira e klientëve/emetuesve të letrave me vlerë që i rendit IKR-ja e njohur;
- diferencën e rejtingjeve të kredisë që i ndan IKR-ja e njohur;
- rëndësia e çdo rejtingu kreditor;
- definimi i normës së mospagesës.

XIII.4 Mbikëqyrja e IKR-ve të njohura

208. IKR-ja e njohur është e detyruar të përmbushë në vazhdimësi kriteret e përcaktuara në kapitullin XIII e këtij vendimi, në bazë të të cilit njihet nga Banka Popullore.

209. IKR e njohur është e detyruar ta informon Bankën Popullore për:

- çdo ndryshim domethënës në metodologjinë e tij që ndikon në plotësimin e kriterëve nga kreu XIII i këtij vendimi (në pajtim me pikën 196)) të këtij vendimi);
- norma trevjeçare kumulative e mospagesës për vitin e mëparshëm për çdo segment të tregut për të cilën është e njohur nga Banka Popullore (e dhëna dorëzohet më së voni deri në fund të vitit aktual);
- pakoja e zakonshme e informacioneve (dorëzohet në çdo pesë vjet); dhe
- Informacione tjera që mund t'i kërkojë Banka Popullore për nevojat e këtij vendimi.

IKR që është e njohur nga organi kompetent i një vendi tjetër është i detyruar që menjëherë ta njoftojë Bankën Popullore nëse ai organ mbikëqyrës e ka tërhequr nga lista e IKR-ve të njohura ose ka kryer ndryshim në mënyrën e shpërndarjes së rejtingjeve kreditore të saj.

210. Në bazë të informacioneve të pikës 209) të këtij vendimi, Banka Popullore kryen mbikëqyrje të rregullt të:

- shpërndarjes së kryer të rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur,
- plotësimi i kriterëve të definuara në kreun XIII të këtij vendimi nga IKR-ja e njohur (së paku në çdo pesë vjet).

211. Në të gjitha rastet kur Banka Popullore do të përcaktojë se shpërndarja e kryer më nuk i përgjigjet shkallës së vërtetë të cilësisë së kredisë, do të kryejë vlerësim të shpërndarjes në pajtim me kreun XIII.3 e këtij vendimi.

IKR-ja e njohur ku Banka Popullore ka kryer rishpërndarjen e rejtingjeve kreditor të saj, në pajtim me kreun XIII.3 e këtij vendimi, mund të kërkojë rivlerësim të shpërndarjes përmes dorëzimit të dëshmive përkatëse nga të cilat mund të konstatohet se normat kumulative të mospagesës nuk janë ndjeshëm më të mëdha se vlerat e normave të krahasimit. Në këto raste, Banka Popullore mund të rivlerësojë shpërndarjen dhe t'i rishpërndajë rejtingjet e kredisë së asaj IKR në shkallë më të favorshme të cilësisë së kredisë.

Nëse organi kompetent i vendit anëtar të Bashkimit European kryen shpërndarjen e rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur ndryshe nga shpërndarja e kryer nga Banka Popullore, Banka Popullore mund ta përshtatë shpërndarjen personale me shpërndarjen e kryer nga ai organ mbikëqyrës.

XIII.5 Tërheqja e pëlqimit të dhënë

212. Banka Popullore mund plotësisht ose pjesërisht ta tërheqë pëlqimin e dhënë për njohjen e IKR-së së caktuar.

Banka Popullore mund plotësisht ta tërheqë pëlqimin e dhënë nëse konstaton se:

- IKR-ja e njohur nuk i plotëson kriteret e definuara në kreun XIII e këtij vendimi;
- e IKR-së që është njohur përmes një procedure njohjeje indirekte i është tërhequr pëlqimi nga autoriteti kompetent përkatës i një shteti anëtar të Bashkimit European ose ka pushuar së regjistruari në pajtim me Rregulloren 1060/2009 të Parlamentit European dhe të Këshillit;
- IKR-ja e njohur nuk i plotëson kërkesat në pikëpamje të dorëzimit të informacioneve dhe të dhënave në Bankën Popullore, në pajtim me pikën 209) e këtij vendimi; ose
- IKR-ja e njohur e përdorë pëlqimin e Bankës Popullore për nevojat e reklamimit dhe marketingut të saj.

Banka Popullore mund pjesërisht ta tërheqë pëlqimin për përdorimin e rejtingjeve kreditore të IKR-së së njohur për segment të caktuar të tregut nëse konstaton se:

- IKR-ja e njohur nuk i plotëson kriteret e definuara në kreun XIII e këtij vendimi vetëm për segment të caktuar të tregut;
- të IKR-së që ka qenë e njohur përmes procedurës indirekte për njohjen dhe ka qenë i tërhequr pëlqimi nga organi kompetent përkatës të vendit anëtar të Bashkimit European për përdorimin e rejtingjeve të saj për segment të caktuar të tregut.

213. Krahas rasteve të pikës 212) të këtij vendimi, Banka Popullore mund ta tërheqë plotësisht ose pjesërisht pëlqimin për njohjen e IKR-së të caktuar dhe nëse merr dëshmi se organi tjetër kompetent ia ka revokuar pëlqimin.

214. Krahas rasteve të pikës 212) të këtij vendimi, Banka Popullore mund ta tërheqë pëlqimin për njohjen e IKR-së së caktuar me të cilën u lejohet bankave për nevojat e këtij vendimi të përdorin rejtingje kreditore të pakërkuara nga ajo IKR, nëse konstaton se:

- cilësia e rejtingjeve kreditore të pakërkuara është ndjeshëm më i keq se cilësia e rejtingjeve kreditore të kërkuara;
- IKR-ja e njohur i përdor rejtingjet kreditore të pakërkuara si mjet për t'i detyruar personat që kanë të bëjnë ato rejtingje të kërkojnë nga ajo ndarje të rejtingjeve kreditore të kërkuara (rejtingje që paguhen).

215. Në rastet kur Banka Popullore ka dhënë pëlqimin për njohjen e IKR në nivel të grupit, Banka Popullore mund të tërheqë pjesë nga pëlqimi i emetuar për filial të veçantë që është anëtare e grupit, nëse konstaton se filiali:

- nuk i përdor vlerësimet e njëjta kreditore, metodologjinë dhe procedurat si dhe personin amë (personi që në emër të grupit ka marr pëlqimin për njohjen e grupit nga Banka Popullore);
- e përdor pëlqimin për nevojat e reklamimit dhe marketingut të vet;
- i përdor rejtingjet kreditore të pakërkuara si mjet për t'i detyruar personat që kanë të bëjnë ato rejtingje të kërkojnë nga ajo ndarje të rejtingjeve kreditore të kërkuara (rejtingje që paguhen).

XIV. MJAFTUESHMËRIA E KAPITALIT NË BAZË TË KONSOLIDUAR

216. Banka që është lëndë e mbikëqyrjes së konsoliduar është e detyruar të zbatojë këtë vendim në bazë individuale dhe të konsoliduar.

Banka që është lëndë e mbikëqyrjes së konsoliduar e përcakton normën e mjaftueshmërisë së kapitalit përmes përcaktimit të shumës së mjeteve vetanake dhe të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut, në bazë të raporteve të konsoliduara të grupit bankar.

217. Banka që është lëndë e mbikëqyrjes së konsoliduar dhe që, në pajtim me këtë vendim, është e detyruar të konstaton kapital për mbulimin e rrezikut valutor dhe të rreziqeve të tregut në bazë individuale, është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e këtyre rreziqeve dhe në bazë të konsoliduar.

Banka që është lëndë e mbikëqyrjes së konsoliduar dhe që, në pajtim me këtë vendim, është e detyruar të konstaton kapital për mbulimin e rrezikut valutor dhe të rreziqeve të tregut në bazë individuale, është e detyruar të përcaktojë Kapital e nevojshëm për mbulimin e këtyre rreziqeve dhe në bazë të konsoliduar, nëse grupi bankar nuk plotëson përjashtimet e përcaktuara në pika 29) dhe 30) e këtij vendimi.

218. Përcaktimi i mjaftueshmërisë së kapitalit në bazë të konsoliduar themelohet në bazë të përcaktimit të pozicioneve që përfshihen në portfolion e aktiviteteve bankare dhe pozicioneve që përfshihen në portfoli për tregtim në nivel të grupit bankar, gjegjësisht të përcaktimit të aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor

dhe aktivitet të ponderuar sipas rreziqeve tjera të grupit bankar.

XIV.1 Përcaktimi i mjeteve vetanake në bazë të konsoliduar

219. Shuma e mjeteve vetanake të grupit bankar nuk guxon të jetë më i ulët se shuma e përcaktuar me Ligjin për Bankat.

220. Mjetet vetanake të grupit bankar përcaktohen në pajtim me kreun III e këtij vendimi, në bazë të raporteve financiare të konsoliduara të grupit bankar.

Krahas pozicioneve nga paragrafi (1) i kësaj pike, në përcaktimin e mjeteve vetanake në bazë të konsoliduar si rezerva të konsoliduara konsiderohen edhe pozicionet në vijim:

- shuma e interesit të pakicës;
- çdo dallim i përcaktuar si rezultat i konsolidimit të kryer, përfshirë edhe rezervat nga dallimet e kursit të bëra gjatë konsolidimit;
- pjesëmarrja e anëtarëve të grupit në personat e tretë për të cilat Banka Popullore ka dhënë pëlqim të mos përfshihen në konsolidimin.

Pozicionet nga paragrafi (2) të kësaj pike janë pjesë përbërëse të grupit bankar. Nëse këta zëra kanë një vlerë negative, ato përfshihen në zërat e zbritshëm nga pika 19) nga ky vendim, respektivisht përfaqësojnë zë të zbritshëm nga kapitali bazë dhe shtesë.

XIV.2 Përcaktimi i aktivitet të ponderuar sipas rrezikut kreditor në bazë të konsoliduar

221. Pozicionet nga portfolio të aktiviteteve bankare të grupit bankar përcaktohen në bazë të raporteve financiare të konsoliduara të grupit, të përpunuara me përdorimin e metodës së konsolidimit të plotë ose metodës tjetër, në varësit të marrëdhënieve ndërmjet personit amë të grupit bankar dhe anëtarëve tjerë të grupit.

222. Aktiviteti i ponderuar sipas rrezikut të kredisë përcaktohet me zbatimin e ponderëve të rrezikshmërisë nga kreu VI i këtij vendimi të pozicioneve nga portfolio të aktiviteteve bankare të grupit bankar.

Kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut kreditor në nivel të grupit bankar është i barabartë me 8% të shumës të aktivitet të ponderuar sipas rrezikut kreditor të grupit bankar, të përcaktuar në pajtim me paragrafin (1) të kësaj pike.

XIV.3 Përcaktimi i aktivitetit të ponderuar sipas rrezikut kreditor në bazë të konsoliduar

223. Aktiviteti i ponderuar sipas rreziqeve tjera të grupit bankar përcaktohet kur përmbledhja e kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor të grupit bankar, i përcaktuar në pajtim me pikën 224) të këtij vendimi, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut të grupit bankar, i përcaktuar në pajtim me pikën 225) të këtij vendimi, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ, i përcaktuar në pajtim me pikën 226) të këtij vendimi dhe kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave, i përcaktuar në pajtim me pikën 227) të këtij vendimi, do të shumëzohet me 12,5.

Me përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor të grupit bankar, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut të grupit bankar, kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ dhe kapitali i nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave të grupit bankar, përdoret metoda e mbledhur, në mënyrën e përcaktuar në pikat 224), 225), 226) dhe 227) të këtij vendimi.

224. Çdo anëtar i grupit bankar është i detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për të mbuluar rrezikun valutor në baza individuale, në pajtim me kapitullin VII nga ky vendim.

Përmbledhja e kapitalit të përcaktuar nga paragrafi (1) të kësaj pike për të gjithë anëtarët e grupit e jep kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut valutor të grupit bankar. Me përcaktimin e kapitalit, nuk mund të kryhet netimi i pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në valutë të njëjtë ndërmjet anëtarëve të grupit.

225. Çdo anëtare e grupit bankar është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut në bazë individuale, në pajtim me VIII nga ky vendim.

Përmbledhja e kapitalit të përcaktuar nga paragrafi (1) të kësaj pike për të gjithë anëtarët e grupit e jep kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut për grupin bankar. Me përcaktimin e kapitalit, nuk mund të kryhet netimi i pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në instrumente financiare të njëjta ndërmjet anëtarëve të grupit.

Në rast se anëtar i caktuar i grupit nuk detyrohet të përcaktojë kapital për mbulimin e rreziqeve të tregut, pozicionet e tij nga portofoli për tregtim përfshihen në përcaktimin e aktiveve të ponderuara sipas rrezikut të kredisë në bazë të konsoliduar.

226. Çdo anëtare e grupit bankar është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ në bazë individuale, në pajtim me kreun X të këtij vendimi.

Përmbledhja e kapitalit të përcaktuar nga paragrafi (1) të kësaj pike për të gjithë anëtarët e grupit e jep kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut operativ për grupin bankar.

227. Çdo anëtare e grupit bankar është e detyruar të përcaktojë kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut nga ndryshimi i çmimeve të mallrave në bazë individuale, në pajtim me kreun IX të këtij vendimi.

Përmbledhja e kapitalit të përcaktuar nga paragrafi (1) të kësaj pike për të gjithë anëtarët e grupit e jep kapitalin e nevojshëm për mbulimin e rrezikut të ndryshimit të çmimeve të mallrave për grupin bankar. Me përcaktimin e kapitalit, nuk mund të kryhet netimi i pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në instrumente financiare dhe mallra të njëjta ndërmjet anëtarëve të grupit.

228. Me përjashtim të pikës 223), paragrafi (2) i këtij vendimi, pas pëlqimit paraprak të Bankës Popullore, banka që është subjekt i mbikëqyrjes së konsoliduar mund ta zbatojë metodën e konsolidimit të plotë për përcaktimin e aktivitetit të ponderuar sipas rreziqeve, nëse janë plotësuar kushtet në vijim:

- personi amë i përcakton pozicionet në portfolio për tregtim dhe/ose pozicioni neto në ar dhe pozicioni agregat valutor dhe i ndjek rreziqet e tregut, rreziku valutor dhe rreziku nga ndryshimi i çmimeve të mallrave me këto pozicione në nivelin e të gjithë grupit dhe në bazë të rregullt;
- çdo anëtare e grupit në bazë individuale e mban normën e përshkruar të mjaftueshmërisë së kapitalit;
- personi amë ka ekspertizë të duhur dhe burime për zbatimin e metodës në konsolidim të plotë në bazë ditore;
- mjetet vetanake mund të transferohen lirisht ndërmjet anëtarëve të grupit.

Nëse Banka Popullore lëshon pëlqim për përdorimin e metodës së konsolidimit të plotë, gjatë përcaktimit të kapitalit i nevojshëm për mbulimin e rreziqeve të tregut, rreziku valutor dhe rreziku nga ndryshimi i çmimeve të mallrave, mund të kryhet netimi i pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në instrumente financiare të njëjta dhe mallra ndërmjet anëtarëve të grupit. Nëse banka që është subjekt i mbikëqyrjes së konsoliduar vendos të kryen netimin e pozicioneve të shkurtra dhe të gjata në të njëjtat instrumente financiare dhe mallra, është e obliguar të zbatojë të njëjtën qasje tek të gjithë anëtarët e grupit bankar.

XV. RAPORTET

229. Bankat përbëjnë raporte për zbatimin e këtij vendimi sipas gjendjes kontabël në datat 31 mars, 30 qershor, 30 shtator dhe 31 dhjetor dhe e dorëzojnë në Bankën Popullore.

Afati i dorëzimit të raporteve me gjendjen më 31 dhjetor është pesë ditë pune pas skadimit të afatit për dorëzimin e raportit financiar vjetor të pa audituar.

Afati për dorëzimin e raporteve me gjendjen e datave 31 mars, 30 qershor dhe 30 shtator është pesëmbëdhjetë ditë pune pas skadimit të periudhës për të cilën dorëzohen raportet.

Me përjashtim të paragrafit (1) të kësaj pike, banka që është subjekt i mbikëqyrjes së konsoliduar është e detyruar t'i dorëzojë raportet për mjaftueshmërinë e kapitalit në bazë të konsoliduar sipas gjendjes kontabël më 30 qershor dhe 31 dhjetor, në afat prej 30 ditësh pas skadimit të afateve nga paragrafi (2) dhe paragrafi 3 të kësaj pike, të parashikuara për dorëzimin e raporteve për mjaftueshmërinë e kapitalit në bazë individuale.

230. Me kërkesë të posaçme të Bankës Popullore, banka është e detyruar të hartojë raport me gjendje të një dite tjetër dhe në afat tjetër që është nga ndryshëm nga gjendja dhe afati i theksuar në pikën 229) të këtij vendimi.

XVI. DISPOZITA KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

231. Guvernatori i Bankës Popullore me udhëzim e nënshkruan mënyrën e zbatimit të këtij vendimi.

232. Kursimoret dhe Filialat e bankave të huaja janë të obliguara ti zbatojnë përkatësisht dispozitat e këtij vendimi, duka pasur parasysh dispozitat e Ligjit të Bankave dhe akteve nënligjore të miratuara në bazë të këtij ligji me të cilin rregullohet funksionimi kursimoreve dhe të filialeve të bankave të huaja në Republikën e Maqedonisë.

233. Për kontratat për instrumentet e kapitalit hibrid dhe instrumentet e subordinuara të lidhura deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij vendimi, do të zbatohen rregulloret të cilat ishin të vlefshme në ditën e lidhjes së tyre. Në rast të zgjatjes së afatit të kontratës për instrument hibrid ose instrument të subordinuar të lidhur deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij vendimi, banka është e detyruar të harmonizojë kontratën me dispozitat e këtij vendimi.

234. Anekset nr. 1, 2, 3, 4, 5 dhe 6, si pjesë përbërëse e këtij vendimi.

235. Me fillimin e zbatimit të këtij vendimi nga kursimoret, ndalon se vlejtori Vendimi për metodologjinë për përcaktimin e mjaftueshmërisë së kapitalit ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 159/2007, 32/2008, 31/2009, 96/2009, 157/2009 и 91/2011).

236. Ky vendim hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e publikimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë" dhe do të zbatohet nga data 1.7.2012 për bankat dhe degët e bankave të huaja, ose nga data 1.7.2013 për kursimoret.

V.nr.02-15/III-1/2012
29.03.2012
Shkup

Guvernatori dhe kryesuesi
i Këshillit të Bankës Popullore të
Republikës së Maqedonisë
Dimitar Bogov

Aneks br. 1

Derivati financiar	Rreziku nga investimet në instrumentet e borxhit		Rreziku nga investimet në instrumente pronësore	
	Rreziku specifik	Rreziku i përgjithshëm	Rreziku specifik	Rreziku i përgjithshëm
Fjuçers dhe forward të:				
- obligacioneve shtetërore	Jo	Po, si dy pozicione		
- obligacionet e ndërmarrjeve	Po	Po, si dy pozicione		
- treguesit të normave të interesit (p.sh. LIBOR)	Jo	Po, si dy pozicione		
- instrumente pronësore		Po, si pozicion në subjektin instrumentet e borxhit;	Po	Po, si pozicion në subjektin
- tregues të bursës		Po, si pozicion në instrumentin e borxhit pa kupon.	Po	Po, si pozicion në subjektin
Forwardet e normës së interesit (ang. Forward rate agreements)	Jo	Po, si dy pozicione		
Forwardet e kursit të këmbimit (angl. FX forward)	Jo	Po, si një pozicion në çdo valutë		
Swapet	Jo	Po, si dy pozicione	Po	Po, si dy pozicionet e lëndës

Aneks br. 2

**KËRKESË PËR NJOHJEN E _____
institucionit të jashtëm të njohur për rejtingun e kredisë për nevojat për
përcaktimin e kapitalit të nevojshëm për të mbuluar rrezikun e kredisë**

I. TË DHËNA PËR PERSONIN E AUTORIZUAR TË KËRKESËS

(të rrethohet): z. /znj. Emri:

Mbiemri:

Vendi i punës:

Vendbanimi (i përhershëm ose përkohshëm):

Kodi postar dhe vendi i banuar:

Shteti:

Tel. numër:

Faks:

Posta elektronike:

II. TË DHËNA PËR AUTORIZUESIN¹

(të rrethohet): z. /znj. Emri:

¹ Të plotësohet në rast të lëshimit të autorizuar për parashtrimin e kërkesës për njohje.

Mbiemri:

Vendi i punës:

Vendbanimi (i përhershëm ose përkohshëm):

Kodi postar dhe vendi i banuar:

Shteti:

Tel. numër:

Faks:

Posta elektronike:

AUTORIZIM

Unë _____ I/e poshtënshtkruari/a _____ e _____ autorizoj _____ (emri dhe mbiemri i të autorizuarit) si të autorizuarin tim dhe autorizoj atë që të parashtrojë kërkesë në emrin tim për njohje të _____ (emri i aplikantit) nga Banka Popullore e Republikës së Maqedonisë, si institucion i njohur i vlerësimit të rrezikut të kredisë për qëllime të përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për të mbuluar rrezikun e kredisë.

Nënshkrimi i personit të autorizuar të aplikantit

III. TË DHËNA BAZË

1. Segmenti i tregut për të cilin kërkohet njohje:

2. Emri dhe selia e filialeve për të cilin kërkuesi kërkon njohje:

3. Lista e vendeve në të cilën kërkuesi kërkon ose ka për qëllim të kërkon njohje (të rrethohet ose të plotësohet):

1. Austria
2. Belgjika
3. Bullgaria
4. Qipro
5. Republika Çeke
6. Danimarka
7. Estonia
8. Finlanda
9. Franca
10. Gjermania
11. Greqia
12. Hungaria
13. Irlanda
14. Italia
15. Letonia
16. Lituania
17. Luksemburgu
18. Malta
19. Holanda
20. Polonia
21. Portugalia
22. Rumania
23. Sllovakia
24. Sllovenia
25. Spanja
26. Suedia
27. Britania e Madhe
28. Islanda
29. Lihtenshtajni
30. Norvegji
31. Të tjera:

IV. SHTOJCA (të rrethohet ose të plotësohet)

1. Deklaratë nga banka në Republikën e Maqedonisë për qëllimin t'i përdorë rejtingjet kreditore të kërkuesit për nevojat e përcaktimit të kapitalit të nevojshëm për mbulimin e rrezikut kreditor (Aneksi nr.3);

2. Deklaratë për harmonizimin e vlerësimeve kreditore, metodologjinë, procedurat dhe praktikat për përcaktimin e rejtingjeve kreditore në nivel të tërë grupit të cilës i përket kërkuesi (Aneksi nr.4);

3. Paketë e zakonshme e plotësuar - informacione në pajtim me Aneksin nr. 5 të këtij vendimi;

4. Të tjera:

Kërkuesi (emri dhe selia):

Vendi dhe data:

Emri dhe mbiemri i personit të autorizuar / autorizuesi i kërkuesit:

Nënshkrim i personit të autorizuar / autorizuesi i kërkesës:

Aneksi nr. 3

DEKLARATË PËR QËLLIMIN E PËRDORIMIT TË REJTINGJEVE KREDITORE TË

Ne, si anëtarë të Bordit Drejtues të _____
(emri dhe selia e bankës), vërtetojmë se nëse _____ (emri i
kërkuesit) do të njihet nga Banka Popullore e Republikës së Maqedonisë,
_____ (emri i bankës) do të përdorë vlerësimet e aplikantit në llogaritjen e
kapitalit të kërkuar për të mbuluar rrezikun e kredisë duke përdorur metodën e
standardizuar.

Vendi dhe data:

Emri dhe mbiemri i anëtarëve të Bordit Drejtues (emri i bankës):

Nënshkrimi doravetë i anëtarëve të Bordit Drejtues (emri i bankës):

Aneksi nr. 4

DEKLARATË PËR HARMONIZIMIN E METODOLOGJISË DHE PROCEDURAT NË KUADËR TË GRUPIT TË CILIT I PËRKET KËRKUESI

Unë i nëshkruari, konfirmoj se filialet e IKR-së në vijim:

(emri dhe selia e filialit/filialeve të IKR-së), aplikojnë vlerësime të njëjta krediti, metodologji, procedura dhe praktika për përcaktimin e rejttingjeve kreditore, për secilin nga segmentet e përcaktuara të tregut (të plotësohet nëse është e nevojshme):

Vendi dhe data:

Emri dhe mbiemri i personit të autorizuar / autorizuesi i kërkesit:

Nënshkrim i personit të autorizuar / autorizuesi i kërkesës:

Aneksi nr. 5

PAKETË E ZAKONSHME-INFORMACIONE

I. INFORMACIONE THEMELORE

1. Lloji i rejtingut të kredisë që lëshohet: i kërkuar dhe/ose i pakërkuar, me përshkrim të shkurtër të arsyes për shkak të cilës është vendosur të lëshohet ai lloj rejtingu kreditor.
2. Vendet në të cilën kërkuuesi është aktiv (lëshon rejtingje kreditore).
3. Pasqyrë e pronësisë dhe strukturës organizative të IKR-së dhe grupit të cilit i përket: pronësia, filialet më të mëdha, ndihmëse dhe shërbime tjera që i ofron kërkuuesi dhe të ngjashme. Informacionet për pronësinë duhet të përfshijnë listë të akionerëve/bashkëpunëtorëve që posedojnë më tepër se 10% të aksioneve/pjesëve të IKR-së.
4. Gjithsej numri i të punësuarve në marrëdhënie të rregullt të punës.
5. Numri më i madh i klientëve dhe/ose abonentë dhe përqindja e pjesëmarrjes së tyre në të hyrat e IKR-së (shembull: klientë dhe abonentë që marrin pjesë me më shumë se 5% në të hyrat totale të IKR-së).
6. Informacione për gjendjen financiare të IKR-së: Raporti financiar për tre vitet e mëparshme dhe parashikimi për 3 vitet e fundit (nëse nuk janë të disponueshme, atëherë deklaratë për mbështetje financiare të lëshuar nga personi amë i grupit të cilës i përket kërkuuesi).
7. Deklaratë për përmbajtje në kodin e sjelljes që i përmban standardet e pranuar nga tregu dhe rregullat e sjelljes të njohura ndërkombëtarisht.

II. INFORMACIONE QË E KONFIRMOJNË PLOTËSIMIN E KRITEREVE PËR NJOHJE

1. OBJEKTIVITETI I METODOLOGJISE

1.1. Përshkrim i plotë i metodologjisë dhe procesit për zhvillimin, zbatimin dhe ndryshimin e metodologjisë. Përshkrim i plotë i metodologjisë dhe të procesit për përpunim, të zbatuar dhe ndryshimi i metodologjisë. duhet të përfshijë përshkrim të procesit që zbatohet për ofrimin e plotë dhe të vetëm të zbatuar në metodologjinë për të gjitha segmentet e tregut, me vlerësim të veçantë të rolit të Bordeve për rangimin dhe procedurat që i përdorin, vëllimin e informacioneve të fituara nga personat të cilëve iu përcaktohet rejtingu kreditor, qasja dhe përdorimi i informacioneve që nuk kanë karakter publik etj.

1.2. Përshkrim i detajuar i faktorëve sasiorë: treguesit kryesorë, burimet e të dhënave, supozimet dhe teknikat sasimore që janë

² Kërkuuesi nuk duhet t'i përsërisë përgjigjet, por për çdo kriter pa mëdyshje t'i shënojë diferencat ndërmjet segmenteve të tregut të cilës i referohet kërkesa për njohje.

përdorin, përfshirjen e informacioneve personat rejtingu kreditor i të cilit përcaktohet dhe ngjashëm (për të gjitha segmentet e tregut ku zbatohet metodologjia bazë).

1.3. Përshkrimi i detajuar i faktorëve sasiore, dhe veçanërisht i vëllimit të përdorimit të vlerësimeve sasiore dhe subjektive në raport të cilësisë strategjisë, plani afarist i personave rejtingu kreditor i të cilit përcaktohet dhe ngjashëm (për të gjitha segmentet ku zbatohet metodologjia bazë).

1.4. Pasqyra e diferencave bazë në metodologjinë që zbatohet në rajone gjeografike të veçanta (nëse ekzistojnë diferenca të tilla).

1.5. Përshkrimi i metodologjisë që zbatohet që zbatohet për konfirmimin e saktësisë, koherenca dhe gjithpërfshirja e sistemit të rejtingut kreditor dhe të aftësisë për parashikim, me analizë të detajuar të rezultateve dhe përfundimeve të fituara nga analiza e zbatuar.

2. PAVARËSIA E METODOLOGJISË

2.1. Përshkrimi i detajuar i procedurave për ofrimin e rejtingjeve kreditore reale dhe objektive, gjegjësisht përshkrimi i mekanizmat për njohje, parandalim, udhëheqje ose largim të rasteve të deritanishme ose të mundshme në konflikt të interesave.

2.2. Përshkrimi i detajuar i mekanizmave për mbrojtjen e procedurës për përcaktimin e rejtingjeve kreditore kur ndahen rejtingjet e aksionerëve/bashkëpunëtorëve të IKR-së ose persona tjerë që janë të lidhur me IKR-në.

2.3. Dëshmi dhe deklaratë për ekzistimin e një funksioni të pavarur të auditimit të brendshëm ose intrumente tjera për ofrimin e zbatimit efikas të procedurave të brendshme për ndarje, kontrollit dhe tërheqjes së rejtingut kreditor.

2.4. Dëshmi dhe deklaratë se anëtarët e ekipeve dhe bordeve për rangim i kanë përvojat e nevojshme dhe ekspertizë në përcaktimin e rejtingjeve kreditore, si dhe dëshmi për përmirësimin e vazhdueshëm të ekspertizës së tyre përmes trajnimeve përkatëse.

2.5. Përshkrimi i veçorive themelore të kodit të vendosur të sjelljes të IKR-së.

2.6. Dëshmi dhe deklaratë se politika për shpërblim të personave të cilët kryejnë përcaktimin e rejtingut kreditor nuk ndikon në përpunimin e vlerësimit të pavarur dhe objektiv të kredisë (p.sh.: dëshmi se shpërblimi i analistëve nuk varet nga vendimmarrja për ndarjen e rejtingut kreditor, provizionet e ngarkuara dhe të hyrat tjera nga investitorët ose abonentët).

2.7. Informacione për tarifën e vetme për kompensime të IKR-së.

2.8. Dëshmi/deklaratë që punonjësit e përfshirë në procesin e vlerësimit të kredisë nuk janë në një marrëdhënie biznesi me personat e të cilëve vlerësimi i kredisë

përcaktohet, gjë që mund të pengojë lëshimin e një vlerësimi të pavarur dhe cilësor të kredisë.

3. MBIKËQYRJA DHE RISHIKIMI I VAZHDUESHËM I REJTINGJEVE KREDITORE

3.1. Informacione themelore për monitorimin e vazhdueshëm të rejtingjeve kreditore të përcaktuara, si p.sh.: procedurat e vendosura për monitorim dhe karakteristikat e tyre themelore, përfshirja, periudha dhe personat e punësuar/ekipet të përfshira në monitorimin, fazat themelore të procesit të monitorimit, përditësimi i të dhënave, përfshirja e informacioneve nga personat rejtingu i të cilit përcaktohet, sistemi për paralajmërim, mekanizmat që mundësojnë gabime sistemike të ndodhura gjatë përcaktimit të rejtingjeve të përdoren gjatë ndryshimeve të mundshme të metodologjisë për përcaktimin e rejtingut kreditore etj.

3.2. Vështrim përmbledhës i rezultateve nga rishikimi i kryer.

3.3. Dëshmi se kryhet konfirmimi i rejtingjeve kreditore në bazë të përvojës historike, së paku njëherë në vit.

3.4. Vëllimi i bashkëpunimit me organet e udhëheqjes së klientëve rejtingu kreditor i të cilit përcaktohet.

4. TRANSPARENCA E METODOLOGJISE

4.1. Dëshmi se publikohen parimet themelore të metodologjisë për ndarje të rejtingjeve kreditore.

4.2. Përshkrimi i mënyrës në të cilën publikohen informacionet, si dhe të kushteve në të cilat të gjithë përdoruesit e interesuar mund të kenë qasje në rejtingjet kreditore të ndara nga kërkuesi.

4.3. Përshkrimi i politikës për transparencë të rejtingjeve kreditore, në varësi nga lloji i rejtingjeve kreditore: i kërkuar ose i pakërkuar.

5. BESUESHMËRIA E REJTINGJEVE KREDITORE

5.1. Dëshmi për pranimin e rejtingjeve kreditore të kërkuarit nga tregu, si p.sh.: pjesëmarrje në treg, numri i klientëve rejtingu i të cilëve ka qenë i përcaktuar, informacion për periudhën e aktivitetit të IKR-së së tregut, të hyra totale të realizuara në bazë të përcaktimit të rejtingut kreditor.

6. TRANSPARENCA E REJTINGUT KREDITOR

6.1. Përshkrimi i detajuar i procedurave për publikim publik të rejtingjeve kreditore.

III. INFORMACIONE TË NEVOJSHME PËR SHPËRNDARJEN E REJTINGJEVE KREDITORE

1. INFORMACIONE PËR SHPËRNDARJEN E REJTINGJEVE KREDITORE AFATGJATA

- 1.1. Definimi i normës së mospagesës.
- 1.2. Norma kumulative trevjeçare e mospagesës për çdo rejting kreditor (të dorëzohet në Bankën Popullore në bazë vjetore, në rast IKR-së të jetë
- 1.3. Mesatarja dhjetëvjeçare e normave kumulative trevjeçare të mospagesës. Nëse IKR-ja nuk disponon me këto norma, atëherë i dorëzon normat e vlerësuar, gjegjësisht normat e pritshme të mospagesës së detyrimeve.
- 1.4. Nëse përdoret një probabilitet i përcaktuar paraprakisht (i synuar) i mospagesës, atëherë dorëzohet informacion për të përcaktuarën probabilitet të mospagesës për çdo kategori të rejtingut kreditor.
- 1.5. Përshkrimi i metodologjisë për llogaritjen e normave të përgjithshme trevjeçare të mospagesës: zgjedhje të portfolios (portfolio staikë ose dinamike), definimi i mospagesës, llogaritja e numrit të mospagimit (mënyra e ponderimit).
- 1.6. Rëndësia statistikore e normës së mospagesës.
- 1.7. Karakteristika dinamike të metodologjisë për përcaktimin e rejtingut kreditor ("statike", gjegjësisht në moment të caktuar ose "dinamike", gjegjësisht metodologjia e rangimit që e merr parasysh ciklin afarist).
- 1.8. Definimi (rëndësia) e kategorive të rejtingut kreditor.
- 1.9. diferencën e rejtingjeve të kredisë që i ndan IKR-ja e njohur.
- 1.10. Periudha në të cilën përcaktohet rejtingu kreditor.
- 1.11. Matrica e tranzicionit
- 1.12. Mbulimi gjeografik.

2. INFORMACIONE SHITESË PËR PËRCAKTIMIN E REJTINGUT KREDITOR TË FONDEVE TË INVESTIMIT

- 2.1. Shfaqje e rejtingjeve kreditore të pjesëve në fondet e investimit që fillojnë nga vlerësimi i cilësisë së kredisë të aktivitetit të fondit (investimet e fondit).
- 2.2. Përshkrimi i faktorëve dhe të ndikimit të tyre në rejtingun kreditor.
- 2.3. Definimi (rëndësia) e kategorive të rejtingut kreditor.
- 2.4. diferencën e rejtingjeve të kredisë që i ndan IKR-ja e njohur.
- 2.5. Periudha në të cilën përcaktohet rejtingu kreditor.
- 2.6. Matrica e tranzicionit
- 2.7. Mbulimi gjeografik.

2.8. Lidhja e rejtingut të kredisë të fondit të investimit dhe rejtingjet kreditore afatgjata të IKR-së.

3. INFORMACIONE PËR SHPËRNDARJEN E REJTINGJEVE KREDITORE AFATSHKURTRA

3.1. Lidhja ndërmjet rejtingjeve kreditore afatshkurtra dhe afatgjata të IKR-së.

Aneksi nr. 6

SHPËRNDARJA E REJTINGJEVE KREDITORE TË KËRKUARA TË „FITÇ REJTINGS” (FITCHRATINGS, UK), “MUDIS” (MOODY'S INVESTORS SERVICES LTD, UK) DHE “STANDARD I PURS” (STANDARD&POOR'S RATINGS SERVICES) NË SHKALLËT PËRKATËSE TË CILËSISË SË KREDISË

Shpërndarja e rejtingjeve kreditore afatgjata në shkallët përkatëse të cilësisë së kredisë

Norma e cilësisë së kredisë	Qeveritë qendror e dhe Bankat qendror e.	Vetëqeverisja lokale, qeveria rajonale, institucionet publike, bankat multilaterale të zhvillimit dhe organizatat ndërkombëtare.	Banka		Shoqëritë tjera tregtare	“Fitç”	“Mudis”	“Standard dhe Purs”
			Afati i mbetur deri më 3 muaj	Afati i mbetur mbi 3 muaj				
1	0%	20%	20%	20%	20%	AAA deri AA-	AAA deri Aa3-	AAA deri AA-
2	20%	50%	20%	50%	50%	A+ deri A-	A1 deri A3	A+ deri A-
3	50%	50%	20%	50%	100%	BBB+ deri BBB-	Baa1 deri Baa3	BBB+ deri BBB-
4	100%	100%	50%	100%	100%	BB+ deri BB-	Ba1 deri Ba3	BB+ deri BB-
5	100%	100%	50%	100%	150%	B+ deri B-	B1 deri B3	B+ deri B-
6	150%	150%	150%	150%	150%	CCC+ dhe nën CCC+	Caa1 dhe nën Caa1	CCC+ dhe nën CCC+

Shpërndarja e rejtingjeve kreditore afatshkurtra për bankat dhe shoqëritë tjera tregtare

Shkalla e cilësisë së kredisë	Ponder	"Fitç"	"Mudis"	"Standard dhe Purs"
1	20%	F-1+, F-1	P-1	A-1+, A-1
2	50%	F-2	P-2	A-2
3	100%	F-3	P-3	A-3
4 deri më 6	150%	Nën F-3	e pazbatueshme	B-1, B-2, B-3, C

Shpërndarja e rejtingjeve kreditore afatgjata për pjesët në fondet e investimit

Norma e cilësisë së kredisë	Ponder	"Fitç"	"Mudis"	"Standard dhe Purs"
1	20%	AAA deri AA-	AAA deri Aa3-	AAA deri AA-
2	50%	A+ deri A-	A1 deri A3	A+ deri A-
3	100%	BBB+ deri BBB-	Baa1 deri Baa3	BBB+ deri BBB-
4	100%	BB+ deri BB-	Ba1 deri Ba3	BB+ deri BB-
5	150%	B+ deri B-	B1 deri B3	B+ deri B-
6	150%	CCC+ dhe nën CCC+	Caa1 dhe nën Caa1	CCC+ dhe nën CCC+